

HRVATSKI VOJNIK

Broj 591 • 15. studenog 2019. • Izlazi od 1991. • www.hrvatski-vojnik.hr

CIJENA 10 KUNA

EUR 2,10
CAD 3,00
AUD 3,30
USA 2,00
CHF 3,50
SLO EUR 1,80
SEK 17,00
NOK 17,00
DKK 15,50
GBP 1,30

RAZGOVOR

PUKOVNIK

TOMISLAV KASUMOVIĆ

ZAPOVJEDNIK SREDIŠTA ZA

RAZVOJ VODA "MARKO BABIĆ"

SJEĆANJE NA GRAD HEROJ

“NE ZABORAVITI OVE ŽRTVE
ZNAČI DATI ŽIVOT VUKOVARU
I NJEGOVIM OBITELJIMA...”

HRVATSKA U ELITNOM ŠITU KIBERNETIČKE OBRANE

DEMONSTRACIJA LASERA ATHENA

Lockheed Martin objavio je 7. studenog da je na vojnom poligonu "Fort Sill" za predstavnike američkog zrakoplovstva izveo demonstraciju mogućnosti laserskog oružnog sustava.

[str. 26]

BROJ 591 2019

SADRŽAJ

80 NOVIH TIGROVA PRIMILO CRNE BERETKE

"BILI STE PRVI ZA HRVATSU U DOMOVINSKOM RATU I DALI STE VELIČANSTVENI DOPRINOS U STVARANJU NAŠE DOMOVINE. DANAS, VAŠI MLADI NASLJEDNICI IZ BOJNE TIGROVI PONOSNO I DOSTOJANSTVENO BAŠTINE TU TRADICIJU I NASTAVLJAJU VAŠ SLAVNI PUT POBJEDNIKA," PORUČIO JE PRIPADNICIMA TIGROVA POTPREDSEDNIK VLADE I MINISTAR OBRANE DAMIR KRSTIČEVIĆ

[str. 20]

Nakladnik: MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU I IZDAVAŠTVО / ODJЕL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVА

Glavni urednik: Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@mohr.hr), Zamjenica glavnog urednika: Vesna Pintarić (vpintar@mohr.hr)

Urednici i novinari: Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Lada Puljizević (ladapuljizevic@yahoo.com), Petra Kostanjšak (petra.kostanjsak@mohr.hr), Martina Butorac, Doris Ravlić

Lektura / korektura: Gordana Jelavić (gjelavic50@gmail.com), Andrea Pavlić, Prijevod: Dubravka Marić (dmarić@mohr.hr), Iva Gugo, Fotografi: Tomislav Brandt, Mladen Čobanović

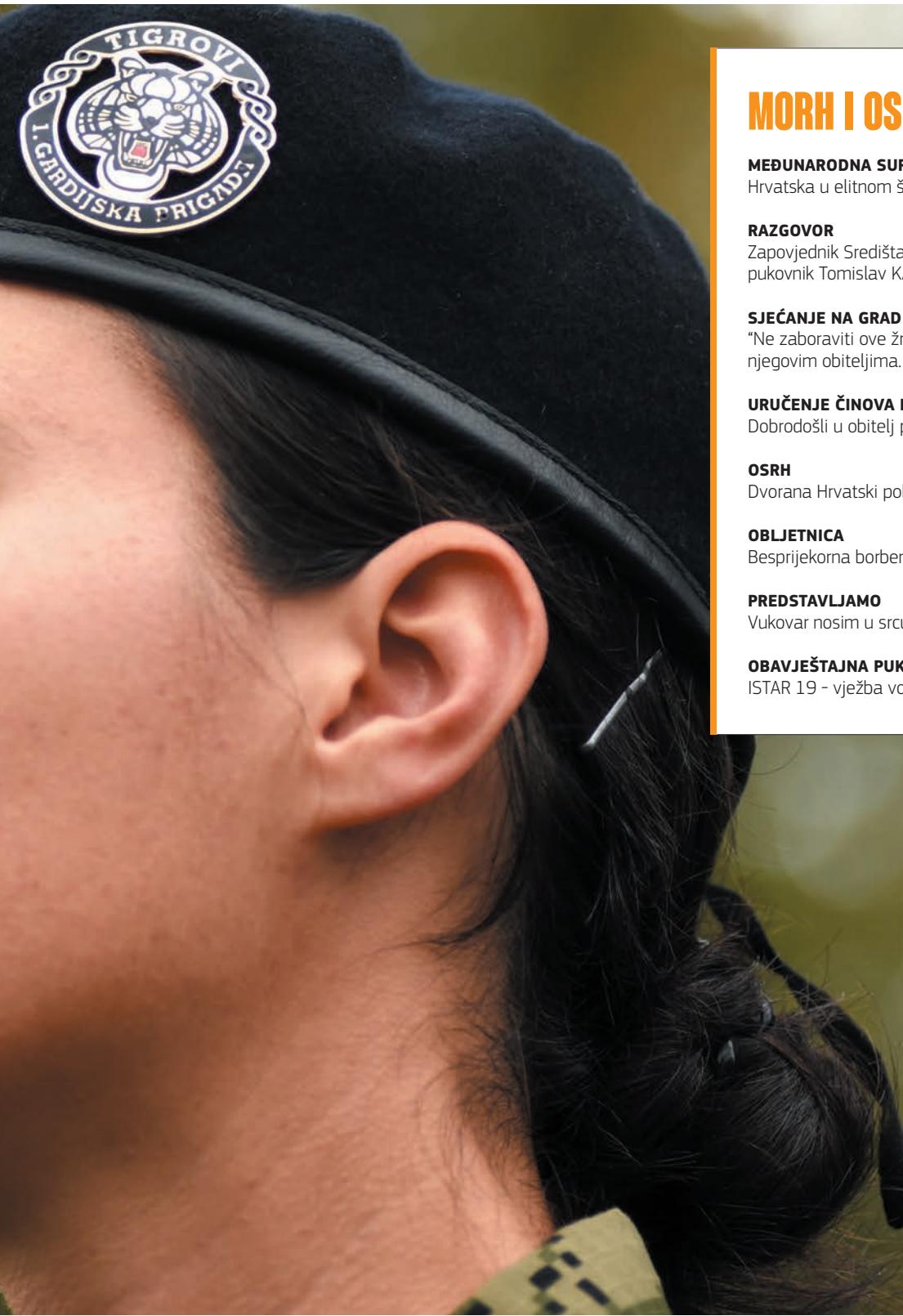
Grafička redakcija: Zvonimir Frank (urednik), (zfrank@mohr.hr), Arne Perković, Predrag Belušić, Marketing: Mila Badrić Gelo (mbadric@mohr.hr), tel: 3784-243; fax: 3784-322, Tisk: Znanje d.o.o., Mandićeva 2, Zagreb

Adresa uredništva: Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10000 Zagreb, e-mail: hvojnjik@mohr.hr

ZAKRIVLJEN I SVESTRAN MONITOR

Philipsov zakriviljeni monitor 346B1C ima UltraWide QHD razlučivosti 3440 x 1440 piksela. Format zaslona iznosi 21 : 9. Takve značajke omogućuju usporedbu side-by-side, XXL pregled proračunskih tablica, visokodetaljne CAD-CAM aplikacije... [str. 51]

MORH I OSRH

MEĐUNARODNA SURADNJA

Hrvatska u elitnom štitu kibernetičke obrane [4]

RAZGOVOR

Zapovjednik Središta za razvoj vođa "Marko Babić" pukovnik Tomislav KASUMOVIĆ [8]

SJEĆANJE NA GRAD HEROJ

"Ne zaboraviti ove žrtve znači dati život Vukovaru i njegovim obiteljima..." [12]

URUČENJE ČINOVA NA HVU-u

Dobrodošli u obitelj pobedničke Hrvatske vojske! [16]

OSRH

Dvorana Hrvatski pobjednici [18]

OBLJETNICA

Besrijekorna borbena spremnost mora biti vaš imperativ [21]

PREDSTAVLJAMO

Vukovar nosim u srcu, a veslanje je moj životni poziv [22]

OBAVJEŠTAJNA PUKOVNIJA

ISTAR 19 - vježba vojnoobavještajne potpore [24]

VOJNA TEHNIKA

NOVOSTI

Kobilica prvog broda klase Navajo [26]

Još T-90 za Indiju [26]

Porinuta podmornica Tōryū [26]

Južnokorejski razarači

i podmornice [27]

HRVATSKA OBRAMBENA INDUSTRIJA

AQAP certifikat - dokaz najviše kvalitete u obrambenoj industriji [28]

KOPNENA VOJSKA

Motorizacija američkih pješačkih desetina [32]

KOPNENA VOJSKA

Šakom na tenk [36]

Naslovnicu snimio Tomislav BRANDT

www.hrvatski-vojnik.hr

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA)
Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2019.
Novinarski prilozi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

MEĐUNARODNA SURADNJA

U TIJEKU JE POSTUPAK PRIDRUŽIVANJA MORH-a NATO-ovu SREDIŠTU IZVRSNOSTI ZA KIBERNETIČKU OBRANU, ŠTO ZNAČI DA ĆE HRVATSKA IMATI PRISTUP MNOGIM POGODNOSTIMA KOJE ČLANSTVO DONOSI: TEČAJEVIMA, PUBLIKACIJAMA, DOKUMENTIMA, NASTAVNIM PLANOVIMA I PROGRAMIMA, RAZMJENI ISKUSTAVA, NAUČENIM LEKCIJAMA... ŠTOVIŠE, PRIDRUŽIVANJE ĆE UTJECATI NA CIJELI HRVATSKI SUSTAV KIBERNETIČKE OBRANE, TJ. ZNATNO ĆE PRIDONIJETI JAČANJU OTPORNOSTI MORH-a I HRVATSKOG DRUŠTVA NA KIBERNETIČKE UGROZE

NATO-ovo Središte izvrsnosti za kibernetičku obranu CCDCOE (NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence), akreditirano je multinacionalno i interdisciplinarno središte izvrsnosti za kibernetičku obranu. Ustrojeno je 2008., a nalazi se u Tallinnu, Republika Estonija. CCDCOE provodi istraživanja, obuku i vježbe u četirima ključnim područjima: tehnologija, strategija, operacije te primjena međunarodnog prava u

kibernetičkom prostoru. Istraživači, analitičari i nastavnici u CCDCOE dolaze iz vojske, vladinih organizacija, akademske zajednice i industrije. CCDCOE popunjavaju stručnjaci iz 24 savezničke i dviju partnerskih zemalja. Prema najavama načelnika MORH-ova Samostalnog sektora za informacijske i komunikacijske sustave (SSIKS) brigadira Brune Beškera, uskoro će im se priključiti i Hrvatska, tj. Ministarstvo obrane.

Postupak pridruživanja je u tijeku. Prethodilo mu je Pismo namjere koje je MORH sredinom 2018. uputio CCDCOE-u. U tijeku je potpisivanje Bilješke o pridruživanju (Note of Joining), čime je počeo postupak pridruživanja. Nakon što taj dokument potpišu sve države koje su već pristupile CCDCOE-u, MORH, tj. Republika Hrvatska, postat će punopravna članica, odnosno stечi će status Sponsoring Nation. Završni korak

Prizor iz dvorane CCDCOE-a u Tallinu tijekom Locked Shields-a 2018., možda i najpoznatije međunarodne vježbe kibernetičke obrane na svijetu

Foto: CCDCOE

HRVATSKA U ELITNOM STITU

Foto: CCDCOE

Zemlje koje participiraju u CCDCOE-u

Austrija, Belgija, Bugarska, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Nizozemska, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Španjolska, Švedska, Turska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Sjedinjene Američke Države.

Zastave zemalja pokrovitelja ispred ulaza u zgradu CCDCOE-a u Tallinu. Uskoro će im se pridružiti i zastava Hrvatske

Domagoj VLHOVIĆ

STUKIBERNETIČKE OBRANE

potpisivanje je dvaju sporazuma o razumijevanju, NATO CCDCOE Operation i NATO CCDCOE Functional Relationship. Nakon stjecanja statusa Sponsoring Nation, država ima obvezu plaćanja godišnje članarine, čiji iznos ovisi o broju djelatnika u CCDCOE-u. MORH je u CCDCOE već uputio pripadnika Zapovjedništva za kibernetički prostor satnika Tomislava Žaričića. Osim dužnosti koju će obnašati

Foto: CCDCOE

Istraživači, analitičari i nastavnici CCDCOE dolaze iz vojske, vladinih organizacija, akademске zajednice i industrije

MEĐUNARODNA SURADNJA

u CCDCOE-u, satnik Žarinčić bit će i časnik za vezu svih zainteresiranih u MORH-u i OSRH (pa i šire), s CCDCOE-om.

RAZMJENA ZNANJA

"MORH ima više direktnih ili indirektnih koristi od uključenja u rad Središta. Primjerice, nazočnost našeg časnika u Središtu osigurava nam direktnе spoznaje o razvoju nastavnih planova i programa iz područja kibernetičke sigurnosti. Nadalje,

MORH pridruživanjem dobiva pravo na besplatno mjesto na svim tečajevima, kao i uvid u sve rezultate istraživanja koje Središte provodi. Možda je i najveća dobit razmjena znanja, spoznaja te naučenih lekcija između predstavnika zemalja zastupljenih u Središtu," objašnjava brigadir Bešker. U proces pridruživanja intenzivno je uključen i brigadir Vladimir Štimac, voditelj Odjela za sigurnost i nadzor informacijskih sustava SSIKS-a. Istiće da su ovlasti i kompetencije CCDCOE-a široke i jasno definirane.

"Od 2018. godine CCDCOE je odgovoran za identificiranje i koordiniranje rješenja za edukaciju i obuku za potrebe kibernetičke obrane za sva tijela NATO-a. NATO-ovo Zapovjedništvo za transformaciju (ACT) dodijelilo je CCDCOE-u bezvjetetu akreditaciju za visokokvalitetnu edukaciju i obuku dјelatnika NATO-a i partnerskih zemalja. Nadalje, CCDCOE provodi tečajeve različitih formata i na više lokacija, pokrivačići širok raspon tema u tehničkim, pravnim, strateškim i operativnim područjima kibernetičke sigurnosti," istiće brigadir Štimac. Od konkretnih aktivnosti CCDCOE-a, o kojima smo već pisali na stranicama Hrvatskog vojnika, svakako je najupečatljivija međunarodna vježba kibernetičke obrane Locked Shields. Zapravo, to je najveća i najsloženija vježba takvog tipa u svijetu: "Provodi se svake godine od 2010. i s vremenom se znatno proširila, simulirajući svu složenost velikih kibernetičkih incidenata. Uz obranu redovitih IT i vojnih sustava zajedno s kritičnim

Foto: Mladen ČOBANOVIĆ

Otpornost na kibernetičke ugroze može se najbrže dostići ulaganjem u edukaciju, trening, vježbe i istraživanja, a upravo to pruža CCDCOE

Foto: privatna arhiva

**satnik Tomislav Žarinčić,
CCDCOE, stožerni časnik za
koordinaciju provedbe obuke
i učenja na daljinu**

"NEMA KOMPLEKSNIJEG INFORMACIJSKOG SUSTAVA OD OBRAMBENOG SUSTAVA HRVATSKE I NATO-a"

Kako biste opisali prve dojmove iz Estonije?

Nedugo nakon osamostaljenja zemlje, čelnici Estonije uvidjeli su velike mogućnosti uštade koje internetske tehnologije pružaju u upravljanju i poslovanju institucija iz domene sudsztva, školstva, zdravstva, vojske i policije te same vlade. Nije čudo da su tijekom proteklih desetljeća kapitalizirali stечena iskustva u razvoju informacijske sigurnosti i kibernetičkog djelovanja. Nezaobilazno je i iskustvo iz 2007., kad je zemlja bila ugrožena ozbiljnim hakerskim napadom koji je uzdrmao već stecene prednosti visokog stupnja informatiziranosti. Možemo govoriti o događaju koji je intenzitetom i trajanjem obilježen kao kibernetički napad, pa čak i kao ono što danas zovemo kibernetičko ratovanje. Estonija je danas predvodnica internetskog društva ne samo u Europi nego i u svijetu, kao tzv. e-Estonia, što podrazumijeva korištenje desetaka javnih internetskih servisa za građane.

Kako izgleda vaš prosječan radni dan?

Moj posao u Središtu, konkretno u njegovoj grani zaduženoj za obuku, nedavno je počeo i slijedi mi usvajanje svih aktivnosti. Kao stožerni časnik za koordinaciju provedbe obuke i učenja na daljinu radim s još šezdesetak djelatnika iz 25 zemalja. Moj dan sastoji se od dnevnih brifinga s čelnikom grane i kontinuiranog prolaska kroz dnevne, tjedne te mjesecne obveze i zaduženja. Imamo brojne koordinacije o aktivnostima vezanim uz obuku iz područja kibernetičke obrane koje nudi Središte, kao i vrednovanja obučnog programa drugih središta unutar NATO-a. Mehanizam vrednovanja programa nije jednostavan, ali donosi pozitivne rezultate kroz naučene lekcije, razmjenu iskustava između djelatnika Središta, odnosno NATO-a, kao i iniciranje novih pilot-projekata s članicama Partnerstva za mir. Sve navedeno ne bi bilo moguće bez paralelnog pohađanja nužnih programa i obuka u okviru moje grane i specijalnosti.

Kako je CCDCOE opremljen? Izgleda li futuristički?

CCDCOE moderno je središte izvrsnosti. Prvo što ćete primjetiti fizička je sigurnost radnog prostora u vidu regulacije identifikacije pristupa sigurnosnim zonama, upravljanju korisničkim identitetima i ovlastima. Osim toga, tu je zdrava i bogata poslovna suradnja između zemalja članica NATO-a, rad na projektima u materijalnim i aplikativnim rješenjima te testiranjima na informacijskoj opremi koju koristimo i isto tako razvijamo za potrebe NATO-a.

Koji su vam najveći radni izazovi?

Unutar moje grane, obuka i koordinacija vezana uz kreaciju novih tečajeva unutar NATO-a zahtijeva znanstveni pristup koji primjenjuje metodologiju stecenu na edukaciji. Traži se stručnost te iskustva iz naučenih lekcija koje već možemo primijeniti u sljedećoj iteraciji novoformiranih kibernetičkih tečajeva i vježbi. U ovom području još uvijek učim i slijedi mi pohađanje specijalističkih tečajeva. Naučiti i planirati poučavanje, odnosno njegovo osvremenjivanje, dugotrajan je proces i vještina koja se izgrađuje, a temelji se na fleksibilnosti među sugovornicima (u ovom slučaju zainteresiranim stranama unutar NATO-a), ekspertizi i, konačno, suradnji među subjektima u procesu razvoja obuke.

Može li bavljenje kibernetičkom sigurnošću u obrambenom sustavu Hrvatske i NATO-a značiti ispunjenje ambicija za stručnog informatičara?

Pa, naravno. S jedne strane, nigdje na jednom mjestu nema kompleksnijeg informacijskog sustava te primjenjenih tehnologija. S druge strane, nigdje nema toliko aplikativnih sigurnosnih rješenja koja implementiramo u cilju osiguranja trojnog pravila cjelevitosti, integriteta i dostupnosti informacija kojima raspolazemo i upravljamo u informacijskom sustavu MORH-a i OSRH, a isto tako i unutar NATO-a. S godinama, stječući najbolja iskustva u radnoj sredini ili pak na obukama, izobrazbi i vježbama, postajete svjesni osobnog napretka kao i koristi za sustav kojem služite.

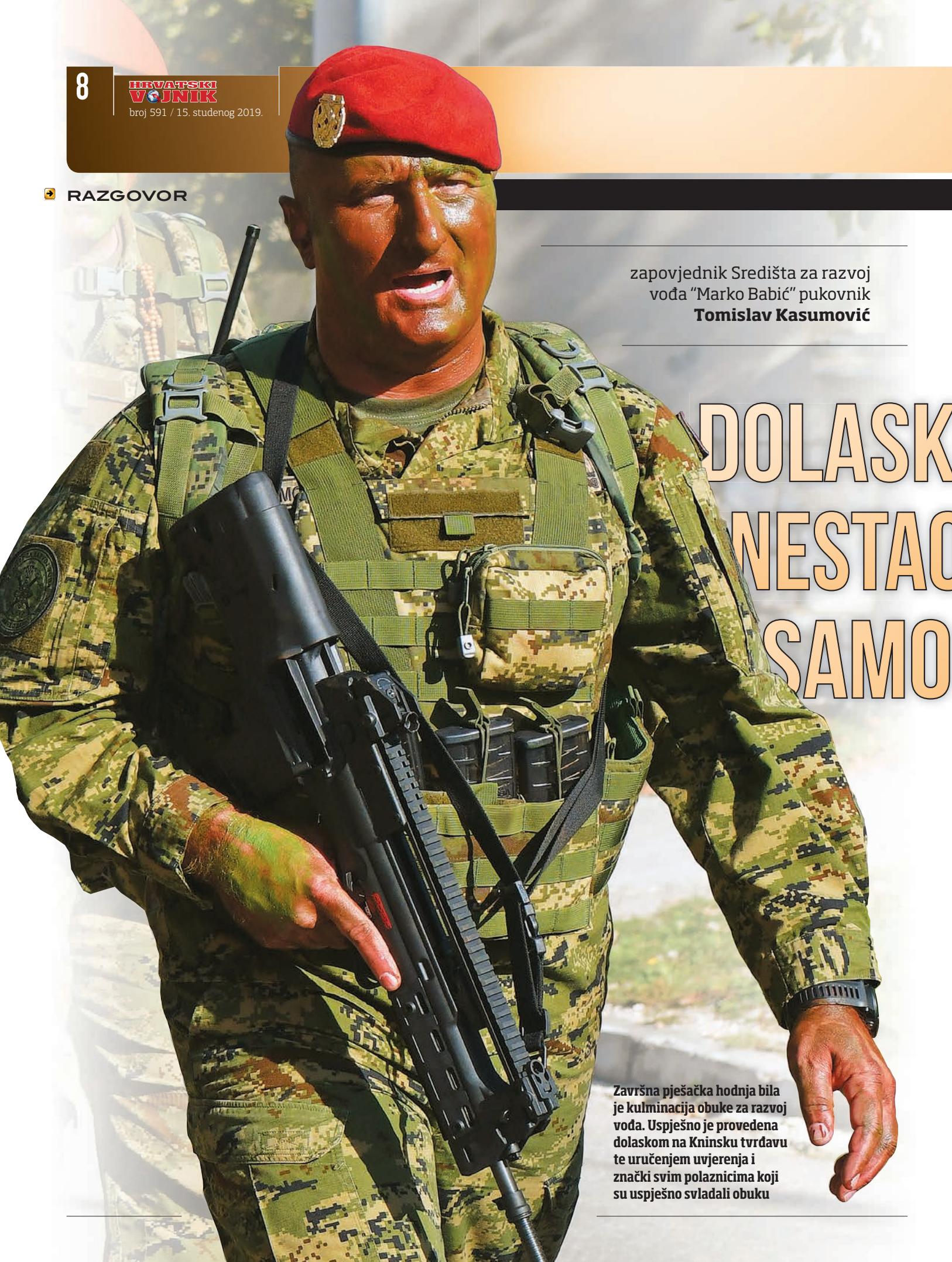
infrastrukturnama, stručnjaci za kibernetičku sigurnost mogu prakticirati strateško odlučivanje, pravnu i medijsku komunikaciju," opisuje brigadir Štimac.

JAČANJE OTPORNOSTI

Od ostalih aktivnosti, CCDCOE organizira godišnje međunarodne konferencije o kibernetičkim sukobima CyCon, važne stručnjacima koji se bave akademskim istraživanjima u području kibernetičke sigurnosti. NATO-ovo Središte angažirano je i u primjeni međunarodnog prava na kibernetički prostor. Jedno je od njegovih poznatijih i međunarodno priznatih istraživačkih dostignuća priručnik "Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations". U izradu priručnika bili su uključeni CCDCOE-ovi stručnjaci, međunarodno priznati profesori pravnih znanosti iz više zemalja, pravni savjetnici iz gotovo 50 zemalja i drugi partneri. Taj priručnik, objavljen 2017. godine, proširio je prvo izdanje (2013.) pravnom analizom najčešćih kibernetičkih incidenta s kojima se države svakodnevno susreću.

Brigadir Bešker kaže da će pridruživanje utjecati na cijeli hrvatski sustav kibernetičke obrane, tj. značajno će pridonijeti jačanju otpornosti MORH-a i hrvatskog društva u cijelini na kibernetičke ugroze. "U ovom se trenutku otpornost na takve ugroze može najbrže dostići ulaganjem u edukaciju, trening, vježbe i istraživanja, a upravo to pruža CCDCOE. Članstvo će pomoći što bržem formirajući kritične mase djelatnika, znanja i vještina za sigurno korištenje kibernetičkog prostora, adekvatan odgovor na ugroze i prijetnje iz kibernetičkog prostora te podizanje razine osviještenosti svih zaposlenika," kategoričan je načelnik SSIKS-a.

Podsjetimo, nedavno je unutar Hrvatske vojske ustrojeno Zapovjedništvo za kibernetički prostor, održano je nekoliko velikih internih i međunarodnih vježbi kibernetičke obrane na kojima su sudjelovali djelatnici MORH-a i Hrvatske vojske, a na državnoj i resornim razinama doneseno je više akata i dokumenata vezanih uz kibernetičku obranu. Članstvo u CCDCOE-u još je jedan moment koji će pridonijeti da hrvatski obrambenosigurnosni sustav sa svim suradnicima bude spremna, u slučaju potrebe, za tzv. petu dimenziju ratovanja. ■

A large photograph of a soldier in a camouflage uniform and a red beret, smiling and holding a rifle. He is wearing a tactical vest and has a communication antenna on his helmet. In the background, another soldier is visible in a similar uniform.

RAZGOVOR

zapovjednik Središta za razvoj
vođa "Marko Babić" pukovnik
Tomislav Kasumović

DOLASK NESTAC SAMO

Završna pješačka hodnja bila je kulminacija obuke za razvoj voda. Uspješno je provedena dolaskom na Kninsku tvrđavu te uručenjem uvjerenja i znački svim polaznicima koji su uspješno svladali obuku

Martina BUTORAC, snimio Tomislav BRANDT

"Obuka potiče polaznike na rješavanje problema, donošenje brzih odluka, planiranje, organiziranje i provedbu zadaća te vođenje drugih. U tom slučaju vojnik se ne može osloniti samo na svoje tjelesne sposobnosti jer ovdje ne trebamo samo besprijekorne izvršitelje pojedinačnih zadaća. Mi u Središtu za razvoj vođa tražimo vojnike koji su sposobni voditi druge u iznimno teškim uvjetima"

KOM NA KNINSKU TVRĐAVU OD JE SAV UMOR, A ZAVLADAO OSJEĆAJ PONOSA....

Nakon što je sredinom rujna u vojarni "Josip Jović" u Udbini otvoreno novoustrojeno Središte za razvoj vođa "Marko Babić", čemu su prethodile zahtjevne pripreme te selekcija polaznika i kompletног osoblja, krajem listopada završena je i prva pilot-obuka za razvoj vođa. Od novoustrojenog Središta očekuje se da u konačnici poveća ukupnu spremnost Hrvatske vojske, a o tome kako je protekla prva obuka, završna hodnja te kako je zadovoljan polaznicima razgovarali smo s njegovim zapovjednikom pukovnikom Tomislavom Kasumovićem.

Prva je pilot-obuka za razvoj vođa iza vas. Možete li dati osvrt na nju? Je li provedeno sve što ste planirali i je li Hrvatska vojska dobila nove vođe?

Prva pilot-obuka za razvoj vođa provodila se od 13. rujna do 30. listopada. Uglavnom se provodila na obučnoj infrastrukturi i kapacitetima unutar vojarne "Josip Jović" na

Udbini te manjim dijelom na području Ličko-senjske županije. Obuku s polaznicima, njih 60, proveli su dje latnici Središta za razvoj vođa "Marko Babić" uz potporu pridodanih članova iz nadređenih zapovjedništava i drugih ustrojstvenih cjelina Hrvatske vojske. Tijekom intenzivnih tjedana obuke, koja se provodila prosječno 17 sati dnevno, polaznici su obučavani u programskim područjima koja uključuju situacijsko vođenje, takтику malih postrojbi, POZG (pješačko oružje sa zadaćama gađanja), topografiju, NBKO, elemente S.E.R.E. obuke, MES, prvu pomoć, borenje, tje lovoježbu, vježbe na zemljistu u neprekidnom trajanju od 48 sati i, u konačnici, pješačku hodnju od vojarne "Josip Jović" na Udbini do Knina u ukupnoj duljini od 88 kilometara, koju smo svladali za manje od 32 sata. Ostvarili smo postavljeni cilj, a to je uspješno provesti obuku po svim programskim područjima sukladno programu obuke unutar

dodijeljenog vremena. Uspješnim završetkom obuke polaznici su, njih 43, ovladali potrebnim znanjima i vještinama taktike malih postrojbi i sposobni su u većem dijelu samostalno planirati, organizirati, provesti i raščlaniti obuku koju će provoditi u svojim postrojbama. Jednom riječju, tijekom obuke stvorili smo uvjete u kojima je potaknuto pomicanje ljudskog potencijala u usvajanju vještina vođenja na višoj razini.

Kako je protekla završna hodnja od vojarne u Udbini do Kninske tvrđave? Što vas je sve motiviralo da prehodate tih 88 kilometara? Kakve su bile reakcije stanovnika mesta kroz koja ste prolazili?

Završna pješačka hodnja bila je kulminacijska točka u provedbi obuke za razvoj vođa i uspješno je provedena 27. i 28. listopada dolaskom na Kninsku tvrđavu te uručenjem uvjerenja i metalnih znački svim po-

laznicima koji su uspješno svladali obuku. Sama hodnja posvećena je svim poginulim, umrlim i nestalim hrvatskim braniteljima te invalidima Domovinskog rata, što nam je ujedno bila i najveća motivacija tijekom hodnje. Pripreme za hodnju uključivale su izviđanje područja kroz koje smo se kretali, izradu detaljnog plana i organizaciju hodnje po svim segmentima, uzimajući u obzir da je to naša prva hodnja i zahtjevala je detaljne i kvalitetne pripreme. U pripremi hodnje i završne svečanosti na Kninskoj tvrđavi uvelike nam je pomoglo Zapovjedništvo Hrvatske kopnene vojske, Zapovjedništvo za obuku i doktrinu "Fran Krsto Frankopan", Gardijska mehanizirana brigada, Gardijska oklopno-mehanizirana brigada te druge postrojbe i zapovjedništva. Bez njihove potpore završna hodnja bila bi znatno teža. Hodnju su proveli polaznici obuke za razvoj vođa, dje latnici ZOD-a "Fran Krsto Frankopan" te dje latnici Sredi-

RAZGOVOR

šta za razvoj vođa "Marko Babić". Tijekom hodnje prolazili smo kroz mjesta Udbinu, Ondić, Gračac, Otrić i u konačnici stigli u Knin. Cijelim tim putem, posebno u naseljenim mjestima, bodrilo nas je i s oduševljenjem pozdravljalo lokalno stanovništvo, što nam je bilo iznimno dragو i dodatno nas motiviralo. Osjećali smo se ponosno i prihvaćeno, što je sa svakim prijeđenim kilometrom dolazio sve više do izražaja kako smo se približavali Zvonimirovu Gradu. Ulaskom u Knin gromoglasnom smo pjesmom privukli građane na ulice te su zadnji kilometri hodnje bili popraćeni pljeskom i ovacijama. Sve je bilo puno emocija i energije koja nas je nosila na Tvrđavu do samog vrha, gdje nas je čekalo više od 300 uzvanika. U trenutku dolaska na Kninsku tvrđavu nestao je sav bol i umor, a među nama vladao je samo jedan osjećaj – osjećaj ponosa.

Jesu li polaznici opravdali vaša očekivanja? Za dio njih obuka je očito bila prezahtjevna s obzirom na to da ih je na početku bilo 60, a na završnoj svečanosti na Kninskoj tvrđavi ostala su 43...

Zadovoljan sam razinom motivacije i ozbilnosti kojom su polaznici pristupili obuci. Obuka za razvoj vođa koja se provodi u našem Središtu trenutačno je među najzahtjevnijim i najizazovnjim obukama takvog tipa u Hrvatskoj vojsci i zasigurno od polaznika traži puni angažman i odricanje. U govoru na svečanosti otvorenja Središta za razvoj vođa "Marko Babić" naglasio sam da to nije obuka za one slabe duhom i tijelom i da će je samo najuporniji moći završiti. Tako je i bilo. Tijekom obuke određen broj polaznika nije udovoljio visokim standardima i zahtjevima te su vraćeni u matične postrojbe. Njima će biti pružena još jedna prilika da se kvalitetnije pripreme i pokušaju se dokazati na sljedećoj obuci na proljeće 2020. godine. Ostali polaznici pokazali su potrebnu razinu motivacije i spremnosti te su u konačnici uspješno završili obuku te s punim pravom mogu nositi značku polaznika obuke Središta za razvoj vođa "Marko Babić". Ako se pitate zašto je postotak prolaznosti nizak, objasnit ću vam u nastavku. Naime, specifičnost obuke u tome je što ona osim vrsnog poznavanja tehnika, taktika i procedura te borbenih vještina, polaznike stavlja u simulirane borbene uvjete, a i pod konstantnim su opterećenjem u kojem

Uspješnim su završetkom obuke polaznici, njih 43, ovladali potrebnim znanjima i vještinama taktike malih postrojbi i sposobni su u većem dijelu samostalno planirati, organizirati, provesti i raščlaniti obuku koju će provoditi u svojim postrojbama.

Ulaskom u Knin gromoglasnom smo pjesmom privukli građane na ulice te su zadnji kilometri hodnje bili popraćeni pljeskom i ovacijama. Sve je bilo puno emocija i energije koja nas je nosila na Tvrđavu do samog vrha.

moraju izvršavati zadaće. Tri elementa moraju biti objedinjena kako bi se razvio vođa, a oni uključuju borbene vještine, vođenje i psihofizičku otpornost. Što to znači? Jednostavno rečeno, vođa nije samo vojnik koji izvrsno vlasti borbenim vještinama (npr. gađanje, taktika, topografija i sl.), ili vojnik koji je u stanju dulje vrijeme podnosi velik napor. Vođa je vojnik koji objedinjuje borbene vještine i posjeduje psihofizičku otpornost, ali je također sposoban i voditi druge u uvjetima povećanog stresa i intenziteta. Dakle, obuka potiče polaznike na rješavanje problema, donošenje brzih odluka, planiranje, organiziranje i provedbu zadaće te vođenje drugih. U tom se slučaju vojnik ne može osloniti samo na svoje tjelesne sposobnosti jer ovdje ne trebamo samo besprijeckorne izvršitelje pojedinačnih zadaća. Mi u Središtu za razvoj vođa tražimo vojnike koji su sposobni voditi druge u iznimno teškim uvjetima. U tome najznačajniju ulogu igraju ljudska osobnost i inteligencija kao dva glavna elementa u razvoju kvalitetnih vođa.

Kako objašnjavate da je najboljim polaznikom proglašen najstariji polaznik – pripadnik Gromova narednik Hrvoje Čavić? Znači li to da su mlađi pripadnici slabije tjelesno spremni i da im je teže izdržati psihički pritisak i stres?

Prije nego odgovorim na pitanje želim još jednom čestitati naredniku Hrvoje Čaviću, pripadniku 2. mb Gromovi, kao najboljem polazniku na postignutom uspjehu i rezultatima, ali također i ostalim četrdeset dvama polaznicima koji su uspješno sveladali program obuke za razvoj vođa. Smatram da je narednik Čavić prvi među jednakima. Izbor najboljeg polaznika zahtjevan je postupak i uključuje trostruki filter. Prvi je filter izbor najboljeg polaznika kojeg polaznici sami biraju anonimnim glasovanjem. Tu tražimo polaznike koji su dobili najviše glasova od svojih kolega. Drugi filter čine rezultati sociometrije koju smo proveli s timom vojnih psihologa. Ti rezultati daju širu sliku socijalne dinamike među polaznicima, koja se pokazala korisnom u izboru najboljeg polaznika. I na kraju, treći filter čini povjerenstvo sastavljeno od instruktora Središta za razvoj vođa "Marko Babić", koji iznose svoja mišljenja o polaznicima

za koje smatraju kako su ispunili sve kriterije za najboljeg. Ti kriteriji uključuju natprosječne rezultate u radu i izvršavanju svih postavljenih zadaća. Najbolji polaznik onaj je čije ime prođe sva tri filtra. U ovom je slučaju to bio narednik Hrvoje Čavić, kojem još jednom čestitam. Činjenica da je najbolji polaznik ujedno bio najstariji polaznik obuke za razvoj vođa samo govori u prilog tome da godine nikad nisu i ne mogu biti izgovor za neuspjeh. Također, to govori koliko je mentalna čvrstoća bitna, čak bitnija i od tjelesne izdržljivosti. To ne znači da ostali polaznici nisu imali tu mentalnu čvrstoću. Imali su je itekako, jer bez nje nikad ne bi mogli završiti obuku.

Jeste li već uspjeli napraviti raščlambu prve obuke? Mislite li da nešto treba mijenjati? Koliko je realno da se u nekoliko tjedana obuke od pripadnika stvori motivirane, obučene i kompetentne vođe?

Sad kad je prva obuka gotova pred nama u Središtu razdoblje je njezine raščlambe, izrada naučenih lekcija te prilagodba koncepta i programa obuke. Prerano je još govoriti o promjenama jer najprije moramo provesti detaljnju raščlambu te koordinacije s nadređenim zapovjedništvima i drugim cijelinama unutar Hrvatske vojske kako bi se zauzelo zajedničko stajalište o tome u kojem smjeru želimo razvijati naše Središte. Vizija je da Središte za razvoj vođa "Marko Babić" postane vodeće središte za obuku borbenih vođa u Hrvatskoj vojsci s primarnim fokusom na primjenu taktika malih postrojbi. Osim toga, misija Središta jasno definira kako intenzivnom i zahtjevnom borbenom obukom želimo dodatno unaprijediti borbene vještine vođa na taktičkim razinama kako bismo ih pripremili za izazove vođenja u borbenim djelovanjima. Jasnim postavljanjem ciljeva te jasnom slikom o tome kakvog vođu želimo stvoriti i kakvog vođu Hrvatska vojska treba, stvorit će se temelj na kojem će se izrađivati prijedlozi izmjena i dopuna programa obuke, a koji će podržavati razvoj vođa kakve Hrvatska vojska uistinu treba. Jasno je da se vođu ne može stvoriti u šest ili sedam tjedana. Vođa se stvara tijekom cijele vojne karijere i to je kontinuiran proces koji uključuje puno rada i rezultata. Ono

Hrvatska vojska moderno je ustrojena vojska i ni po čemu ne zaostaje za drugima, u što sam se osobno uvjero nebrojeno puta. Isto vrijedi i za obuku. Kako sam niz godina školovan i obučavan u Sjedinjenim Američkim Državama, odgovorno tvrdim kako obuka koju provodimo u Središtu za razvoj vođa ispunjava sve kriterije modernog obučavanja i kako je prilagođena suvremenim sigurnosnim ugrozama.

Što mi u Središtu možemo napraviti jest stvoriti optimalne uvjete koji potiču razvoj vještina vođenja. Drugim riječima, obuka za razvoj vođa izolirana je od bilo kakvih ometača i ograničenja i stvara gotovo lаборatorijske uvjete u kojima eksperimentiramo u obuci i primjenjujemo različite metode obučavanja. Polaznicima obuke za razvoj vođa pokazujemo kako se radi ispravno i prema postavljenim standardima, ali pod iznimno velikim opterećenjem i intenzitetom. Tijekom obuke uključujemo ih u različite uloge i dajemo im konkretne zadaće, koje su ciljano programirane kako ne bi ostavile dovoljno vremena za pripremu te im ne dajemo sve informacije niti resurse. Želimo vidjeti kako će polaznici u realnim uvjetima, kad nemaju dovoljno informacija, kad nemaju dovoljno resursa i kad nemaju dovoljno vremena uspjeti: isplanirati, organizirati se i na kraju provesti zadaću. Dakle, obuka za razvoj vođa samo je prvi korak u razvoju budućih vođa i taj se razvoj mora nastaviti po povratku u matične postrojbe.

Kakvi su dojmovi instruktora koji su provodili obuku?

Instruktori su s polaznicima bili kontinuirano uključeni u svaki korak obuke i neposredno su pratili njihov rad i bilježili ostvarene rezultate. Kako je riječ o instrukturima koji imaju višegodišnje iskustvo, znanja i vještine u provedbi takvih vrsta obuke, a većina njih i sudionici su Domovinskog rata, smatram da su dali maksimum u obučavanju polaznika, što je vidljivo po ostvarenim rezultatima. Kako smo tijekom obuke

redovito provodili dnevne koordinacijske sastanke o pitanju obuke i polaznika, osiguran je nesmetan protok informacija i razmjene iskustava u radu s polaznicima. Iz toga mogu nedvojbeno zaključiti kako su instruktori zadovoljni provedenom obukom i postignutim rezultatima. Obuka je iznjedrila priličan broj započanja instruktora kao i prijedloga za poboljšanje, što pokazuje njihovu ozbiljnost u pristupu obuci i polaznicima.

Prilikom ustrojavanja Središta za razvoj vođa "Marko Babić" nit vodilja bilo je Središte gardijsko za specijalističku obuku dočasnika "Damir Tomljanović Gavran". Koliko se Središte u Udbini odmaknulo od Šepurina? Je li obuka dovoljno prilagođena mirnodopskim uvjetima, suvremenim sigurnosnim ugrozama i današnjem ustroju Hrvatske vojske?

Središte za razvoj vođa "Marko Babić" temelji se na ideji Središta gardijskog za specijalističku obuku dočasnika "Damir Tomljanović Gavran" i slično je koncipirano. Ideja o stvaraju profesionalnog i autorativnog dočasnika postojala je onda, međutim, postoji i danas. Razlika između SG SOD-a "Damir Tomljanović Gavran" i Središta za razvoj vođa "Marko Babić" u tome je što današnje Središte primjenjuje metode, tehnike, taktike i procedure primjerene modernom vremenu i njegovim izazovima. S razvojem tehnologije mijenjao se i način ratovanja, što je uvelike utjecalo i na evoluciju obuke modernih vođa. Današnji sustavi, oružja, zaštitna oprema i tehnika promijenili su način ratovanja u smislu da je

vojnik današnjice ubojitiji i zaštićeniji nego ikad prije. U radu i obuci polaznika primjenjujemo iskustva i metode koje primjenjuju neka od najpoznatijih svjetskih središta za razvoj vođa. Iskustva sa školovanja i obučavanja na stranim vojnim akademijama i u obučnim središtima uspješno primjenjujemo u našem Središtu i tu su rezultati neizostavni. Hrvatska vojska moderno je ustrojena vojska i ni po čemu ne zaostaje za drugima, u što sam se osobno uvjero nebrojeno puta. Isto vrijedi i za obuku. Kako sam niz godina školovan i obučavan u Sjedinjenim Američkim Državama, od vojne akademije, preko napredne časničke izobrazbe pa do najviše, strateške razine, u Školi nacionalne sigurnosti pri National Defense Universityju u Washingtonu, potpuno i odgovorno tvrdim kako obuka koju provodimo u Središtu za razvoj vođa ispunjava sve kriterije modernog obučavanja i kako je prilagođena suvremenim sigurnosnim ugrozama. Napominjem kako naše Središte u viziji razvoja predviđa i uključivanje stranih polaznika, što dodatno potvrđuje kako obuka u Središtu ima potencijal poprimiti međunarodni oblik.

Je li obuka za razvoj vođa u Središtu "Marko Babić" na neki način u koliziji s Izobrazbom za razvoj vođa? Smatraje li da bi obuku u Udbini trebali proći svi vojnici koji postaju dočasnici?

Bitno je razlikovati dvije stvari. Prvo, Izobrazba za razvoj vođa je, kao što i samo ime govori, u prvom redu izobrazba i spada u domenu usvajanja znanja. Drugo, Središte

za razvoj vođa "Marko Babić" provodi obuku i tu je ključna razlika. Obuka je usvajanje novih vještina i sposobnosti te se temelji isključivo na praktičnom radu. Buduće institucionalno pozicioniranje Središta za razvoj vođa "Marko Babić" dat će odgovor na to pitanje. Smatram da bi obuku za razvoj vođa trebali polaziti ne samo dočasnici nego i časnici. Vezano uz dočasnike, mislim na one koji se razmatraju za zapovjedne dužnosti na razinama timova, desetina, te prve dočasnice razine vođa. Što se tiče časnika, tu bi primarno trebalo uključiti časnike na prvim zapovjednim dužnostima, zapovjednike vodova. I jedni i drugi izravno su uključeni u vođenje vojnika na terenu i tu ne bi trebalo činiti razliku. I na kraju, obuka za razvoj vođa nije obuka koja stvara dočasnike i časnike, to prepustamo izobrazbi. Obuka za razvoj vođa ima jedan jedini cilj, a to je razvoj vođa.

Kad počinje obuka novog naraštaja?

Obuka novog naraštaja polaznika počet će na proljeće 2020. godine. Iduće godine provest ćemo drugu pilot-obuku, kako bismo potpuno zakoručili postupak izrade koncepta i programa obuke. Nakon tогa počet ćemo s nekoliko naraštaja godišnje, ovisno o smjernicama nadređenih zapovjedništava. Osim toga, u obuku ćemo postupno uključivati i kadete s HV-a "Dr. Franjo Tuđman", časnike Hrvatske vojske (poručnike) i strane polaznike.

Postoji li već interes iz inozemstva? Kad očekujete da bi se mogla provoditi zajednička obuka priпадnika Hrvatske vojske i priпадnika oružanih snaga partnerskih i savezničkih zemalja?

Prema trenutačnim saznanjima, postoji interes za sudjelovanje pri-padnika oružanih snaga partnerskih i savezničkih zemalja na obuci za razvoj vođa. Međutim, kako je naše Središte tek ustrojeno, u ovom nam je trenutku fokus na dostizanju pune operativne spremnosti, koja je planirana za jesen 2020. godine. Dotad želimo stvoriti sve uvjete za kvalitetan prihvatanje inozemnih polaznika. Kad se ti uvjeti ispunje, počet ćemo obuku na međunarodnoj razini. ■

SJEĆANJE NA GRAD HEROJ

"KONAČNIM POPISOM SVIH ŽRTAVA VUKOVARA, A RIJEČ JE O 2717 OSOBA, ISKAZUJEMO TRAJAN SPOMEN SVIM VUKOVARSKIM ŽRTVAMA U DOMOVINSKOM RATU, ŠTO NAS I POVIJEST OBVEZUJE KAKO SE NE BI NITI JEDNA ŽRTVA ZABORAVILA TE KAKO SE U BUDUĆNOSTI ŽRTVA VUKOVARA I VUKOVARACA NE BI UMANJILA ILI KRIVO NAVODILA I INTERPRETIRALA," GOVORI FRA IVICA JAGODIĆ, GVARDIJAN FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U VUKOVARU, U ČIJEM JE DVORIŠTU POSTAVLJENO SPOMEN-OBILJEŽJE S IMENIMA SVIH VUKOVARSKIH ŽRTAVA

"Ova su imena životi koji sad vječno gledaju svoj grad kako živi i Dunav kako teče. Popis na staklenoj stijeni postavljen je na najčasnjem mjestu u dvorištu Franjevačkog samostana ponad Dunava," počinje priču o popisu svih vukovarskih žrtava Domovinskog rata gvardijan Franjevačkog samostana u Vukovaru fra Ivica Jagodić, popisu koji Vukovaru i obiteljima njegovih žrtava znači život. Staklena ploča s točno 2717 imena, koja je nedavno postavljena u dvorištu samostana i Župe sv. Filipa i Jakova, za sve njih znači mjesto utjehe u najtežim danima, ali i jamstvo kako će sve žrtve Grada Heroja zauvijek ostati zapamćene.

Upravo želja da niti jedna vukovarska žrtva ne bude zaboravljena i kako bi svaka od njih imala svoj smisao i

"NE ZABORAVITI OVE ŽRTVE VUKOVARU I NJEGOVU PAMĆENJU"

Martina BUTORAC, snimio Miro ŠLAFHAUSER

ponos bila je nit vodilja vukovarskim franjevcima u projektu prikupljanja svih imena koja se danas nalaze na popisu spomen-obilježja.

"Sve je zapravo počelo od susreta s roditeljima koji su izgubili svoju djecu. Odgojili su ih za ljubav prema domovini i sad kad ih nema zaista im je teško. Ideja o ovome sazrijevala je već godinama među nama franjevcima. Prvi poticaj za sastavljanje popisa došao je još 2015. od tadašnjeg župnika u Šarengradu, koji je često dolazio u Vukovar, fra Josipa Šoštarića. No, tek u vremenu došašća 2017. ovu smo ideju objavili u našem župnom i samostanskom oglašnom listiću. Zatim smo u hodniku samostana postavili prvi nesluž-

beni popis koji nam je poslužio da Vukovarci i svi koji su vezani uz Vukovar, a dolaze svojima za Božić, mogu prijaviti sve one koji nisu na popisu," govori fra Ivica Jagodić te dodaje kako je već na tom popisu bilo tisuću žrtava.

POPIS STALNO RASTAO

Održana je i konferencija za medije na kojoj je javnosti predstavljen projekt prikupljanja imena žrtava te je organiziran i tim mladih suradnika koji su radili na projektu – Antonija Zaoborni, Marija Hardi, Ena Mor i Darko Raguž. Kako bi se prikupljanje imena žrtava privelo kraju, franjevci

su uoči obilježavanja Dana sjećanja na žrtvu Vukovara u studenom 2018. ponovno organizirali konferenciju za medije. Ondje su javnost obavijestili o idejnem projektu postavljanja popisa žrtava u perivoju Franjevačkog samostana, gdje je jedino bilo izvedivo postaviti tako velik popis imena. Projekt u takvom obliku na staklenoj stijeni uz višegodišnje razmišljanje izradio je Radionica arhitekture Gorana Rake, dizajn slova na popisu Goran Raukar, a rasvetu Zlatko Galić – Nova Lux. Građevinske radeove i hortikulturne usluge izvelo je vukovarsko poduzeće Komunalac, a sve uz odobrenje pročelnice Konzervatorskog odjela u Vukovaru Ždenke Predrijevac. "Svi su,"

ŽRTVE ZNAČI DATI ŽIVOT VIM OBITELJIMA..."

Na popisu vukovarskih žrtava poginuli su hrvatski branitelji, pripadnici Civilne zaštite u gradu Vukovaru 1991., a na staklenoj stijeni imena su zatočenih i ubijenih u srpskim koncentracijskim logorima. Među žrtvama su i brojni nestali te velik broj hrvatskih branitelja koji su došli iz drugih krajeva Hrvatske i inozemstva braniti Vukovar

SJEĆANJE NA GRAD HEROJ

Postavljanje staklene ploče održano je u krugu Vukovaraca, no ubrzo su je obišli predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović, potpredsjednik Vlade i ministar obrane Damir Krstičević te načelnik Glavnog stožera OSRH general zboru Mirko Šundov

naglašava gvardijan, "svoj doprinos dali bez ikakve naknade."

Sam popis je, dakle, nastajao dvije godine, a nositelji projekta bili su vukovarski franjevci, koji su obilazili različite udruge, skupine i zajednice te mjesto bivše Općine Vukovar. Veliku potporu prilikom prikupljanja imena žrtava dao im je i Ante Nazor u ime Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra te Dražen Živić iz Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar.

"Naši mladi u timu vrlo su lako unosili podatke u program. I tako je popis stalno rastao dok nije

došao do ovog konačnog broja. Sav popis provjerio je Ured državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji pod vodstvom tadašnjeg predstojnika, a danas ministra državne imovine Marija Banožića. Ono što nas je hrabriло na tom putu prikupljanja bile su pozitivne reakcije naših vjernika i sugrađana. Samo postavljanje popisa bilo je u krugu nas Vukovaraca. Željeli smo dati prednost roditeljima i rodbini svih žrtava. No, već nakon nekoliko dana došla je predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović i potpredsjednik Vlade i ministar obrane Damir Krstičević,"

govori nam gvardijan. Dodaje kako su projektu pristupili apsolutno pozitivno, ne prozivajući nikoga zašto to već nije učinjeno. Premda su došli do konačnog popisa svih žrtava Vukovara, otvorena je mogućnost naknadnog upisivanja dođe li se do još nekih imena stradalih.

PRECIZNI PODACI

Popis obuhvaća poginule hrvatske branitelje, pripadnike Civilne zaštite u gradu Vukovaru 1991., a na staklenoj stijeni nalaze se i zatočeni i ubijeni u srpskim koncentracijskim logorima. Među žrtvama su i brojni nestali te velik broj hrvatskih branitelja koji su došli iz drugih krajeva Hrvatske i inozemstva braniti Vukovar.

Na pitanje zbog čega su franjevci odlučili kompletirati popis svih žrtava Vukovara, fra Ivica Jagodić jednostavno odgovara: "Željeli bismo raspolažati preciznim podacima zbog naše povijesti i naše baštine, za nove naraštaje zbog kojih svaka žrtva ima svoj smisao i ponos."

Istiće i kako su se sadašnji sinovi sv. Franje Asiškog našli u obvezni pamćenja žrtava baš kao njihovi prethodnici 1918., nakon Prvog svjetskog rata.

"Naši su preci prikupili imena i prezime na poginulih i nestalih u Prvom svjetskom ratu te su ih uklesali u granitne ploče oko oltara Žalosne Gospe. Za njih su prinosili svete mise i zadržali njihov spomen u zajednici živih. Nažalost, na koncu Drugog svjetskog rata našoj braći

franjevcima nije bilo moguće prikupiti imena žrtava komunističkog terora u Vukovaru jer bi na spomen i jedne žrtve svatko bio u životnoj opasnosti. Danas stoga nemamo popis žrtava Vukovarača iz tog vremena. Možemo samo reći da taj popis nije malen, ali o kojem je broju riječ, to još uvijek nije istraženo. Jedino što svake godine 12. travnja obilježavamo te žrtve čija su djeca još uvijek živa," navodi fra Ivica Jagodić.

Gvardijan Franjevačkog samostana dalje ističe kako su prepoznali da se žrtve sve više zaboravljaju kako vrijeme prolazi pa su postavljanjem popisa sve njih željeli zadržati u sjećanju.

"Ovim iskazujemo trajan spomen svim vukovarskim žrtvama u Domovinskom ratu, što nas

i povijest obvezuje, kako se ne bi niti jedna žrtva zaboravila te kako se u budućnosti žrtva Vukovara i Vukovaraca ne bi umanjila ili krivo navodila i interpretirala. U molitvi i u našem vjerničkom zajedništvu želimo iskazati pjetet svim nevinim stradalim, koji su u obrani suvereniteta Republike Hrvatske, bez obzira na nacionalnost, poginuli, nestali, zatočeni ili stradali na bilo koji način," objašnjava fra Ivica Jagodić. Posebnu su pažnju franjevci željeli iskazati onima koji još uvijek za svoje najbliže ne znaju gdje su, kojima se još uvijek ime nigdje ne navodi ni ne spominje. Upravo spomen-obilježje može biti utjeha u najtežim danima, kao što su Svi sveti i Dan sjećanja na žrtvu Vukovara.

"Sad, u dvorištu Franjevačkog samostana u znaku vječne hvale i zahvale možemo donijeti cvijeće, zapaliti svijeće i pomoliti se nad svakim imenom," dodaje gvardijan. Tako niti jedna žrtva na popisu ne ostaje bez smisla, niti danas, niti za buduće naraštaje.

"Ova upisana imena ponad Dunava sad su kao 'grad na gori'. Oni su uzdignuti visoko, svatko ih može vidjeti i u njima otkriti poticaj za opće dobro, ljubav i žrtvu. Tko god vidi ovaj veliki popis od 2717 imena žrtava, zadivljen može klijktati s psalmistom (Ps 136) 'Neka mi se jezik za nepca prilijepi, ako spomen tvoj smetnem ja ikada.' Ne zaboraviti ove žrtve znači dati život Vukovaru i njegovim obiteljima," zaključuje fra Ivica Jagodić. ■

Premda su vukovarski franjevci došli do konačnog popisa svih žrtava Vukovara, otvorena je mogućnost naknadnog upisivanja

URUČENJE ČINOVA NA HVU-U

**MLADI KADETI I
KADETINJE POSTALI SU
PORUČNICI I PORUČNICE,
A OSIM ČINA PRIMILI
SU ČASNIČKI BODEŽ I
ODLUKU O RASPOREDU
U POSTROJBE HRVATSKE
VOJSKE**

star obrane Damir Krstičević, načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga RH general zbornik Mirko Šundov, zapovjednik Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" general-bojnički Mate Pađen, posebni savjetnik ministra obrane Božo Kožul, drugi uzvanici, djelatnici Ministarstva obrane i pripadnici Hrvatske vojske. Dobrodošlicu u obitelj pobjedničke Hrvatske vojske kadetima je zaželio ministar Krstičević: "Dobili ste časničke činove, vjerujte i dalje u sebe, radite i vodite ljude osobnim primjerom. Vašim dosadašnjim školovanjem, uloženim naporom i zalaganjem zaslужeno postajete časnice i časni-

nog sustava i Hrvatskog vojnog učilišta, čiji temelji sežu u 1991. godinu, ministar je naglasio kako će se u dolazećem razdoblju dodatno unaprijediti obrazovni sustav Hrvatske vojske transformacijom HVU-a u Sveučilište obrane i sigurnosti "Dr. Franjo Tuđman".

Ministar se osvrnuo i na najveću vrijednost Hrvatske vojske – čovjeka. Naglasio je kako je tijekom mandata ove Vlade u potpunosti obnovljena Hrvatska vojska: "Vratili smo našim vojnicima što im pripada, sustavno razvijamo nove sposobnosti

DOBRODOŠLI U OBITELJ POBJEDE

Uručenje prvog časničkog čina kadetima Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" održano je 8. studenog u Velikoj dvorani Časničkog doma u vojarni "Petar Zrinski" u Zagrebu.

Činove je dobio 31 kadet i kadetkinja 12. i 13. naraštaja diplomskih i preddiplomskih studija Vojno inženjerstvo te Vojno vođenje i upravljanje.

Osim čina poručnika, kadeti su primili časnički bodež i odluku o rasporedu u postrojbe Hrvatske vojske. Prigodnoj svečanosti, uz kadete i njihove obitelji i prijatelje, nazočio je potpredsjednik Vlade RH i mini-

ci pobjedničke Hrvatske vojske i na tome vam odsrca čestitam."

Ministar je podsjetio na žrtvu i djela heroja Domovinskog rata poput Predraga Matanovića, Andrije Matijaša Pauka i Blage Zadre, te istaknuo da im njihova djela, kao i herojstvo svih hrvatskih branitelja, budu nit vodilja u dalnjem radu.

"Dužnost je svih nas da njima u čast nastavimo promicati istinske vrijednosti na temelju kojih je stvorena pobjednička Hrvatska vojska i slobodna Hrvatska," rekao je ministar Krstičević te poručio: "Uvijek mi je drago vidjeti mlade i sposobne ljude, koji unose svježinu u naš sustav i koji će dati svoj doprinos u dalnjem razvoju i jačanju naše vojske stvorene iz temelja zajedništvom hrvatskog naroda i hrvatskih branitelja."

Izrazivši zadovoljstvo napretkom vojnog obrazov-

Činove je dobio 31 kadet i kadetkinja 12. i 13. naraštaja diplomskih i preddiplomskih studija Vojno inženjerstvo te Vojno vođenje i upravljanje

**poručnik
Ivan
Lovrić**

"Čast mi je i privilegija biti dio obitelji pobjedničke Hrvatske vojske i dobiti mogućnost zapovijedanja te izvršavanja zadaća za koje smo se školovali."

**poručica
Mihaela
Živković**

"Iznimna mi je čast služiti svojoj domovini i naslijediti sve ono za što su se naši branitelji izborili. Već u šestom razredu osnovne viđela sam program Kadet i znala da je to ono što želim upisati."

Peta KOSTANJŠAK, snimio Mladen ČOBANOVIĆ

i moderniziramo oružne sustave. I u tome se nećemo umoriti."

General zbora Mirko Šundov kadetima je uputio čestitke i poručio: "Kao načelnik Glavnog stožera posebno vjerujem u vas mlade. Vaša odluka da za životni poziv izaberete služenje svojem narodu i domovini iznimna je čast, ali i obveza i odgovornost i to mora biti glavni pokretač vašeg djelovanja. Hvala svima koji su vas podržali u toj odluci, posebno vašim roditeljima." Dodao je kako od njih očekuje ispunjenje obveza koje imaju u postrojbi u koju su ras-

poređeni, časno služenje domovini, da budu moralni časnici i zapovjednici spremni na izazove i žrtve,štite ljudе i imovinu, promiču sustav jednakih mogućnosti, rade na unapređenju sustava i trajnom razvoju vlastitih sposobnosti kao i sposobnosti Hrvatske vojske. General-bojnik Mate Pađen u svoje ime i u ime svih djelatnika HVU-a čestitao je kadetima na uspješno završenom školovanju te im poručio: "Danas ovdje postajete profesionalni vojnici, punopravni pripadnici Hrvatske vojske, koja je temelj sigurnosti i opstojnosti naše domovine."

Zapovjednik Kadetske bojne satnik Hrvoje Šimleša po završetku uručenja rekao je kako su bivši kadeti, a sad poručnice i poručnici, kroz studije na HVU-u prošli akademске i vojnoobučne sadržaje te nadogradili moralna i etička načela, koja su važna kako bi uspješno preuzeли svoje vodove.

Tijekom svečanosti prikazan je video o Kadetskoj bojni u kojem je predstavljeno školovanje i život kadeta, a u glazbenom dijelu nastupio je Orkestar Hrvatske vojske. ■

EDNIČKE HRVATSKE VOJSKE!

62

62

ČASNIČKI D

DVORANA HRVATSKIH POBJEDNIČKIH

Nakon prilagodbe i rekonstrukcije prostora, pripadnicima Hrvatske vojske na raspolaganje je dana respektabilna sportska dvorana iznutra oslikana muralima koji prikazuju hrvatske junake i pobjednike. Tijekom svakodnevnog vježbanja pripadnici Hrvatske vojske tako oživljaju sjećanja na hrvatske branitelje i sportaše, njihovu žrtvu, uspjehe i pobjede...

Vođena domoljubljem i vrijednostima Domovinskog rata, Hrvatska vojska svoje heroje ne zaboravlja. Njihovo nasljeđe i životni put utkani su u svakodnevnicu hrvatskih vojnika, a jedno je od mjesta sjećanja na njihovu žrtvu i nedavno preuređena dvorana u vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia".

Dvorana Hrvatski pobjednici izgrađena je na inicijativu zapovjednika Zapovjedništva za potporu general-bojnika Mladenom Fuzulom, kako bi

kao jedan u nizu novih kinezioloških sadržaja zadovoljila potrebe hrvatskog vojnika. Preuređena je tijekom 2018., godine koju je ministar obrane Damir Krstičević proglašio godinom spremnosti i aktivnosti hrvatskog vojnika. Hrvatska vojska, suočena s novim izazovima, mora biti spremna na njih odgovoriti, zbog čega joj je tjelesna spremnost pripadnika iznimno važna. Posebnost dvorane nije samo u izvrsnom prostoru i vrhunskoj opremi nego i njezini zidovi nose

snažnu simboliku. Unutarnji zidovi ukrašeni su 2019. dvama muralima autora Krune Tuđena i akademskog slikara Siniše Bovcona. Murali su nadahnuti pobjedama hrvatskih junaka – poginulih heroja iz Domovinskog rata i hrvatskih sportaša. U teretanama i dvoranama širom svijeta murali se često koriste u kontekstu motivacijskih natpisa, kako bi dali dušu prostoru i bili poticaj onima koji taj prostor koriste za treninge. Tijekom svakodnevnog vježbanja pripadnici Hrvatske voj-

ske pogledom na murale oživljaju sjećanja na hrvatske branitelje i sportaše, njihovu žrtvu, uspjehe i pobjede.

Prvi mural, nazvan Generacije junaka, izrađen je u crvenoj boji te prikazuje poginule hrvatske junake Domovinskog rata: Josipa Jovića, Blagu Zadru, Andriju Matijaša Pauka, Rudolfa Perešina, Damira Tomljanovića Gavrana, Predraga Matanovića i Andriju Andabaka. Osim junaka Domovinskog rata, na muralu je prikazan i Vukovarski

Posebnost dvorane nije samo u izvrsnom prostoru i vrhunskoj opremi nego i njezini zidovi nose snažnu simboliku. Unutarnji zidovi ukrašeni su 2019. dvama muralima nadahnutim pobjedama hrvatskih junaka – poginulih heroja Domovinskog rata i hrvatskih sportaša.

GENERACIJE JUNAKA ...

Doris RAVLIĆ, snimio Tomislav BRANDT

HRVATSKI POBJEĐENICI

Osim klasičnog rada na trenažerima i rada sa slobodnim utezima, dvorana pruža mogućnosti funkcionalnih treninga, olimpijskih dizanja s pripadajućim utezima i platformama te boksačkih ili ostalih borilačkih varijanti treninga koji uključuju korištenje vreće za boks ili užeta za penjanje. Dvorana je opremljena i trakama za trčanje, ergometrima za veslanje i raznim drugim spravama i kombinacijama za aerobne aktivnosti.

vodotoranj – simbol obrane – te Kninska tvrđava – simbol hrvatske pobjede u Domovinskom ratu i povijesno središte hrvatskih kraljeva. Hrvatski junaci na odorama nose hrvatska obilježja i oznake postrojbi kojima su pripadali (1. gardijske brigade HV-a, 2. gardijske brigade HV-a, 4. gardijske brigade HV-a, ZNG-a, HRZ-a, MUP-a). Blago Zadro oko vrata nosi krunicu – simbol hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata.

Drugi mural, nazvan Generacije pobjednika, izrađen je u plavoj boji. Na njemu su prikazani vrhunski hrvatski sportaši: Mirko Filipović, Dražen Petrović, Ivano Balić, Janica Kostelić i Blanka Vlašić. Ispod hrvatskih reprezentativaca oslikane su siluete nogometne reprezentacije iz 1998. (svjetska bronca), rukometara iz 1996. (olimpijsko zlato) i vaterpolista iz 2012. (olimpijsko zlato).

Bez sporta nema dobrog vojnika. Stoga je, uz vrhunsku opremljenost i simboliku, dvorana Hrvatski pobjednici hvalevrijedan projekt. Taj hram sporta slavi hrvatskog vojnika, izražava ljubav i zahvalnost herojima Domovinskog rata te odaje priznanje hrvatskim sportašima, koji širom svijeta pronose ljubav prema domovini. ■

GENERACIJE POBJEDNIKA

 OBLJETNICA

Govoreći o počecima ustrojavanja Hrvatske vojske, priču valja započeti s pripadnicima 1. gardijske brigade, legendarnim Tigrovima. Ustroj najelitnije i najbolje opremljene vojne postrojbe Hrvatske vojske započeo je 5. studenog 1990. u bazi Rakitje pokraj Zagreba, proizšle iz Jedinice za posebne namjene MUP-a RH. Za Hrvatsku kao Tigar, moto je pod kojim su Tigrovi branili Hrvatsku na svim njezinim bojištima u Domovinskom ratu. Povodom 29. obljetnice njihova ustrojavanja u vojarni 1. gardijske brigade Tigro-

"Bili ste prvi za Hrvatsku u Domovinskom ratu i dali ste veličanstven doprinos u stvaranju naše domovine. Danas, vaši mladi nasljednici iz bojne Tigrovi ponosno i dostojanstveno baštine tu tradiciju i nastavljaju vaš slavni put pobednika," poručio je pripadnicima Tigrova potpredsjednik Vlade i ministar obrane Damir Krstičević

U sklopu svečanosti crne beretke primilo je 80 novih vojnika, koji su ovim činom postali pripadnici bojne Gardijske mehanizirane brigade Tigrovi Hrvatske kopnene vojske

vi – Croatia u Zagrebu 5. studenog pripremljen je prigodan program.

Obilježavanje ustrojavanja 1. gardijske brigade Tigrovi i bojne Tigrovi započelo je minutom šutnje za sve poginule, nestale i umrle pripadnike Tigrova, nakon čega je visoko izaslanstvo Republike Hrvatske predvođeno predsjednikom i vrhovnom zapovjednikom Oružanih snaga RH Kolindom Grabar-Kitarović, uz obitelji poginulih, nestalih i umrlih pripadnika Tigrova i Udruge ratnih veterana 1. gardijske brigade Tigrovi, položilo vijence i zapalilo svijeće. "Ovaj dan ispunjeni smo ponosom, ali i tugom. Ponosan sam kad 29 godina poslije vidim velik broj naših suboraca, koji svojim dolaskom

80

NOVIH TIGROVA PRIMILO CRNE BERETKE

OJI, snimio Mladen ČOBANOVIĆ

ljublja, spremnosti za odricanje i na davanje sebe u potpunosti," prisjeća se prvi zapovjednik specijalne jedinice MUP-a Republike Hrvatske Tigrovi iz koje se razvila 1. gardijska brigada umirovljeni brigadni general Darko Rukavina. Obljetnica je osim sjećanja na prošlost i začetke brigade, donijela i nove početke. U sklopu svečanosti crne beretke primilo je u vojarni 80 novih vojnika, koji su ovim činom postali pripadnici bojne Gardijske mehanizirane brigade Tigrovi Hrvatske kopnene vojske.

Zadovoljstvo dodijeljenom beretkom nije krila pripadnici 1. mehanizirane bojne Tigrovi vojnikinja Matea Jurašković koja je istaknula kako je ponosna što je imala čast primiti beretku na ovaj povijesni dan kad se obilježava 29. obljetnica 1. gardijske brigade Tigrovi. "Ovaj trenutak čekala sam cijeli život, a i moji roditelji koji su bili pripadnici 1. gardijske brigade. Jednom Tigar, uvijek Tigar," poručila je vojnikinja Jurašković.

Čestitku pripadnicima Tigrova, uputio je i potpredsjednik Vlade i ministar obrane Damir Krstičević istaknuvši: "Bili ste prvi za Hrvatsku u Domovinskom ratu i dali ste veličanstven doprinos u stvaranju naše domovine. Danas, vaši mladi nasljednici iz bojne Tigrovi ponosno i dostojanstveno baštine tu tradiciju i nastavljaju vaš slavni put pobednika."

Povodom obilježavanja obljetnice pripadnika Gardijske mehanizirane brigade dodijeljene su pohvale i nagrade te je u crkvi Sv. Križa u Svetu služena misa za sve poginule, nestale i umrle pripadnike Tigrova, koju je predvodio vojni kapelan iz Đakova, preč. Vlado Mandura. U Domu Tigrova u Rakitju ispred spomen-obitelježja zapaljene su svijeće i položeni vijenci. ■

cijene i poštuju žrtvu zbog koje danas uživamo slobodnu i neovisnu Hrvatsku," kazao je predsjednik Udruge Iliju Vučemilović Šimunović podsjetivši na 367 poginulih i šestero nestalih pripadnika brigade.

Formirana od dragovoljaca i dijelova policije, 1. gardijska brigada u svojim je redovima imala samo one koji su pokazali najveću spremnost boriti se za Hrvatsku.

"Kadar smo prikupljali kroz posebnu, iznimno strogu selekciju. Trebali su nam odani, mladi ljudi koji će na prvom mjestu imati imperativ domo-

Martina BUTORAC, snimio Tomislav BRANDT

OBLJETNICA

BESPRIJEKORNA BORBENA SPREMNOST MORA BITI VAŠ IMPERATIV

Svečano obilježavanje 27. obljetnice ustrojavanja 9. gardijske brigade Vukovi i Dana bojne Vukovi održano je 8. studenog u Gospiću. Središnja proslava održana je na strojilištu vojarne "9. gardijske brigade Vukovi". U sklopu proslave u vojarni je otvorena i spomen-soba 9. gardijske brigade Vukovi. Izaslanik Predsjednice Republike i vrhovne zapovjednice Oružanih snaga Ante Deur tom je prilikom poručio: "Hrvatska vojska modernizirana je i jaka. Iako su danas nove ugroze, vi ste jamac sigurnosti i svaki hrvatski čovjek u vas ima povjerenja jer je Hrvatska vojska uvijek pripadala narodu."

Izaslanik potpredsjednika Vlade i ministra obrane brigadir Ivica Devčić u prigodnom obraćanju prisjetio se ratnog puta legendarne 9. brigade. Naglasio je kako su pripadnici Vukova ponosno kročili pod svojim znakom Prvi među jednakima.

Dodao je kako je Hrvatska vojska s godinama postala više od brenda, a u mandatu ove Vlade obnovljena je te su ponovno osnažene vrijednosti Domovinskog rata. Osvrnuvši se na otvaranje spomen-sobe 9. gardijske brigade u čast svim poginulim i ranjenim, izaslanik ministra obrane zaključio je: "Naša je obveza čuvati uspomenu na Domovinski rat, gardijske brigade i hrabre hrvatske branitelje, koji su nam omogućili mir i slobodu. Znam da ćete tu obvezu, dragi Vukovi, i dalje izvršavati, onako kako jedino znate – domoljubno, časno, pobjednički."

Izaslanik načelnika Glavnog stožera Oružanih snaga zapovjednik Gardijske mehanizirane brigade brigadni general Tihomir Kundid pripadnicima Vukova poručio je kako besprijeckorna borbena spremnost mora biti njihov imperativ, a izvrsnost moto koji će ih voditi. "Pred vama su međunarodne vojne vježbe, izazov koji će pokazati vašu stvarnu snagu. Očekujem da ćete biti besprijeckorni u izvršavanju zadaća i tako na najbolji način promovirati Hrvatsku vojsku," poručio je pripadnicima bojne Vukovi

zapovjednik Gardijske mehanizirane brigade brigadni general Tihomir Kundid

stvarnu snagu. Očekujem da ćete biti besprijeckorni u izvršavanju zadaća i tako na najbolji način promovirati Hrvatsku vojsku," rekao je general Kundid.

Zamjenik zapovjednika Motorizirane bojne Vukovi bojnici Mario Štimac istaknuo je kako pripadnost toj postrojbi izaziva osjećaj ponosa, ali i odgovornosti prema svim postignućima 9. gardijske brigade.

"Ne možemo se zadovoljiti prošječnošću. Izazove koji su stavljeni pred nas svladavamo besprijeckorno zahvaljujući sprezi mladosti i iskustva. Kao postrojba bit ćemo onakvi kako nam i geslo kaže: Prvi među jednacima," zaključio je bojnik Štimac.

U sklopu proslave pripadnicima Vukova uručene su nagrade i pohvale, a u vojarni je izložen taktičko-tehnički zbor naoružanja i

vojne opreme Hrvatske vojske. Uoči središnje proslave svečanog obilježavanja 27. obljetnice Vukova, služena je u katedrali Blažene Djevice Marije misa za sve poginule, umrle i nestale branitelje u Domovinskom ratu, nakon čega su kod spomen-obilježja poginulim, nestalim i umrlim pripadnicima 9. gardijske brigade Vukovi u vojarni "9. gardijske brigade Vukovi" položeni vijenci. ■

PREDSTAVLJAMO

RAZORENI DOMOVI, UNIŠTENE KUĆE, SNOVI, IZGUBLJENE MLADOSTI, RAZDVOJENE OBITELJI, ŽIVOT U PROGONSTVU... SVE JE TO NA SVOJOJ KOŽI OSJETIO I SVOJIM OČIMA VIDIO PROSLAVLJENI OLIMPIJAČ I UGOVORNI PRIČUVNIK HRVATSKE VOJSKE VUKOVARAC DAMIR MARTIN, KOJI JE UNATOČ TEŠKOM ŽIVOTNOM PUTU I RATU KOJI JE POKORIO NJEGOV GRAD USPIO TE DOŠAO DO SAMOG VRHA

Damir Martin, proslavljeni hrvatski olimpijač i ugovorni pričuvnik Hrvatske vojske rođeni je Vukovarac. U razgovoru za Hrvatski vojnik prisjetio se najranijih dana svojeg života, kad su on i njegova obitelj prognani iz Vukovara. U emotivnom razgovoru Damir je ispričao kako su se on i njegova obitelj snašli u teškoj situaciji koja je pogodila našu domovinu i kako je izgledalo odrastanje daleko od obiteljskog doma koji su njegovi djed i otac izgradili u Vukovaru. Bivši svjetski i europski prvak također nam je govorio o novom životu i počecima u Zagrebu te kako je tekao njegov put.

VUKOVAR A VESLANJE JE

"Bilo je jako teško. Ja sam bio malen, imao sam tri godine kad je rat počeo pa se boravka u progonstvu i ne sjećam najbolje. Događaji su mi u magli, no moja obitelj dobro se sjeća tog vremena. Pričali su mi kroz što su sve morali proći. Prognali su nas iz našeg doma, otjerali su nas, ja sam s majkom, bratom, bakom i ostatkom šire obitelji bio prisiljen otići iz grada dok su se otac i djed odlučili boriti. Otac je branio grad sve dok je bilo obrane grada, a kad je grad pao odlučili su ići na probaj," prisjeća se Damir. Jedno od rijetkih sjećanja koje ima iz tog vremena, kaže, ono je na srušeni tenk koji je ugledao kad je izlazio iz podruma te potom ulazak u konvoj. Damir je nakon odlaska iz Vukovara zajedno s obitelji završio u srpskim logorima, da bi ih zatim put odveo u Austriju s obzirom na to da se do Zagreba nisu mogli probiti. Dio života proveo je i u Njemačkoj, gdje se obitelji pridružio i otac, koji je nakon uspješnog probaja uspio nastaviti normalan život. "Nismo mogli doći do Zagreba pa smo prvo išli u logore u Rumu i Novi Sad. Srećom, majka je ponijela putovnice pa smo otarli vlakom Crvenog križa došli do Austrije, gdje smo bili zbrinuti kod jedne obitelji. Ondje smo proveli četiri mjeseca, a nakon toga otišli smo u Njemačku. Otac je odmah nakon probaja došao k nama, bio je s nama u Njemačkoj. Ondje

smo bili do 1995. U Njemačkoj sam išao u vrtić, a u prvi razred osnovne škole krenuo sam u Zagrebu. U Njemačkoj nisam osjećao da sam daleko od doma jer sam bio dijete. Bio sam u vrtiću, relativno bezbrižan, kao i svako dijete koje nije svjesno što se dogada oko njega. Roditelji su, naravno, bili svjesni svega, znali su koliko je teško, ali trudili su se da mi to ne osjetimo," kaže nam Damir. Budući da je velik dio djetinjstva proveo u Njemačkoj, ispočetka mu se nije bilo lako prilagoditi životu u Hrvatskoj. Život nakon rata

Ivan ŠURBEK, snimio Josip KOPI

za Damira i njegovu obitelj nije bio nimalo lak. Uvjeti života u glavnjem gradu Hrvatske bili su teški, ali Damir i njegova obitelj uspjeli su ih prebroditi.

"Povratak u Hrvatsku bio je iznimno težak za moju obitelj. Moji roditelji otprilike tri godine nisu mogli pronaći posao pa smo živjeli isključivo od ušteđevine iz Njemačke. Bili smo podstanari pet godina. U tom razdoblju živio sam s roditeljima, bratom, djedom i bakom u stanu od 50 kvadrata. Kad sam došao u Hrvatsku sve mi je bilo novo, trebalo se priviknuti na novu sredinu. Išao sam u Osnovnu školu Matije Gupca i tu sam stekao nove prijatelje. Ne mogu reći da mi je nešto nedostajalo. Jest, bilo je teško, nedostajalo je materijalnih sredstava, ali roditelji su uspjeli nekako 'izgurati,'" govori uspješni sportaš.

Damirov prvi dolazak u Vukovar nakon rata dogodio se krajem devedesetih godina. Prizori nisu bili nimalo ugodni. Sve je bilo razorenog i devastiranog, sve ono što je njegova obitelj godinama radom stjecala bilo je uništeno. "Majka je radila u Poglavarstvu pa je putovala iz Zagreba za Vukovar na posao. To je bilo 1998. ili 1999. godine, ne sjećam se točno. Tad sam prvi put došao u Vukovar. Otac i djed ondje su stekli i stvorili sve. Stvorili su dom, obitelj. Kuća

prije nego što sam počeo trenirati. Puno prije svojeg početka u tom sportu znao sam sve o njemu," kaže Damir. Ispričao nam je i sve o suparništvu s braćom Sinković – Martinom i Valentom, s kojima ga veže i prijateljstvo.

"Braća Sinković i ja od prvih smo dana žestoka konkurenca. U mlađim smo danima veslali sa različitim klubovima. Ja sam veslao za Zagreb, Trešnjevku i Croatiju, dok su oni bili u Mladosti. Od kadetskih smo dana konkurenca, ovdje u Hrvatskoj na državnoj razini suparnici, zdrava konkurenca u kojoj jedni druge potičemo da budemo bolji," sa smiješkom će Damir.

"Bilo je teško probiti se među konkurenjom. Počeli smo prvo u četvercu na parice, braća Sinković, David Šain i ja. Već na prvoj utrci 2009. godine prvi smo put pobijedili olimpijske pobednike i svjetske prvake Poljake. Odrastali smo u tom četvercu nekih pet godina, stjecali smo status, a nakon toga nastavio sam pojedinačno," dodaje.

Uz uspjeh u sportu, Damir se i školovao. Na Kinezološkom fakultetu u Zagrebu završio je Višu trenersku školu te stekao zvanje prvostupnika kinezilogije. Na pitanje može li se živjeti od veslanja odgovara da nije lako, ali uz potporu se nekako gura.

Osvrnuo se i na svoj put u Hrvatskoj vojsci, kojoj se priključio zajedno s ostalim vrhunskim sporta-

šima, te otkrio u čemu bi volio sudjelovati.

"U Hrvatsku vojsku došao sam u prvoj generaciji sportaša 2011. godine. Bili smo u Požegi na dvotjednoj vojnoj obuci. Prošli smo skraćeni oblik obuke, taktički dio i praksu na strelnjani, neke vojne osnove. Vojska nam je nudila sigurnost i prvo zaposlenje. Četiri godine bili smo zaposleni u Hrvatskoj vojsci, a onda smo prebačeni u pričuvu. Nije bilo problema s prilagodbom. Mi imamo režim treninga koji uključuje disciplinu, rano ustajanje i nije nam problem prilagoditi se vojnom sustavu," kaže Damir. Dosad je dva puta sudjelovao na Olimpijskim igrama. U Londonu 2012. u četvercu na parice osvojio je srebrnu medalju, a četiri godine poslije u Riju ponovio je uspjeh iz Londona te osvojio srebro u napetoj završnici u kojoj je fotofinishem odlučeno da zlato pripada Novozelandanu Maheu Drysdaleu. Na Svjetskom prvenstvu održanom u kolovozu Damir je izborio nastup na svojim trećim Olimpijskim igrama, koje će se održati idućeg ljeta u japanskoj prijestolnici – Tokiju. Na upit o operaciji kuka kojoj se podvrgnuo krajem listopada te o oporavku i pripremama za Olimpijske igre Damir odgovara:

"Ne gledam predaleko u budućnost. Prvi mi je cilj ponovno stati na noge bez štaka, a zatim sjesti u čamac. Ova ozljeda dosta mi remeti planove, ali izvući

ćemo najviše što možemo," zaključuje Damir. ■

NOŠIM U SRCU, MOJ ŽIVOTNI POZIV

je ratu u potpunosti razrušena. Ostali smo bez svojeg doma. Bili smo prva kuća do Dunava, dakle na prvoj crti. Dobili smo novo zemljište, lokacijski prihvatljivo, ali još uvijek žalimo za lijepom lokacijom i lijepom kućom uz Dunav. Današnja bašta živi u toj kući u Vukovaru i lijepo joj je. Vukovar je hjezin dom," kaže Damir. On se u Vukovar nije vratio, kao ni mnogi drugi prognani Vukovarci. Ipak, ostvario je veliku želju te veslao na svojem Dunavu, a u Vukovar se uvijek rado vraća.

Damir se za vrijeme školovanja i odrastanja u Zagrebu počeo baviti veslanjem, a ljubav prema tom sportu dogodila se u najranijoj životnoj dobi. Kaže kako je veslanje u genima njegove obitelji te kako je oduvijek znao da će se baviti upravo tim sportom.

"Veslanje sam počeo trenirati u dobi od 11 godina. Roditelji su bili veslači, baš kao i stariji brat, pa je bilo prirodno da i ja veslam. Kod kuće smo za vrijeme rata govorili 24 sata o veslanju, to je bio naš život, čak i

Damir Martin dosad je dva puta sudjelovao na Olimpijskim igrama

OBAVJEŠTAJNA PUKOVNIJA

OBAVJEŠTAJNA PUKOVNIJA, SLJEDNICA SREDIŠNICE ZA OBAVJEŠTAJNO DJELOVANJE, U SIMULACIJSKOM SREDIŠTU "FRAN KRSTO FRANKOPAN" PROVEST ĆE RAČUNALNO POTPOMOGNUTU VJEŽBU ISTAR 19 NA CIJELOM PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE, SIMULIRAJUĆI PET VOJNOOBAVJEŠTAJNIH MODULA OD KOJIH ĆE DVA BITI IZ SASTAVA HKOV-a, A PO JEDAN IZ SASTAVA HRM-a, HRZ-a I OBAVJEŠTAJNE PUKOVNIJE

VJEŽBA VOJNOOBAVJEŠTAJNE

Obavještajna pukovnija ustrojena je u srpanju 2019. sa zadaćom pružanja multidisciplinarnе obavještajne potpore u miru sukladno konceptu domovinske sigurnosti i pružanja obavještajne potpore postrojbama Hrvatske vojske u izvršavanju zadaća.

Sljednica je Središnjice za obavještajno djelovanje (SOD), ustrojene krajem 2014. godine. Ustrojena je na temelju suvremenih izazova operativnog okružja te naučenih lekcija, na iskustvima postrojbi koje su sudjelovale u

provedbi obrambenih i oslobodilačkih operacija tijekom Domovinskog rata, sudjelovanja u međunarodnim vojnim operacijama te nakon niza provedenih simulacijskih vježbovih aktivnosti te vježbi na zemljištu u zemlji i inozemstvu (ISTAR 16, ISTAR 18, Unified Vision 18, Velebit 18 i druge združene intergranske i granske vojne vježbe), sukladno doktrinarnim smjernicama GS OSRH. Misija, ustroj i zadaće Obavještajne pukovnije obuhvaćaju širok spektar obavještajne potpo-

re temeljen na konceptu ISTAR (Intelligence, Surveillance, Target Aquisition and Reconnaissance), tj. obavještajno djelovanje, motrenje, nominacija ciljeva i izviđanje. ISTAR koncept integrira i usklađuje planiranje i djelovanje obavještajnih disciplina i senzora, obradu, iskorištavanje, određivanje i nominaciju ciljeva te sustave za raspodjelu u izravnoj potpori trenutačnih i budućih operacija.

MISIJA POSTROJBE

Djeluje kroz uporabu namjenski organiziranih vojnoobavještajnih snaga integriranih kroz vojnoobavještajni modul koji se sa svojim sposobnostima pridaje namjenski ustrojenim snagama na operativnoj i taktičkoj razini. S tim sposobnostima postrojbe postaju učinkovitije u fazi planiranja operacije/zadaća te same provedbe, gdje djeluju s punom situacijskom svješću što se u području operacije i oko njega događa. Vojnoobavještajni modul modularno je ustrojen, od prikupljačkih i analitičkih timova, a sam sastav određuje se u skladu s vrstom, namjerom i veličinom operacije te zahtjevima zapovjednika operacije za obavještajnu potporu.

Obuka u Obavještajnoj pukovniji izazovna je i raznovrsna te zadovoljava sve zahtijevane sposobnosti. Zajednička obuka svih razina u Obavještajnoj pukovniji usredotočena je na misiju postrojbe, a temelji se na doktrinarnim

Intenzivnom obukom teži se izvrsnosti postrojbe u cjelini te spremnosti za aktivno pružanje vojnoobavještajne potpore manevarskim i specijalnim snagama u provedbi operacija

Željko BRČIĆ, fotoarhiva postrojbe

Razvoj Obavještajne pukovnije prati suvremene trendove i prilagodava se zahtjevima suvremenih operacija

POTPORE

načelima, iskustvima iz suvremenih operacija i Domovinskog rata. Intenzivnom obukom teži se izvrsnosti postrojbe u cijelini te spremnosti za aktivno pružanje vojnoobavještajne potpore manevarskim i specijalnim snagama u provedbi operacija. Kao nositelj obuke i razvoja vojnoobavještajnog roda, Pukovnija provodi opće i specijalističke tečajeve iz vojnoobavještajnog funkcionalnog područja (F2), za sve pripadnike i pripadnice vojnoobavještajnog roda i Oružanih snaga RH u cijelini. Pripadnicima Obavještajne pukovnije uz obuku i školovanje osiguran je dugogodišnji razvoj u okviru vojnoobavještajnog roda uz poštivanje kriterija profesionalnog razvoja vojnika, dočasnika i časnika. Vojno osoblje u sastavu Obavještajne pukovnije raspolaže širokim spektrom vojnih i civilnih znanja iz područja društvenih i tehničkih znanosti. Jedan je od kљučnih ovogodišnjih obučnih događaja računalno potpomognuta vježba ISTAR 19, koja se provodi u Simulacijskom središtu "Fran Krsto Frankopan".

Zapovjednik Obavještajne pukovnije ujedno i zapovjednik vježbe pukovnik Zvonimir Rogić ističe nove izazove koji se stavljuju pred tu postrojbu, primjerice testiranje žilavosti vojnoobavještajnog informacijskog sustava OSRH, koje će se provesti u sklopu računalno potpomognute vježbe ISTAR 19, te unapređenje izrade i distribucije obavještajnih proizvoda

u realnom vremenu. Integracija sposobnosti vojnoobavještajnog roda kroz provedbu takve vrste vježbe iskorak je u iskorištavanju operativnih sposobnosti i obavještajno djelovanje u potpori planiranja i provedbe operacije.

PRIMJENA STEČENOG ZNANJA

Računalno potpomognuta vježba ISTAR 19 simulirat će obavještajnu pripremu i stvaranje situacijske slike zapovjedniku operacije, a temeljena je na scenariju i naučenim lekcijama združene vojne vježbe OSRH Velebit 18 – Zdržana snaga provedene u listopadu 2018. godine. Vježba će trajati od 25. do 29. studenog, a provodit će se isključivo računalno na cijelom području RH simulirajući pet vojnoobavještajnih modula od kojih će dva biti iz sastava HKoV-a, a po jedan iz sastava HRM-a, HRZ-a i Obavještajne pukovnije. Važno je naglasiti kako će se testirati i nekoliko ratificiranih STANAG-a iz obavještajnog funkcionalnog područja koji su u fazi implementacije u OSRH. Vježba će obuhvatiti taktičku, operativnu i stratešku razinu vojnoobavještajne potpore tako da će, uz postojeće vojnoobavještajne kapacitete Obavještajne pukovnije na operativnoj razini, na vježbi sudjelovati i vojnoobavještajne satnije gardijskih brigada HKoV-a na taktičkoj razini. Za razliku od prijašnjih godina, kad su u organizaciji Središnjice za obavještajno djelovanje

provodjene simulacijske vježbe iz serije ISTAR, ove godine na vježbi sudjeluju i pripadnici Hrvatske ratne mornarice i Hrvatskog ratnog zrakoplovstva.

Direktor vježbe (EXDIR) je pukovnik Davor Kiseljak, zapovjednik Središta za razvoj i obuku Obavještajne pukovnije, ujedno i dugogodišnji predavač predmeta vojnoobavještajnog roda na različitim razinama vojne izobrazbe HVU-a "Dr. Franjo Tuđman". Njegovo mentoriranje i praksu prošle su generacije mladih časnika i dočasnika vojnoobavještajnog roda, koji će na vježbi primijeniti i unaprijediti stečena znanja. Pukovnik Kiseljak ističe kako je ponosan na svoje polaznike. Uz njih danas, rame uz rame, može primjenjivati usvojena znanja, razvijati ih kroz vojnoobavještajne discipline te im omogućiti, kao stupu snage Oružanih snaga, unapređenje stečenih znanja i da budu korak ispred, što je jedna od najvažnijih zadaća vojnoobavještajnog roda. Brojni primjeri iz svakodnevnog života stavljaju razvoj obavještajnog djelovanja kao prioritet suvremenih vojski. Važno je shvatiti kako niti jedna doktrina, taktika, procedura niti ustrojbeno rješenje nisu vječni i nepromjenjivi, nego prate tehnološki razvoj i razvoj savezničkih doktrina, taktika, tehnika i procedura. Razvoj Obavještajne pukovnije prati suvremene trendove i prilagođava se zahtjevima suvremenih operacija. ■

VOJNA TEHNIKA // NOVOSTI

DEMONSTRACIJA LASERA ATHENA

Lockheed Martin objavio je 7. studenog da je na vojnom poligonu "Fort Sill" za predstavnike američkog zrakoplovstva izveo demonstraciju mogućnosti laserskog oružnog sustava. Sustav ATHENA (Advanced Test High Energy Asset), bio je umrežen s vojnim zapovjedno-nadzornim te radarskim sustavom i zrakoplovci koji su ga koristili uspješno su oborili nekoliko rotirajućih i fiksnih manjih bespilotnih letjelica.

ATHENA djeluje s mobilne zemaljske stanice i zasad služi kao demonstrator tehnologija iz kojeg bi se trebao razviti cijenom povoljan sustav za djelovanje protiv improviziranih projektila te malih besposadnih letjelica, kopnenih sustava i plovila. Funtcionira tako da senzori lociraju metu i aktiviraju infracrvenu kameru za označivanje ciljeva koja treba stabilizirati mali laserski snop na malu točku na meti. Slijedi ispaljivanje snopa brzinom svjetlosti, tj. pogađanje i uništavanje prijetnje energijom snage 30 kW. Moguće su inačice s ljudskim operaterom, ali i automatske. ATHENA je razvijena iz sustava ADAM (Area Defense Anti-Munitions), koji je koristio 10-kilovatni laser dostupan i na civilnom tržištu. Lockheed Martin zasad razvija oba sustava vlastitim sredstvima za istraživanje i razvoj, no ističe da će za eventualnu vojnu uporabu razviti jaču inačicu.

D. VLAHOVIĆ

Foto: Lockheed Martin

Ilustracija: US Navy

KOBILICA PRVOG BRODA KLASE NAVAJO

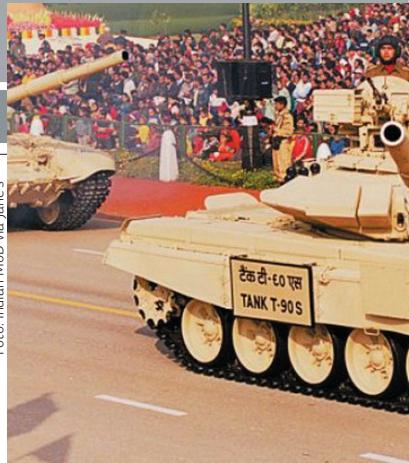
Američka ratna mornarica 30. listopada službeno je obilježila početak gradnje nove klase svečanošću polaganja kobilice broda USNS "Navajo" u brodogradilištu Gulf Island. Istoimena klasa bit će namijenjena tegljenju i zadaćama spašavanja, uglavnom na područjima udaljenim od obale. Trenutačno takve sposobnosti pokrivaju tri broda klase T-ATF 166 i dva broda klase T-ARS 50, koji 2020. dostižu kraj očekivanog operativnog vijeka.

Brodovi klase Navajo imat će gotovo 560 m² palubnog prostora namijenjena ukrcanom teretu. Brodovi će biti duljine 80 m, širine 18 m i moći će nositi korisni teret najveće mase 1796 t.

Brodogradilištu Gulf Island povjeren je ugovor o gradnji idućih dvaju plovila u klasi, USSN "Cherokee Nation" i USNS "Saginaw Ojibwe Anishinabek". Sva imena brodova posveta su autohtonim narodima Sjeverne Amerike.

M. PTIĆ GRŽELJ

Foto: Indian MoD via Jane's

JOŠ T-90

Ministarstvo obrane Indije potpisalo je 6. studenog s državnim Odborom za proizvodnju (Ordnance Factory Board - OFB), 2,8 milijardi dolara vrijedan ugovor o isporuci 464 tenka T-90S. Riječ će biti o licencijski proizvedenim vozilima ruskog podrijetla, a isporuka iz hala OFB-ove tvornice HVF (Heavy Vehicles Factory), očekuje se u razdoblju od četiri-pet godina. Počeci projekta sežu u 2006., kad je Ministarstvo potpisalo seriju ugovora o isporuci 1000 takvih tenkova pod indijskim imenom Bhishma, koji bi bili konstruirani zahvaljujući transferu tehnologije iz Rusije. No, odonda je bilo dosta tehničkih problema, a najveći se pojavio kod proizvodnje glatkocijevnog topa od 125 mm i doveo do povećanja cijene te odgode rokova. Ipak, dosad je proizvedeno oko 400 vozila. Kako navodi portal Jane's, tenkove iz novog ugovora ne treba

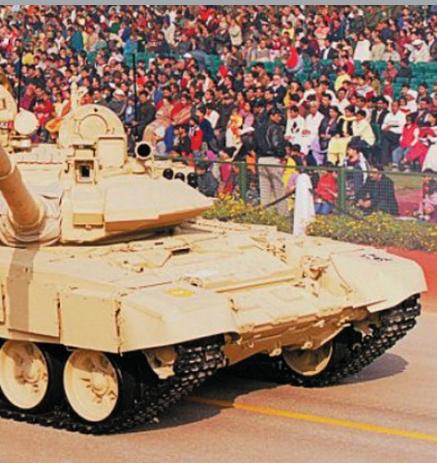
Foto: JMSDF

PORINUTA PODMOR

Japanska tvrtka Kawasaki Heavy Industries (KHI) porinula je 6. studenog drugu dizelsko-električnu jurišnu podmornicu klase Sōryū opremljenu litij-ionskim baterijama. Buduća podmornica japanske mornarice duga je 84 m, imena "Tōryū" (SS 512), a svečanost porinuća održana je u brodogradilištu u Kobeu. "Tōryū" je 12. i zadnja

podmornica u klasi, a šesta koja se gradi u KHI-ju. Ostalih šest izgradila je tvrtka Mitsubishi Heavy Industries (MHI). Kobilica je položena u siječnju 2017., a očekuje se da će u operativnu uporabu ući u ožujku 2021. godine. Japan je prva zemlja koja je svoje podmornice opremila litij-ionskim umjesto klasičnim, olovnim baterijama. Osim

ZA INDIJU

brkati s još jednom novom indijskom kupnjom tenkova, koju je u travnju ove godine odobrio vladin Kabinet-ski odbor za sigurnosna pitanja. Broj tenkova jednak je: 464, no u pitanju je inačica T-90MS, a navodni je iznos manji (gotovo dvije milijarde dolara). Ti tenkovi ne bi trebali biti proizvedeni u Indiji, nego u dijelovima isporučeni iz ruske tvornice Uralvagonzavod. Prema poznatim informacijama i još starijim ugovorima, od 2002. godine u Indiji je već sastavljeno i indijskoj vojsci isporučeno 400-450 takvih tenkova, a još ih je više stotina "cijelih" od 2001. isporučeno izravno iz Rusije. Točan broj indijskih T-90 nije poznat, a procjene se kreću do 1500, pa čak i 2000 vozila. S obzirom na dvije vijesti objavljene u zadnjih šest mjeseci o novim nabavama T-90, teško da će se Indija u budućnosti oslanjati na razvoj domaćeg tenka Arjun, kao i kupnju najnovijeg ruskog tenka T-14 Armata.

D. VLAHOVIĆ

NICA TŌRYŪ

u "Tōryū", bit će i u podmornici "Ōryū".

Podmornice klase Sōryū široke su 9,1 m, gaza 8,4 m, površinske istisnine 2947 t i podvodne 4100 t. Najveća podvodna brzina iznosi 20, a površinska 12 čvorova. Klasa je opremljena sa šest torpednih cijevi kalibra 533 mm za japanske teške torpedo Type 89. Podmornice su također sposobne aktivirati protubrodske rakete srednjeg dometa UGM-84C Harpoon.

M. PTIĆ GRŽEL

JUŽNOKOREJSKI RAZARAČI I PODMORNICE

Južnokorejska državna agencija za nabavu obrambenih sustava DAPA (Defense Acquisition Program Administration) dodijelila je domaćem brodograditelju Hyundai Heavy Industries (HHI) ugovor za gradnju prvog razarača nove, druge serije klase Sejong (KDX-III). Procijenjena vrijednost posla za opremanje južnokorejske mornarice iznosi oko 565 milijuna dolara, a isporuka prvog broda očekuje se do studenog 2024. godine. Prvo plovilo druge serije bit će četiri metra dulje od onih prve serije, ukupne duljine 170 m, širine 21 m i istisnine 8100 t. Opremljen borbenim sustavom Aegis s dodatnom sposobnošću lansiranja raketa SM-3, razarač će također moći vršiti zadaće proturaketne obrane, a imat će i učinkovitiji sonar namijenjen protupodmorničkom djelovanju. Prva serija, koju čine tri razarača u klasi, uvođena je u uporabu između 2008. i 2012. godine. Ti razarači, kao i oni klase Arleigh Burke (SAD) i Atago (Japan), imaju 128-cijevni sustav za vertikalno lansiranje, s 80 cijevi američkih lansera Mk 41 i 48 cijevi južnokorejskog lansera K-VLS. Nadalje, Daewoo Shipbuilding & Marine Engineering (DSME) objavio je kako je za južnokorejsku mornaricu ugovorio projektiranje i gradnju modernizirane klase podmornica klase Dosan Ahn Changho (KSS-III). Prva, istoimena podmornica u klasi, porinuta je 2018. i ove je godine počela pokušne plovidbe, a u prvoj su seriji planirana tri plovila. Očekuje se kako će druga serija u klasi, također s trima plovilima, imati autohtone litij-ionske baterije koje će im omogućiti dulji boravak pod vodom. Bit će instalirani i bolji sonarni te borbeni sustavi, a najzanimljivije je što se očekuje deset ver-

tikalnih lansirnih ćelija u odnosu na šest na prvoj seriji. Predviđena je i treća serija KSS-III s trima podmornicama.

Vezano uz tu klasu, DSME je na nedavno održanoj međunarodnoj vojnoj izložbi u Busanu prikazao maketu dizelsko-električne podmornice nastale na platformi podmornica KSS-III. Koncept je namijenjen za izvoz, posebno u zemlje jugoistočne Azije i Južne Amerike. Idejni projekt dovršen je u siječnju ove godine, a daljnji razvoj ovisit će o zahtjevima pojedinih naručitelja.

Južnokorejska mornarica razmišlja i o drugim podmorničkim projektima. Objavila je kako planira razvoj, projektiranje i gradnju dviju podmornica na nuklearni pogon. Već se čuju vijesti i nagađanja da bi to moglo biti plovilo klase Chang Bogo III istisnine 3000 t, a planirano je da serija bude izgrađena početkom 2030-ih, s tim da bi postupak razvoja njezinih sustava trebao početi ove godine.

U operativnu uporabu vraćena je 31. listopada "Yi Eokgi", treća podmornica klase Chang Bogo koja je prošla program nadogradnji i modernizacije u DSME-u. Opseg radova uključio je ugradnju domaćeg sustava za upravljanje borbom, poboljšanje sposobnosti otkrivanja i praćenja ciljeva te ugradnju tegljenog sonara. Modernizacija je počela u srpnju 2018., a ukupna finansijska vrijednost ugovora o modernizaciji triju od devet podmornica iz spomenute klase iznosi 154 milijuna dolara. Kako je spomenuto, "Yi Eokgi" treća je, ujedno zadnja modernizirana, nakon svojih "sestara", podmornica "Na Daeyong" i "Choe Museon".

M. PTIĆ GRŽEL

Foto: Republic of Korea Navy

HRVATSKA OBRAMBENA INDUSTRIJA

AQAP CERTIFIKAT DOKAZ NAJVIŠE KVALITETE U OBRAMBENOJ INDUSTRiji

U prostorijama tvrtke Čateks u Čakovcu održana je 5. studenog svečanost na kojoj je pomoćnik ministra obrane za materijalne resurse Roman Mikulić uručio predstavnicima međimurskog proizvođača teksta certifikat AQAP (Allied Quality Assurance Publications). Najkraće rečeno, riječ je o dokumentu koji bismo mogli nazvati NATO-ovim ISO-om, tj. preduvjetom za kvalitetu tvrtke i njezinih proizvoda. Poslovni subjekt koji ga posjeduje ispunjava ionako visoke vojne standarde i norme, a u ovom slučaju to su standardi najjačeg vojnog saveza s, ukupno gledano, najvećom i najkvalitetnijom vojnom industrijom u svijetu.

Iza vijesti iz Čakovca stoji dulja priča. Put prema AQAP-u koji je prešao

Tvrta Čateks već godinama oprema Hrvatsku vojsku tkaninama za odore i drugu opremu, no realizirala je i više izvoznih projekata za strane vojske i policije

Foto: Mladen ŽOBANOVIĆ

CERTIFIKACIJA HRVATSKIH TVRTKI U SKLADU S NATO-ovim STANDARDIMA KOJU PROVODE OVLAŠTENA TIJELA MORH-a S JEDNE STRANE ZNAČI POTPORU HRVATSKOJ OBRAMBENOJ INDUSTRiji I CJELOKUPNOM GOSPODARSTVU, A S DRUGE OSIGURAVA HRVATSKOJ VOJSCI NAJBOLJU OPREMU U OKVIRU FINANCIJSKIH MOGUĆNOSTI RH

Domagoj VLAHOVIĆ

Foto: Domagoj VLAHOVIĆ

dugogodišnji proizvođač tkanina za odore i drugu opremu Hrvatske vojske dobar je i poželjan primjer za cijelu hrvatsku obrambenu industriju. Doduše, Čateks nije prva hrvatska tvrtka s AQAP-om. Već dva certifikata, stečena krajem 2016., odnosno krajem 2018., ima još jedna tvrtka iz Međimurja, svjetski poznat proizvođač kaciga Šestan-Busch. "Taj certifikat nije samo još jedno priznanje ili papir. On je našoj tvrtki, kao i drugim hrvatskim proizvođačima obrambene industrije, ulaz na tržište zemalja NATO-a," izjavio je direktor Šestan-Buscha Alojzije Šestan.

AQAP u Hrvatskoj uručuju dužnosnici MORH-a, a Ministarstvo je nositelj ovlasti certificiranja u Hrvatskoj. "Naši su ciljevi jednostavni: s jedne strane dajemo potporu hrvatskoj obrambenoj industriji i cjelokupnom gospodarstvu, a s druge osiguravamo Hrvatskoj vojsci najbolju opremu u okviru finansijskih mogućnosti Republike Hrvatske," kaže brigadir Goran Milković iz Službe za prijem i kontrolu kvalitete, ujedno i voditelj certifikacijskog tima. Kao dio Sektora za potporu, usluge i kontrolu kvalitete Uprave za materijalne resurse MORH-a, ta je ustrojstvena cjelina certifikacijsko tijelo i kao takvo priprema i provodi certifikaciju tvrtki iz područja obrane koje iskažu interes za stjecanje AQAP-a.

POUZDAN PARTNER

Temelj za AQAP je NATO-ov standardizacijski sporazum STANAG 4107, koji se odnosi na uzajamno državno osiguranje kvalitete i primjenu savezničkih publikacija za osiguranje kvalitete. Taj krovni dokument MORH je ratificirao u siječnju 2013. i usvojio ga kao hrvatsku vojnu normu HRVN STANAG 4107. Sadrži desetak AQAP-a, od kojih većina definira zahtjeve za osiguranje kvalitete u pojedinim područjima sustava upravljanja kvalitetom. U dvama su AQAP-ima opisane procedure u međusobnoj komunikaciji po kojima postupaju državna osiguranja kvalitete. Pojednostavljeno, svaka zemlja članica preko ovlaštenog tijela (u našem slučaju spomenute ustrojstvene cjeline MORH-a), može biti posrednik između druge članice (kupca) i domaće tvrtke. Naime, Ministarstvo ima konstantan uvid u sustav upravljanja kvalitetom te tvrtke u skladu sa zajedničkim NATO-ovim standardima i može provoditi državno osiguranje kvalitete, tj. aktivnosti osiguranja i kontrole kvalitete u ime kupca. Zato vlasnici AQAP certifikata stječu novu

Foto: Domagoj VLAHOVIĆ

Pomoćnik ministra obrane za materijalne resurse Roman Mikulić (desno) uručuje NATO-ov certifikat AQAP direktoru Čateksa Davoru Saboliću

HRVATSKA OBRAMBENA INDUSTRIJA

Ilustracija: MORH / Uprava za materijalne resurse

sposobnost jednostavnijeg sudjelovanja na natječajima javne nabave u zemljama NATO-a, a sigurno je da imaju snažnu referenciju i na natječajima izvan Saveza. Naravno, takva je tvrtka dokazan i pouzdan partner MORH-a i kad treba realizirati potencijalni ugovor za opremanje Hrvatske vojske. Certificiranje neposredno dovođi i do selekcije ponuditelja koji nisu u stanju zadovoljiti temeljne preduvjete sustava upravljanja kvalitetom.

NAJZAHTJEVNIJE TRŽIŠTE

Alojzije Šestan rekao je 2017. za Lider da Šestan-Busch nije prošao na natječaju za nabavu borbenih kaciga za španjolski OS zato što je bio tražen AQAP certifikat. Slično je za Hrvatski vojnik rekao direktor Čateksa Davor Sabolić: "U nekim je tenderima AQAP uvjet bez kojeg se ne može i to smo i sami osjetili. Ušli smo u proceduru stjecanja certifikata s puno entuzijazma i uspjeli. Certifikat nam je potreban

Ispitivanje tkanine u Čateksovu laboratoriju. AQAP certifikat može biti preduvjet da tvrtka radi i isporučuje proizvode u skladu s NATO-ovim standardima

Uprava za materijalne resurse, Sektor za potporu, usluge i kontrolu kvalitete, Služba za prijem i kontrolu kvalitete nacionalni je autoritet za državno osiguranje kvalitete. Ovlast za AQAP certifikaciju proizlazi iz:

- Uredbe Vlade RH o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva obrane (Narodne novine, broj 2/17)
- ratifikacije STANAG-a 4107
- odluke o usvajanju HRVN STANAG-a 4107
- sudjelovanja u radu NATO-ova Odbora za kvalitetu AC327/WG2.

i taj ćemo stav promovirati i našim kolegama iz hrvatske obrambene industrije." Nova referencija mogla bi dati novi zamah tvrtki koja već godinama oprema hrvatske vojnike, no i pripadnike obrambeno-sigurnosnih snaga drugih zemalja i nikako nije početnik na europskom tržištu. "Nedavno smo dobili posao proizvodnje materijala za odore Slovenske vojske, u Litvu smo u dvije godine isporučili pola milijuna metara tkanina za odore, prisutni smo u Latviji, Bosni i Hercegovini, Nizozemskoj, skandinavskim zemljama..." nabraja Sabolić. Tvrta

već nekoliko godina posluje stabilno, modernizira se, a plaće djelatnicima rastu, u zadnjih godinu dana oko 40 posto. Tkanine za vojsku i policiju jedna su od proizvodnih niša tvrtke, no vjerojatno i najvažnija. "Teško je biti na vojnom tržištu, najzahtjevnijem, a često zatvorenom. Dobivanjem AQAP-a potvrdili ste da ispunjavate one najviše standarde," rekao je u Čakovcu pomoćnik ministra Roman Mikulić.

PROCEDURA I KRITERIJI

Imati u Hrvatskoj velik broj tvrtki s AQAP certifikatom bilo bi izvrsno, no

Foto: Domagoj VLAHOVIC

Roman Mikulić, brigadir Milković i načelnik Sektora za potporu, usluge i kontrolu kvalitete brigadir Milan Jurčić upozoravaju da se taj dokument zaslužuje prolaskom kroz jasno određenu proceduru i kriterije. MORH-ovi su dјelatnici dosad održali više od 20 prezentacija u hrvatskim tvrtkama, gdje su predstavili značaj i postupak AQAP certifikacije. Nakon što su tvrtke upoznate s aktivnostima, nadležnostima i obvezama, mogu se prijaviti za certifikaciju. Aktivnosti koje slijede podrazumijevaju certifikacijski audit koji provodi certifikacijski tim ■

Foto: Domagoj VLAHOVIC

Djelatnik Čateksa u tvorničkim pogonima nadzire stroj s jednom od izvoznih vojnih tkanina. Certifikat AQAP za medimursku tvrtku znači izglednije unosne poslove na praktički cijelom svjetskom tržištu

MORH-a, tj. stalnu komunikaciju i kontrolu, uvide u procese i dokumentaciju... Certifikat se dobiva tek kad se postigne ocjena potpune sukladnosti s rigoroznim kriterijima NATO-a i MORH-a. Dodjeljuje ga Uprava za materijalne resurse MORH-a, bez naknade, a upisuje se u Registar certifikata. Vrijedi tri godine tijekom kojih se provode nadzori certifikata, a moguća je i recertifikacija.

"Smatramo kako je primjena AQAP normi u ugovorima s MORH-om te AQAP certificiranje kao najviša razina mjera osiguranja kvalitete jedan od značajnih koraka u jačanju hrvatskih tvrtki iz područja obrane i na domaćem i na međunarodnom tržištu, a time i pouzdanosti hrvatske obrambene industrije," navodi brigadir Jurčić. Steći certifikat nije lako, što najbolje govori broj tvrtki koje ga u Hrvatskoj imaju. Međutim, kako je NATO-ovo, ali i svjetsko tržište vojne industrije sve šire i javlja se sve više novih konkurenata, raste i potreba da što brže pokaže da nudite ono najbolje. AQAP je iznimno dobar način da hrvatske tvrtke pokažu kako kvalitetom pripadaju naružjem, premium krugu svjetskih proizvođača vojne opreme i naoružanja. Istodobno, uz suradnju s MORH-om i Hrvatskom vojskom, tu kvalitetu mogu održavati, poboljšavati te razvijati nove tehnologije i rješenja. ■

Po ratifikaciji STANAG-a, AQAP zahtjevi implementirani su u hrvatsku regulativu koja uređuje područje osiguranja i kontrole kvalitete, kao što su:

- Upute o osiguranju i kontroli kvalitete MS i usluga u MO i OSRH, KLASA: 023-03/18-04-1, URBROJ: 512M3-18-51, od 15. 06. 2018.
- Upute o certificiranju sustava kvalitete isporučitelja proizvoda iz područja obrane prema AQAP zahtjevima, KLASA: 383-01/15-01/3, URBROJ: 512M3-15-3, od 09. 07. 2015.
- Zakon o proizvodnji, prometu i remontu naoružanja i vojne opreme (Narodne novine, broj 33/02, 173/03, 146/08, 17/19).

HV ĆE TESTIRATI NOVU TKANINU

Uoči uručenja AQAP certifikata u Čateksu saznali smo da će jednoj od postrojbi Hrvatske vojske uskoro na probu biti isporučeno 40 kompleta odora na nove tkanine razvijene unutar Čateksova brenda COMPAGO Defend. Tkaninu je tvrtka prvi put predstavila javnosti u Splitu na Jadranskoj vojnoj i zrakoplovnoj konferenciji i izložbi ASDA 2017. Naravno, praktično testiranje tkanine dio je tradicionalne suradnje MORH-a i Čateksa i potpore Ministarstva hrvatskoj obrambenoj industriji i ne znači da će ona postati temeljni materijal budućih odora Hrvatske vojske. Dojmove hrvatskih vojnika najviše žele čuti upravo u Čateksu, a vjerujemo da će njihovo mišljenje i informacije biti itekako uzeti u obzir u dalnjem razvoju tkanine.

Foto: Domagoj VLAHOVIC

KOPNENA VOJSKA

MOTORIZACIJA AMERIČKIH PJEŠAČKIH DESETINA

AMERIČKA KOPNENA VOJSKA NABAVLJA LAKA VOZILA KOJA SU DOSAD BILA REZERVIRANA ISKLJUČIVO ZA SPECIJALCE. NAMJERA JE DA DESANTIRANI PJEŠACI BUDU SPOSOBNI IZNIMNO BRZO SVLADATI VEĆE UDALJENOSTI I PRIBLIŽITI SE CILJU IZ NEOČEKIVANOG SMJERA

Vedran SLAVER

Foto: US Army

Američki plan nabave lakog vozila za kopnenu vojsku pomalo je zamršen. Počeo je 2014. programom ULCV (Ultra Light Combat Vehicle), koji je od 2015. poznat kao AGMV (Army Ground Mobility Vehicle). Njim je kupljeno prijelazno vozilo označeno kao M1297 A-GMV 1.1 (na fotografiji). Slijedi pravi program ISV (Infantry Squad Vehicle). Jedan je od temeljnih uvjeta svih natječaja mogućnost prevoženja vozila kao podvjesnog tereta, no i u teretnom prostoru helikoptera Chinook

Niz godina u voznim parkovima američkih specijalnih postrojbi zastupljena su vozila koja na prvi pogled ne bismo mogli nazvati vojnim. Najjednostavnije, riječ je o terenskim vozilima koja su kombinacija jednostavnosti i otvorene karoserije buggyja te pogonskog sklopa ozbiljnijih terenaca. Međutim, proces opremanja sličnim vozilima nedavno je pokrenula i Američka kopnena vojska, i to za potrebe pješačkih postrojbi. Kad se nešto pojavi u Americi, gotovo je sigurno da će utjecati i na razmišljanja drugih vojski, pa je lako moguće da se nalazimo pred novim globalnim trendom. Takva vozila trebala bi biti dio američke prilagodbe na strategije blokiranja pristupa A2/AD (anti-access/areas-denial), koje bi u potencijalnom

konvencionalnom sukobu mogli poduzeti američki protivnici.

PRIJE PROTIVNIČKE REAKCIJE

Osnovna zamisao o uporabi takvih vozila u zračnopokretnim, ali i redovitim pješačkim postrojbama, temelji se na konceptu u kojem postrojba desantira (zračno ili pomorski) raštrkano po rubu protivničkog A2/AD balona kako bi bila manje uočljiva te, u skladu s tim, i manji cilj. A2/AD zapravo podrazumijeva blokiranje pristupa određenom terenu. To se ponajviše postiže višeslojnom i dalekometrom protuzračnom obronom, primjerice, sustavima koji bi po značajkama odgovarali S-400. Protuzračna obrana kombinira se s masovnim udarom krstarećih, protubrodskih i balističkih

KOPNENA VOJSKA

Foto: US Army

raketa (poput 9K720 Iskandera) po operativnoj dubini i snagama koje bi se našle u branjenom području. Nakon desantiranja postrojba bi takvima vozilima mogla iznimno brzo svladati veće udaljenosti i približiti se cilju iz neočekivanog smjera. To bi postiglo uz koordinaciju omogućenu uporabom modernih komunikacijskih i zapovjednih elektroničkih sustava i tako bi djelovala brže nego što protivnik može reagirati. Zapravo, može se reći da se koncept djelovanja specijalnih snaga širi na velike postrojbe.

Američka kopnena vojska provodi program nabave odgovarajućih vozila za pješačke desetine (Infantry Squad Vehicle – ISV). U tom smjeru radi se još od 2014., a prvi korak bilo je opremanje ultralakim borbenim vozilima u sklopu projekta ULCV (Ultra Light Combat Vehicle). Tom se kupnjom željelo osigurati prijevoz rješenje temeljeno na postojećoj platformi, a od 2015. program je poznat kao vozilo kopnene vojske za mobilnost po terenu (Army Ground Mobility Vehicle – AGMV).

**DEVET UMJESTO
SEDAM VOJNIKA**

Osnovni zahtjevi postavljeni pred novo vozilo bili su sljedeći: mogućnost prevoženja zrakom u transportnom prostoru tiltrotorskog zrakoplova V-22, helikoptera CH-53 te aviona C-130 i C-5 te podvjesno ispod glavnih transportnih helikoptera kopnene vojske UH-60 Black Hawk i CH-47 Chinook. Tražilo se i sljedeće: da masa praznog vozila ne prelazi dvije tone,

Flyer i Oshkosh ponudili su za ISV koncept temeljen na vozilu koje je već pobijedilo na natječaju Army Ground Mobility Vehicle

Kad se nešto pojavi u Americi, gotovo je sigurno da će utjecati i na razmišljanja drugih vojski, pa je lako moguće da se nalazimo pred novim globalnim trendom

Marinski korpus SAD-a od 2017. koristi vozila za sve terene Polaris MRZR D4, no pokrenuo je i potragu za novim rješenjima

mogućnost prevoženja devet vojnika (tj. desetine) s opremom, operativni domet od 400 km. Predviđeno je da svaki pješački vod ima pet vozila, odnosno po jedno za zapovjednu skupinu i desetu za vatrenu potporu te tri za streljačke desetine.

Konkuriralo je šest kandidata: inačica vozila Flyer 72 (razvio je General Dynamics i Flyer Defense LLC), Phantom Badger (Boeing i MSI Defense), DAGOR (Polaris Defense), Commando Jeep (Hendrick Dynamics), Python V3x (Vyper Adamas) i High Versatility Tactical Vehicle (Lockheed Martin). Pobjedio je tim General Dynamicsa i Flyera, dobivši u svibnju 2018. ugovor vrijedan 33,8 milijuna dolara. Vozilo je dobito oznaku M1297 A-GMV 1.1 i slično je inačici koju koristi Zapovjedništvo za specijalne operacije (United States Special Operations Command – USSOCOM) pod nazivom M1288 GMV 1.1., s kojom dijeli 90 posto dijelova. Dizajner vozila je Flyer Defense LLC, a proizvođač General Dynamics.

Broj vozila predviđen ugovorom nije objavljen, no prvotni plan uključivao je početnu narudžbu njih 300. Isporka prve serije završena je u listopadu 2018., čime je ispunjen preduvjet za dodatni ugovor u vrijednosti od 14,4 milijuna dolara dodijeljen istog mjeseca s rokom isporuke od godinu dana.

DVIJE TISUĆE VOZILA

U dostupnim izvorima nema previše podataka o inačici Flyera za kopnenu vojsku, ali vjerojatno su joj glavne značajke slične starijoj inačici za

Kandidat za posao snova – isporuku više od dvije tisuće vozila: GM Defenseov koncept temeljen na civilnom kamionetu Chevrolet Colorado u inačicama ZR2 i ZR3 Bison

Foto: GM Defense

Tim SAIC-Polaris nominira vozilo DAGOR, posebno razvijeno za vojnu uporabu

Foto: Polaris Gov & Def/Witter

specijalce. Potonju pogoni turbodizelski motor Euro V snage 195 KS (145 kW), operativni domet je 657 km, najveća brzina 118 km/h, duljina 5,33 m i širina 2,02 m uz klijens od 43 cm. No, ona prevozi sedam vojnika i ima nosivost od 1978 kg, za razliku od vozila kopnene vojske koje nosi čak 2268 kg tereta i prevozi do devet vojnika pa je moguće da su performanse mlađeg vozila malo slabije. Idući je korak u osiguranju lakih vozila pješaštva za Američku kopnenu vojsku spomenuti projekt ISV. Cilj je osigurati vozila koja će biti dodatno prilagođena potrebama KoV-a. Konkretno, namjera je dobiti nešto kompaktnija vozila koja će stati u unutarnji transportni prostor helikoptera CH-47 Chinook, čime se postiže veći dolet i brzina prijevoza nego kod podvjesnog nošenja. Plan je nabaviti 649 vozila ISV, međutim konačan će broj vjerojatno biti veći jer postoji potreba za čak 2055.

U užu su konkureniju ušle tri ponude, a tvrtke koje su ih poslale dobole su u kolovozu ove godine po milijun dolara za razvoj i isporuku po dvaju prototipova za ispitivanja. Isporuha prototipova planirana je za kraj godine u ispitnom centru "Aberdeen" u Marylandu. Ondje će se obaviti ispitivanja performansi i operativnih značajki, a u siječnju 2020. sva će biti upućena u bazu "Fort Bragg", Sjeverna Karolina, gdje će biti predana postrojbama na ispitivanje. Odluka o pobjedniku očekuje se u drugom tromjesečju fiskalne 2020. godine.

I MARINCI RAZMIŠLJAJU

Konkurenti su: tim koji čini Oshkosh Defense i Flyer Defense LLC, tim SAIC-a i Polarisa te GM Defense. Oshkosh i Flyer vjerojatno se natječu s nekom inačicom vozila M1297 A-GMV 1.1, i to im je prednost zbog naručiteljeva jednostavnijeg prelaska na novo vozilo što se tiče logistike i obuke. GM Defense, poznat kao proizvođač Humveea, javio se na natječaj s vozilom temeljenim na civilnom, u Americi popularnom kamionetu Chevrolet Colorado u inačicama ZR2 i ZR3 Bison. Prema priopćenju proizvođača, ISV inačica ima, osim nove otvorene karoserije, 2,8 litarski dizelski motor snage 186 KS i automatski mjenjač sa šest brzina. Treći tim, koji čine SAIC i Polaris, nominira vozilo DAGOR posebno razvijeno za vojnu primjenu, nosivosti 1814 kg i operativnog dometa 800 km pri najvećoj dopuštenoj masi od 3856 kg.

Slično kao i KoV, Marinski korpus SAD-a od 2017. koristi vozila za sve terene Polaris MRZR D4 radi osiguranja bolje mobilnosti svojim pješačkim i izviđničkim postrojbama. MRZR D4 militarizirana je inačica Polarisove obitelji off-road vozila. Manji je od vozila A-GMV, mase 950 kg, ima mesta za četiri do pet vojnika, a nosivost mu je 680,4 kg. Za razliku od civilnog prethodnika s benzinskim motorom, pogoni ga turbodizelski motor, čime je dobio veću pričuvu snage i operativni domet uvećan za čak 80 posto. Može se prevoziti u tiltrotoru V-22 i helikopteru CH-53. Zanimljivo je da ga marinici koriste i kao platformu za protudronski sustav LMADIS (Light Marine Air Defense Integrated System). Međutim, kako je radni vijek tih vozila samo pet godina, marinici su pokrenuli analizu tržišta i mogućih tehnoloških rješenja kako bi našli zamjenu za MRZR D4. S obzirom na slične potrebe marinaca i KoV-a, možda će eventualna zamjena biti pobjednik odnosno neki od sudionika aktualnog ISV natječaja. ■

Foto: USMC

KOPNENA VOJSKA

NJEMAČKI
PANZERFAUST-3
POSLEDNJI
JE MOHIKANAC
GOTOVO IZUMRLIH
PROTUOKLOPNIH BACAČA
GRANATA KOJI NEMAJU
SPOSOBNOSTI NAPADA
PROJEKTILOM ODOZGO.
IPAK, ZAHVALJUJUĆI
POVOLJNOJ CIJENI I
LAKOĆI RUKOVANJA,
JOŠ UVIJEK IMA MJESTO
U DESETAK SVJETSKIH
VOJSKI

Kad se na bojišnicama Prvog svjetskog rata pojavilo novo oružje-tenk, vojni zapovjednici našli su se pred velikim problemom. Minska polja, razvučena bodljikava žica ili prokopani rovovi odjednom nisu bili dovoljni za zaštitu vlastitih vojnika i položaja. Do Drugog svjetskog rata razvoj tenkova je eskalirao, no počeo ga je pratiti i razvoj protusredstava. Opremajući pješaštvo za protutenkovsku borbu, mnoge su zemlje pronašle rješenje u protutenkovskim puškama različitih kalibara. Primjeri su njemačka T-Gewehr 1918 13 x 92 mm, poljska Karabin przeciwpancerny wzór 35 7,92 x 107 mm, britanska Boys Anti-tank Rifle Mk 1 13,97 mm, japanska Model 97 20 x 124 mm, finska L-39 20 x 138 mm, njemačka Panzerbüchse 39 7,92 x 94 mm te ruske PTRS-41 i PTRD-41, obje u kalibru 14,5 x 114 mm. Projektanti tenkova reagirali su postavljanjem debljih oklopa što je protutenkovske puške poslalo u povjesna oružja. U Drugom svjetskom ratu nova rješenja za pješaštvo u borbi protiv tenkova pronađena su u ručnim protutenkovskim granatama, a zatim u ručnim protutenkovskim bacačima granata. Oba rješenja djelovanje temelje na

ŠAKOM NA T

Ivan GALOVIĆ

Foto: Bundeswehr/Carl Schubert

oblikovanom (kumulativnom) punjenju čiji se rad zasniva na načelima kemijske reakcije u trenutku sudara s oklopom. Na cilju dolazi do koncentracije energije u jednoj točki. Formira se tanak mlaz plazme s česticama metala vrlo visoke temperature i brzine koja jednostavno topi oklop. Otvor nastao kumulativnim djelovanjem vrlo je malen, ali omogućuje prodor uništavajućeg vrućeg mlaza u unutrašnjost tenka. Učinkovitost kumulativnih projektila ne ovisi o udaljenosti gađanja niti o brzini projektila u trenutku udara.

ZAPLIJENJENA BAZUKA

Prvu improviziranu protutenkovsku granatu njemačka je industrija napravila još u Prvom svjetskom ratu, a u jesen 1942. prvi je put uporabljena Haft-H3. Bila je konusnog oblika, mase 3 kg, s tri jaka magneta u dnu, a bilo ju je potrebno direktno pričvrstiti na oklop tenka. Upaljač je nakon 7,5 sekundi aktivirao naboј koji je mogao probiti oklop od 140 mm. Iako je bilo opasno ručno pričvrstiti granatu na tenk, ipak je bila oružje sposobno za borbu protiv bilo kojeg oklopa i proizvedeno je u količini od gotovo 554 tisuće komada. U proljeće 1943. zamjenjuje je ne baš uspješna ručna granata Panzerwurfmīne Lang PWM (L), izrađena u više od 200 tisuće komada. Mogla je probiti oklop od 150 mm, a bila je u kalibru 114 mm, mase 1,36 kg i duljine 53,3 cm. U isto vrijeme razvijaju se i ručni protutenkovski bacači granata, u SAD-u M1 Bazooka, u Britaniji PIAT (Projector, Infantry, Anti Tank), a u Njemačkoj Panzerfaust i Panzerschreck. M1, PIAT i Panzerschreck rabili su se višekratno, tj. punili su se, a Panzerfaust je bio prvo protutenkovsko oružje za jednokratnu uporabu.

Panzerschreck je razvijen 1943. kao kreativna replika američke bazuke zaplijenjene u Tunisu, no postao je jače rješenje za protutenkovski borbu. M1 Bazooka (kalibr 60 mm, duljina 139 cm, prazna mase 5,8 kg) pogodivši metu pod pravim kutom mogla je probiti samo 90 mm oklopa. Panzerschreck (kalibr 88 mm, duljina 164 cm, prazan mase 11 kg) mogao je probiti do 220 mm čelika u istim uvjetima, a bilo je moguće pogoditi cilj koji se kretao brzinom

od 30 km/h s udaljenosti od 150 metara. Iako je Panzerschreck bio težak za rukovanje, proizvedeno je gotovo 290 tisuća komada oružja i više od 2,2 milijuna projektila. Izrada je bila jeftina i brza (deset radnih sati). Korišten je uglavnom u borbama na jugu i zapadu Europe.

ZAŠTITA PJEŠAŠTVA

Najvažnije oružje temeljeno na oblikovanom naboju iz Drugog svjetskog rata bio je njemački Panzerfaust (faust njem. šaka). Iako je bio prethodnik bacača protutenkovskih granata, način djelovanja može ga svrstati u bestrazjne puške (recoilless rifle- opširnije u tekstu *Povratnik na bojište*, HV 585) jer njegov granata nije bila raketna (kao u slučaju bazuke ili Panzerschrecka) već s barutnim punjenjem koje je pokretalo protutenkovsku granatu. Vatreni trag iza lansera i opasna zona bila je na 10 m, što je bilo jasno naznačeno natpisom na samom oružju. Upute za rukovanje nalazile su se na kapi granate. Novo oružje, proizvedeno od 1943., neprestano se razvijalo. Prve inačice (Faustpatrone, Faustpatrone klein, Panzerfaust 30...) uspjele su probiti do 150 odnosno 200 mm čelika, ali su nudile učinkovit domet od samo 30 do 40 m. Kasnije inačice - Panzerfaust 60 i 100 - mogle su probiti čak 200 mm čelika, a njihov maksimalni domet bio je 60/100 m odnosno 80/150 m. Ipak, učinkovit domet bio je gotovo dvostruko manji.

Panzerfausti su bili masovno proizvedeni, do pada Trećeg Reicha iz hala ih je izšlo 8,5 milijuna u svim inačicama. Značajno su poboljšali obranu njemačkog pješaštva protiv sovjetskih tenkova, posebno u posljednjoj godini rata, kad su nacisti imali sve manje protutenkovskih topova, lovaca tenkova i samih tenkova. Pogodci Panzerfausta bili su krivi za između 3,5 – 7 % uništenog savezničkog oklopa što se ne čini značajnim. No, kad se oduzmu učinci protutenkovskih topova i tenkova, čak polovina uništenih tenkova bili su žrtve Panzerfausta. Oružje je zapravo bilo dovoljno učinkovito samo kad neprijateljski tenkovi nisu bili zaštićeni pješačkim postrojbama. Puno toga je ovisilo o taktičkoj spretnosti i usvojenoj strategiji obrane, koja je trebala izolirati tenkove od potpore pješaštva.

HLADNORATOVSKA NBK BOJIŠNICA

Nakon Drugog svjetskog rata, trebalo je vremena da se nastavi razvoj Panzerfausta. Početkom šezdesetih posla se prihvatile tvrtka Dynamit Nobel AG. Novo konstrukcijsko rješenje nazvano je Pzf 44 Lanze (neslužbeno i Panzerfaust 2), ušlo je u uporabu vojske SR Njemačke 1963. i rabilo se do kraja hladnog rata. Komplet bacača obuhvaća metalnu cijev unutarnjeg promjera 44 mm, rukohvat i ručku za držanje, oslonac za rame, mehanizam za okidanje i optički ciljnik. U početku je imao prilično specifičan (i loše zamislijen op.a.) mehanizam za ispaljivanje granata. Oružje se puni tako da se u cijevi s prednje strane najprije gurne pogonsko punjenje (s protumasom), a zatim granata. Opaljenje se obavlja pomoći metkića koji se stavlja u posebno ležište ispod cijevi. Zbog toga mehanizam za bravljjenje i okidanje podsjeća na mehanizam malokalibarske puške.

Izvorno, Pzf 44 bio je bestrzajno oružje koje je izbacilo protumasu prilikom ispaljenja granate. Gore opisano rješenje nije bilo vrlo korisno i često je kritizirano.

TANK

Nizozemska vojska je jedan od korisnika Pzf-3. Koristila ga je i u Afganistanu protiv statičkih ciljeva

KOPNENA VOJSKA

Foto: Bundesarchiv/Wikimedia Commons

S vremenom je oružje modernizirano, a od 1973. je imalo granatu manjeg kalibra s većim potencijalom prodiranja. Granata je pokretana kombiniranim rješenjem - lansiranjem iz cijevi i raketnim potisnikom. Zbog toga je Pzf 44 postao svojevrsni ekvivalent sovjetskom RPG-u 2 i čak je sličilo na njega. Kasnija inačica Pzf 44 bila je dugačka 880 mm s masom od 7,8 kg. Granata DM32 mase 1,5 kg mogla je probiti do 370 mm čelika. Deklarirani domet djelovanja na nepokretnе ciljeve bio je 400 m, na pokretnе 300 m, ali u stvarnosti dosezao je polovinu tih vrijednosti. Životni vijek lansera bio je 2000 granata.

Učinkovitost njemačkog bacača granata nije mnogo zaostajala za ostalim oružjem takve vrste koje se koristilo šezdesetih i sedamdesetih. U slučaju djelovanja na vozila s monolitnim čeličnim oklopom, poput sovjetskih tenkova T-55 ili T-62, bojna glava bila je dovoljna za probijanje njihovih oklopa.

NOBELOV POSAO

Sedamdesetih godina vojne strukture NATO-a nazirale su jedan velik problem, a do sredine osamdesetih, zahvaljujući mukotrpo stečenim obavještajnim podacima, postale su ga potpuno svjesne. Pzf 44 praktički nije bio u stanju probiti oklop prednjeg dijela tijela i kupole modernijih sovjetskih tenkova T-64A/B, T-72A i T-80B. Jedini osjetljivi dijelovi bili su prednja donja ploča tijela te stražnji i bočni dijelovi tijela. Tu se, zapravo, vidjela razlika između sovjetske i NATO-ove borbene doktrine. Prema sovjetskim planerima, boj-

Izvorni Panzerfaust je tijekom II. svjetskog rata dijeljen njemačkim civilnim snagama teritorijalne obrane. Koristili su ih protiv sovjetskih tenkova

Proizvodnja Panzerfausta oživjela je u hladnom ratu s inačicom Pzf 44 Lanze koji je ušao u uporabu vojske SR Njemačke 1963.

Foto: Wikimedia Commons

nim poljem trebala su prevladavati NBK (nuklearno-bioološko-kemijska) sredstva, pa su i dizajneri tenkova bili koncentrirani na preživljavanje vozila i posada od NBK-a. Dakle, Sovjeti su prepostavili da će pješačke postrojbe na bojnom polju biti vrlo malo ili nimalo sposobne učinkovito napasti bočne dijelove tenkova jer će biti neutralizirane eksplozijama ili zračenjem taktičkih nuklearnih oružja. Takvo sovjetsko stajalište počelo se mijenjati tek osamdesetih kad koncept NBK bojnog polja više nije bio dogma, a vozila su počela koristiti blagodati sveobuhvatnijih dodatnih zaštitnih značajki.

U svakom slučaju, u tadašnjoj SR

Njemačkoj, 23. siječnja 1973., službeno su počeli tražiti odgovarajućeg nasljednika za Pzf 44 kad je Bundeswehr postavio zahtjeve za novim protutenkovskim bacačem granata. Morao je biti lagan i jednostavan za uporabu, biti sposoban probijati oklope i onih tenkova koji će tek biti razvijeni, nuditi veći domet djelovanja te biti pogodan za ispaljivanje iz zatvorenih prostora. Osim toga, tražilo se modularno rješenje. Budući da su neprekidno dolazile nove informacije o sovjetskom oklopu, koncepcionalna faza trajala je prilično dugo i privredna je kraju 1978. kad je od tvrtke Dynamit Nobel zatraženo da dizajnira novu inačicu oružja.

Foto: Netherlands Ministry of Defence

Foto: Dynamit Nobel Defence

Dynarange je optičko-elektronički ciljnik koji se može postaviti na sve inačice Pzf-3

oružje visokih performansi kojim se ispaljuje s ramena. Nosi ga i s njim rukuje samo jedan vojnik. Ima višekratni lanser za ispaljivanje na koji je ugrađen optički ciljnik, a mogu se postaviti dodatna pomoćna sredstva poput uređaja za noćno ciljanje. S opcijskim sustavom za upravljanje paljbom Dynarange moguće je djelovati na pokretnе ciljeve s velikom vjerojatnošću pogotka na udaljenostima do 600 metara. U svojem glavnom načinu rada, oblikovana bojna glava (izvuče se prednja šipka koja služi i kao upaljač) probija oklop i može onesposobiti većinu modernih glavnih borbenih tenkova. U drugom načinu djelovanja (bez izvučene šipke) bojna glava djeluje kao udarna glava i stoga je vrlo učinkovita protiv lakih oklopnih vozila, terenskih objekata i svih vrsta zidova kao i protiv armiranog betona. Jedna od najboljih značajki oružja izvrstan je upaljač koji omogućuje naoružavanje bojne glave 15 m nakon lansiranja, a bojna glava može pravilno djelovati čak i ako pogodi ploču nagnutu pod kutom manjim od 20°. Druga važna značajka jest da se može sigurno ispaliti iz zatvorenog prostora. Ipak, proizvođači su vrlo brzo shvatili da se čak i tako jaka HEAT bojna glava ne može učinkovito nositi s tenkovima opremljenim eksplozivno-reaktivnim oklopom (ERA). Zapravo, takvi su zaključci izvučeni već u fazi ispitivanja zapadnonjemačkih eksplozivno-reaktivnih oklopa i obaveštajnih podataka o sovjetskom ERA sustavu Kontakt-1, koji je postao zajednička značajka sovjetskih tenkova od 1984. Rješenje tog problema pronađeno je 1998. u dizajnu nove inačice - Panzerfaust-3T (T - tandem) koji, naravno, ima tandem bojnu glavu. Prva bojna glava (prekursor) treba probiti ERA

Oružje se trebalo zvati Panzerfaust 60/110, prvi je broj označavao kalibr bacača, a drugi kalibr granate. Prvi prototipovi napravljeni su 1982. i 1983., a 1985. novo je oružje bilo spremno za probe. Kao i u slučaju ostalog oružja koje koristi Bundeswehr, testiranja su bila duga i opsežna jer ta vojska prihvata isključivo kompletна, spremna i cijelovita rješenja. Novo oružje stiglo je do faze proizvodnje 1989., ali ga je vojska sad već ujedinjene Njemačke usvojila 30. rujna 1992. kao Panzerfaust-3 (Pzf-3). Bilo je barem nekoliko razloga za takvo odgađanje, a glavni nije bio pad bipolarnog rivalstva, već sve više informacija o modernim tenko-

vima. Nova saznanja dovela su do niza velikih izmjena. Iako je usvojen u operativnu uporabu 1992., može se reći da je Pzf-3 svoj konačni oblik zapravo dobio tek 2005.

ERA KAO PROTULIJEK

Serijsku Panzerfaust-3 čine četiri inačice: Panzerfaust-3, Panzerfaust-3T, Bunkerfaust i najnapredniji Panzerfaust-3T600. Osim rješenja namijenjenog uništavanju bunkera, postojanje čak triju vrsta bacača granata za protuoklopnu borbu zapravo su rezultat pedesetogodišnje evolucije oružja. Najstarija inačica Panzerfaust-3 višenamjensko je, ponajprije protuoklopno pješačko

Instaliranje ploča eksplozivno-reaktivnog oklopa ARAT na tenk M1A2 SepV2 Abrams

Foto: US Army

Foto: Swiss Army

Švicarski vojnik borbeno djeliće iz sjedećeg položaja, sustav Pzf-3 rabe vojske desetak zemalja

KOPNENA VOJSKA

bez aktiviranja eksploziva koji se u njemu nalazi. Za manje od milisekunde poslije djeluje glavna bojna glava i onesposobljava vozilo.

NAKON VIŠE POKUŠAJA...

Rješenje je bilo vrlo učinkovito protiv zapadnjačkih ERA oklopa 1. generacije poput Blazera ili Brenusa, pa i sovjetskog Kontakta-1. Ipak, rezultati ispitivanja na tenkovima T-80U donijeli su neugodno iznenađenje, pokazalo se da imaju mnogo jači oklop na prednjem dijelu kupole i na tijelu nego što je pretpostavljeno. Uz to, prednja ploča koju je štitio ERA modul imala je više od 25 mm kaljenog čelika, što je u kombinaciji s njegovim nagibom rezultiralo otporom od približno 65 mm čelika i to je uvelike utjecalo na performanse prekursora. Također se pokazalo da je nova ruska inačica eksplozivno-reaktivnih oklopa Kontakt-5 mnogo otpornija na probu nego što su to predviđali konstruktori bacača granata. Panzerfaust-3T testiran je i protiv poljskog dodatnog oklopa ERAWA-2 i nije postigao zadovoljavajuće rezultate. To je značilo da još uvijek nema načina za borbu protiv glavnih borbenih tenkova s prednje strane. Oružje je moralo biti još jednom poboljšano, pa tako nastaje najmlađi član obitelji Pzf-3IT600 (Improved Tandem - poboljšana tandem bojna glava). Pzf-3IT600 je zapravo takozvani hibridni bacač granata. Sadrži modul za višekratno ispaljivanje s prednjim rukohvatom, osloncem za ramena, okidačem, jednokratnom cijevi od 60 mm i HEAT granatom u kalibru 110 mm. U položaju za transport bacač ima masu 10,5 kg, a duljinu 1223 mm. Tu je i Dyanrange, vrlo učinkovit sustav za upravljanje paljbom i ciljanje. Ima masu 3,9 kg. Strijelac pomoću njega može odrediti udaljenost i brzinu pokretnog cilja čak i pod nepovoljnim vremenskim uvjetima na udaljenosti do 600 m. Na njega je moguće postaviti dodatni noćni ciljnik. Sustav Dyanrange ergonomski je prilagođen uravnoteženom rukovanju i pruža veliku vjerovatnost pogotka čak i u stresnim uvjetima. Minimalna udaljenost korištenja Pzf-3IT600 je samo 14 m, a bojna glava eksplodira čak i kad pogodi oklop pod kutom

Njemački padobranac nosi Pzf-3 na vježbi Red Griffin / Colibri 2017. Relativno mala masa omogućuje laki transport oružja

Pzf tek postupno prepusta mjesto modernim bestraznjim bacačima granata RGW (Recoilles Grenade Weapon)

od 75°. Sama bojna glava vrlo je sofisticirano rješenje - njezino glavno punjenje temelji se na HEAT naboju. Pojavom novih vrsta eksploziva bojna glava može probiti 900 mm RHA. Uz to, oblikovani mlaz kreće se vrlo velikom brzinom što omogućuje učinkovito djelovanje protiv dodatnih oklopa NERA, ERA i SLERA s početka 2000-ih.

NAPAD ODOZGOR

Zahvaljujući odlično oblikovanoj bojnoj glavi, tenkovi karakteristika poput onih koji su proizvedeni u SSSR-u i poslije u Rusiji (T-80U, T-80UD, T-72B i T-90S) navodno više nisu otporni na frontalni napad

Pzf-3IT600. Podaci kojim se dokazuje da je moguće poraziti i tenkove karakteristika sličnih onim koje imaju T-90A i T-90M ipak nisu objavljeni. Zanimljivo, optičko-elektronički ciljnik Dynarange koji se može postaviti na sve inačice Pzf-3 Nizozemci su koristili u Afganistanu i spoznali da je učinkovit protiv statičkih ciljeva na udaljenosti do 1000 m, a protiv pokretnih ciljeva od 300 do 600 m. To je zaista izvanredna udaljenost za tu vrstu oružja.

Pzf-3IT600 je posljednji Mohikanac gotovo izumrle obitelji protuoklopnih bacača granata koji nemaju sposobnosti napada projektilom odozgo. U prošlom i sadašnjem de-

Foto: Dynamit Nobel Defence

Foto: Bundeswehr / Jane Schmidt

setjeću mnogi su proizvođači ručnog protuoklopog oružja najniže taktičke razine pretpostavili da je potrebna takva sposobnost jer su šanse za proboj kroz čelni oklop zaista niske. Takav napad već su koristili američki sustav Predator SRAW, švedsko-britanski NLAW, a sad novi Spike SR iz Izraela. Zapravo, to su više *hibridni* protuoklopni vođeni sustavi koji koštaju mnogo više od standardnih ručnih bacača granata. S druge strane, još uvjek postoji niz oružja poput ruskih bacača RPG-27 i RPG-29 koji nisu učinkoviti protiv modernog prednjeg oklopa glavnih borbenih tenkova.

Sposobnost starijih sustava da se

učinkovito bore protiv dobro oklopljenih ciljeva stoga ovisi o taktičkoj situaciji, što znači da moraju biti usmjereni na bočne i stražnje strane tenkova. Pa ipak, najnoviji teški oklopi ERA koji štite bočne strane tenkova mogu pružiti zaista dobru zaštitu od takvog oružja. Pzf-3T i IT600 protiv njih bi bili nemoćni da nisu poboljšani naprednim tehnologijama u procesu izrade bojnih glava i prekursora.

POSTUPNI PRIJELAZ

Međutim, budućnost ne izgleda previše svjetlo za taj bacač granata i za to je nekoliko razloga. Glavni od njih je rastuća popularnost teških

Taktičko-tehničke značajke Pzf-3

Inačice	Pzf-3	Pzf-3T	Pzf-3IT	BKF
Vrsta	Ručni bacač protuoklopnih granata			
Proizvođač	Dynamit Nobel Defence			
Zemlja podrijetla	Njemačka			
U uporabi	Od 1992.			
Kalibr cijev/projektil (mm)	60/110			
Brzina projektila (m/s)	165			
Masa (kg)	12,9	13,3	14,3	13,3
Duljina (u načinu spremjanja za paljbu) (m)	1,2 (1,3)	1,2 (1,3)	1,2 (1,4)	1,27
Proboj oklopa (mm)	400	700 + ERA	900 + ERA	-
Učinkovita udaljenost gađanja (m)	18 - 400*			
*S Dynarange ciljnikiom (m)		600		

sustava aktivne zaštite koji potpuno brišu učinkovitost lakog protuoklopog oružja koje koristi pješaštvo. Takoder, svi najnoviji tenkovi i oklopna vozila imaju kupole i prednju stranu tijela dobro zaštićenu od oružja poput Pzf-3IT600. Takoder, nove vrste reaktivnih ili kombiniranih oklopa - npr. reaktivno-keramički oklopi (primjer je njemački CLARA) omogućuju jako dobru zaštitu bočnih strana od takvih oružja. No, teško da će sva oklopna vozila na budućim bojnim poljima imati aktivne zaštitne sustave i teški ERA. Takvu skupu razinu zaštite imat će malo tenkova i BOV-ova, no bit će ih iznimno teško poraziti i za njih će se morati razviti nove borbene protumjere. Druga skupina vozila obuhvatit će sva ostala, tj. ona koje će biti preskupo ili tehnički nemoguće opremiti najboljom zaštitom. Kao i do sada, nju će činiti laka oklopna vozila i velika većina borbenih vozila pješaštva te borbenih prevoznjaka. Riječ je o ciljevima protiv kojih se može boriti bez prelaska na moćne bojne glave ili POVRS sustave poput Javelina. Ručni bacač granata koji može probiti 450-550 mm čelika bit će dovoljan. Dynamit Nobel i Bundeswehr svjesni su tih činjenica pa se od serije Panzerfaust-3 odmiču tek postupno i to prema modernim bestrzajnim bacačima granata RGW (Recoilless Grenade Weapon). ■

RAZBIJAČ BUNKERA

Sustav Bunkerfaust (BKF) razvijen je na temelju Pzf-3 s osnovnom zadaćom uništenja teško utvrđenih ciljeva u gradskim i drugim područjima s umjetnim fortifikacijama. Njegova tandemska bojna glava sastoje se od probojne glave i fragmentacijske koja je slijedi. Dizajnirana je tako da prodre i kroz armirani beton ili zidove. BKF je učinkovit i protiv lako oklopljenih vozila te borbenih vozila pješaštva. Koristi isti mehanizam za lansiranje i optički ciljnik kao Pzf-3, uključujući uređaje za noćno ciljanje. BKF se također može ispaliti iz prostorno ograničenih lokacija. S opcijanskim sustavom za upravljanje paljicom Dyanrange moguće je djelovati na pokretne ciljeve s velikom vjerojatnošću pogotka na udaljenostima do 600 metara.

Foto: Dynamit Nobel Defence

PROJEKTI ISPRED VREMENA

(XV. DIO)

NORTH AMERICANOV XA2J SUPER SAVAGE TREBAO JE POSTATI AMERIČKI PALUBNI BORBENI ILI MOŽDA VIŠENAMJENSKI AVION. NO, PROJEKT NIJE USPIO, A MJESTO NA AMERIČKIM NOSAČIMA ZAUZELE SU LETJELICE KOJE MU NISU BILE RAVNE PO LETNIM ZNAČAJKAMA...

SUPER DIVLJAK B

Povijest razvoja zrakoplovstva puna je genijalnih ideja, teško shvatljivih promašaja, ali i sasvim malih koraka koji su rezultirali napretkom. Nisu svi američki propali projekti bili nevidljivi za radare kao YB-49 (v. *Northrop YB-49 – slomljeno leteće krilo*, HV 577), ili letjeli brzinom od 3000 km/h kao XB-70 Valkyrie (v. *North American XB-70 Valkyrie*, HV 583). Neki su bili već spomenuti mali korak u razvoju, ali korak koji će se godinama poslijе pokazati itekako važnim. Jedan od takvih koraka bio je i palubni avion XA2J Super Savage.

Povijest projekta počinje palubnim bombarderom AJ Savage, razvijenim neposredno nakon Drugog svjetskog rata kako bi američki nosači zrakoplova dobili mogućnost nošenja nuklearnog oružja. Bio je još jedan od mnogih neobičnih pothvata tvrtke North American Aviation (NAA). AJ Savage bio je prvi avion s trima motorima projektiran za djelovanje s letnih paluba nosača. Bio je usto i prvi američki palubni avion s više od jednog motora. Kombinacija motora bila je još neobičnija: uz dva klipna Pratt & Whitneyjeva motora R-2800-44W smještena pod krilima, u repu je imao Allisonov turbomlazni motor J33-A-10. Krajem četrdesetih godina takva se kombinacija činila logičnom jer bi potisak dvaju ili triju J33-A-10 bio prevelan za podizanje aviona mase 21 tonu s kratke letne palube. Usto, ti su motori bili iznimno nepouzdani. Kad su i radili ispravno, trošili su golemu količinu goriva. S druge strane, snaga dva klipna motora bila bi dostatna za najveću brzinu od tek petstotinjak kilometara na sat. Na visinama većim od pet tisuća metara potisak turbomlaznog motora omogućavao je najveću brzinu od 758 kilometara na sat.

PODEBLJANA STARA OZNAKA

AJ-1 Savage ušao je u operativnu uporabu 1950., a uskoro i AJ-2 s malo jačim klipnim motorima. Danas ni veliki poznavatelji zrakoplovne tehnike ne znaju da je taj avion postojao, što dovoljno govori koliko je bio uspješan. Zbog premale brzine bio je neuporabljiv kao strateški bombarder. Znatno se bolji pokazao kao

izvidnički avion, ali samo do dolaska bržih aviona s mlaznom konfiguracijom pogona. U povijesti će ostati ponajviše zabilježen kao prva leteća cisterna američke mornarice. Stoga ne čudi da ga je već 1957. na letnim palubama zamijenio A-3 Skywarrior, a 1960. potpuno je povučen iz operativne uporabe. Kako je od samog početka bilo jasno da AJ Savage nije uspio, North American Aviation pokušao je spasiti projekt zamjenom klipnih motora turboelisnim. Prvi prijedlog tvrtka je mornarici uputila još u prosincu 1947., prije nego što je poletio prvi prototip Savagea. Projekt je dobio tvorničku oznaku NA-158, a mockup maketa u prirodnjoj veličini dovršena je u rujnu 1948. godine. To je bilo dovoljno da se za njega zainteresira američka mornarica, koja je u listopadu te godine naručila dva prototipa. Usprkos tomu što je bila riječ o potpuno novom projektu, avion je dobio *podebljanu* staru oznaku XA2J Super Savage. Admirali su se nadali da će oznakom XA2J uvjeriti Pentagon da je posrijedi inačica postojećeg aviona. U obzir treba uzeti da je SAD od 1946. do početka Korejskog rata u lipnju 1950. uvelike smanjio izdvajanja za vojsku.

KONTRAROTIRAJUĆA ELISA

Za pogon su odabrani Allisonovi turboelisni motori T40-A-6 snage

4362 kW (5850 KS) i potiska 4,7 kN. Osnovni dio T40 činila su dva Allisonova turbomlazna motora T38 smještena jedan kraj drugog. Na taj način nije samo povećana snaga motora nego je povećana i sigurnost jer je motor mogao nastaviti rad i nakon kvara jednog od turbomlaznih motora. Oba motora T38 pokretala su jedan reduktor. Da bi se do kraja iskoristila snaga motora, postavljenia je kontrarotirajuća elisa s dvjema trokrakim elisama promjera 4,57 metara. To je rješenje bilo iznimno popularno na zapadu početkom pedesetih godina, a primijenjeno je, među ostalim, i na britanskom palubnom protupodmorničkom avionu Fairey Gannet. Pravu će afirmaciju dobiti u SSSR-u, gdje će takve elise ugrađivati na brojne borbene i transportne avione. Izvorni projekt XA2J predviđao je zadržavanje turbomlaznog motora u repu. Kako bi avion duljine 21,8 m i raspona krila 21,4 m mogao sigurno sletjeti na kratku palubu nosača, krila su dobila pretkrilca po cijeloj duljini i zakrilca na 2/3 duljine krila. Dimenzije krila preklapanjem su se smanjivale na 14 m. Kako bi se letačkom osoblju što više olakšalo održavanje aviona, ugrađen je hidraulički sustav za preklapanje, novina koja će poslijе biti primijenjena na gotovo svim američkim pa-

Foto: U.S. Navy National Museum of Naval Aviation / Wikimedia Commons

EZ PRAVE ŠANSE

Prvi i jedini prototip Super Savagea oznake 124439 u letu. Da su admirali malo bolje proučili, a NAA dijelom preradio projekt, povijest razvoja američkog palubnog zrakoplovstva mogla je biti znatno drugčija

lubnim avionima. Najveća poletna masa iznosila je 27 746 kg.

GDJE JE BUDUĆNOST?

Još prije nego što je prvi prototip poletio, stručnjaci tvrtke North American Aviation shvatili su da poboljšani Super Savage nema никакве šanse protiv Douglasova A-3 Skywarriora. Zbog toga su odustali od ugradnje turbomlaznog motora te počeli promovirati XA2J kao višenamjenski avion. Na njihovu žalost, do 4. siječnja 1952., kad je prvi put poletio prvi i jedini prototip oznake 124439, američka mornarica izgubila je interes za njega. Admirali nisu mogli uvidjeti što im takav avion pruža, a u tvrtki nisu bili sposobni dovoljno uvjerljivo dokazati da imaju napredan avion. Super Savage mogao je i bez pomoći turbomlaznog motora letjeti najvećom brzinom od 726 km/h i krstariti brzinom od 644 km/h. S korisnim teretom mase 3629 kg imao je poljumer djelovanja od 3508 km. North American Aviation je, pokušavajući spasiti projekt, razvio brojne inačice. Uglavnom je bila riječ o različitoj opremi, koja bi se u modulima ubacivala u velik prostor u središnjem dijelu trupa

namijenjen za nuklearnu bombu. Jedan od tih modula bio je izvidnički s velikim brojem kamera. Druga je namjena bila u prostor za nuklearnu bombu ubaciti dodatni spremnik goriva zapremnine 5300 litara te da se Super Savage koristi kao leteća cisterna. Vodstvo i projektanti tvrtke North American Aviation nisu mogli uvidjeti da prava budućnost Super Savagea nije u borbenim misijama, nego da bi mogao uspjeti kao leteći radar ili transportni avion namijenjen opskrbi nosača zrakoplova.

Budući da je Allison kasnio s razvojem motora T40, prvi je let obavljen tek početkom 1952. godine. Tijekom letnih testiranja turboelinski motori T40 stalno su se kvarili. Zbog toga je Allison ograničio snagu na 3755 kW (5035 KS) te je najveća dostignuta brzina bila ne baš impresivnih 644 km/h. Na kraju je američka mornarica odustala od Super Savagea i povukla novac za gradnju drugog prototipa. U isto su vrijeme američki admirali zaključili da im na nosačima zrakoplova trebaju leteći radari. Za prvi palubni leteći radar odabran je Grummanov E-1 Tracer, nastao na osnovi palubnog protupodmornič-

kog aviona S-2 Tracker, čiji je prvi prototip prvi put poletio u studenom 1952. godine. Da bi se avion dug tek 13,3 m pretvorio u leteći radar, morali su ugraditi radom za antenu dug gotovo kao cijeli avion. Pokretan Wrightovim klipnim motorima R-1820-82A Cyclone snage 1137 kW (1525 KS), E-1 jedva je mogao poletjeti s nosača. Najveća brzina iznosila je tek 383 km/h, a krstarica 263 km/h. Zbog toga je do zone patroliranja trebao letjeti cijelu vječnost, a toliko je trajao i povratak na nosač.

DOK JEDNOM NE SMRKNE...

Ipak, Grumman je bio etabliran proizvođač mornaričkih aviona, a North American Aviation tvrtka sklona čudnim projektima. Da su admirali malo bolje proučili te da je North American Aviation samo malo preradio projekt Super Savagea, povijest razvoja američkog palubnog zrakoplovstva mogla je biti znatno drugčija. Grumman će za manje od deset godina izgraditi avion E-2 Hawkeye (prvi prototip prvi je put poletio 21. listopada 1960.), koji je ne samo konceptualski nego i izgledom gotovo identičan Super Savageu. I da stvar bude bolja,

Hawkeye po letnim značajkama nije ništa bolji od Super Savagea. Tek za usporedbu: duljina E-2A iznosila je 17,6 m, a raspon krila 24,56 m, dok je Super Savage bio dug 21,8 m, a raspon krila iznosio je 21,4 m. Avion E-2A bio je opremljen Allisonovim turboelinskim motorima T56-A8 pojedinačne snage 3020 kW (4050 KS). Kad su ispravno radili, što nije bilo često, Allisonovi turboelinski motori T40-A-6 davali su 4362 kW (5850 KS), a i s ograničenom snagom imali su 3755 kW (5035 KS). Allison Engine Company na kraju je uspio riješiti probleme s nepouzdanošću te je T40 ugrađen u avione Douglas A2D Skyshark, Convair R3Y Tradewind i P5Y, Hiller X-18, Lockheed XFV, Convair XFY i Republic XF-84H Thunderscreech. Sva rješenja na krilu Hawkeyea već su bila primijenjena na krilu Super Savagea. Grumman će potom na osnovi E-2A razviti i palubni transportni avion C-2 Greyhound. Da su američki admirali malo bolje pogledali što imaju, mogli su avion klase E-2 Hawkeye imati već 1956., kad je poletio prvi E-1 Tracer. Ovakto je Super Savage, donoseći nova tehnička rješenja, samo ukazao na smjer razvoja. ■

CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI

BITKA KOD PÁKOZDA

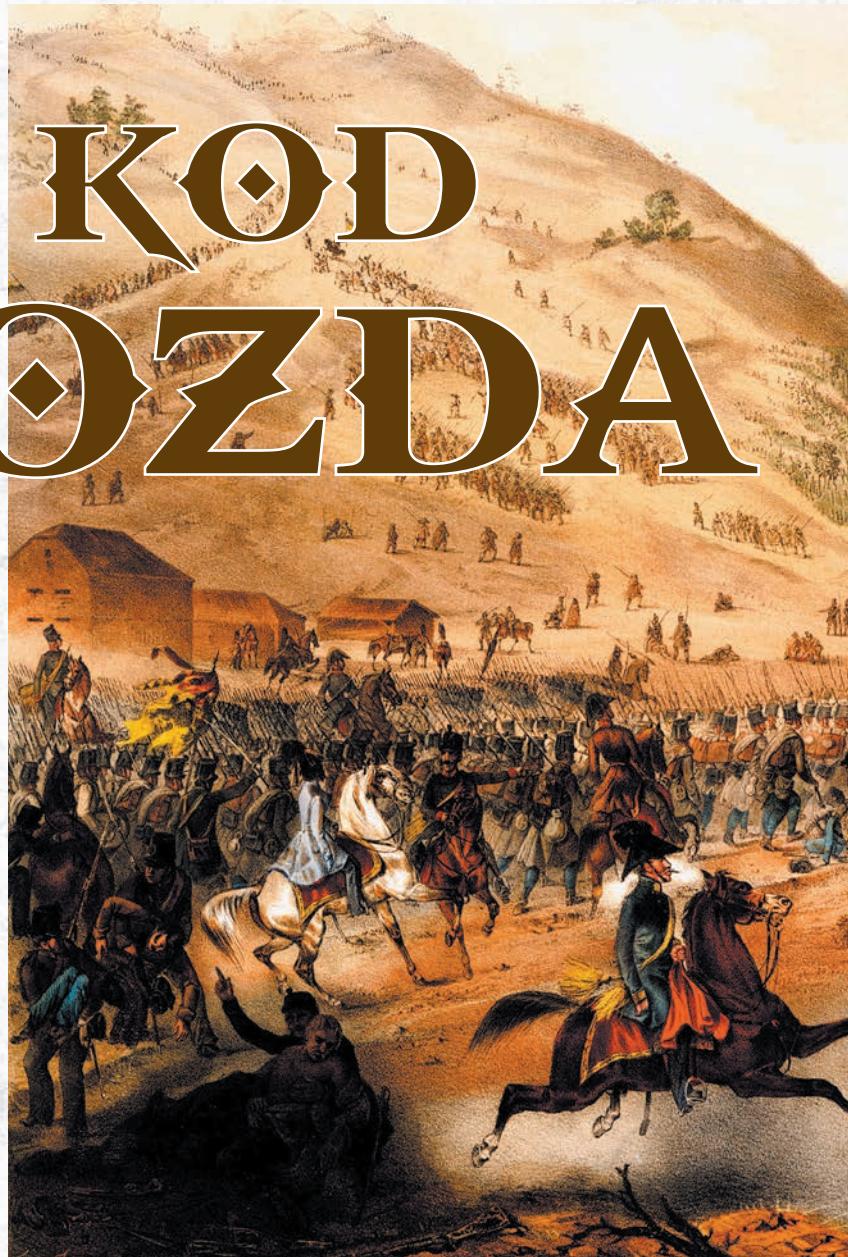
REVOLUCIONARNI PLAMEN KOJI JE U VELJAČI 1848. ZAHVATIO PARIZ BRZO SE PROŠIRIO VELIKIM DIJELOM EUROPE, A U PROLJEĆE I HABSBURŠKOM MONARHIJOM.

NAJDALJE SU OTIŠLI MAĐARSKI REVOLUCIONARI, KOJI SU ZAHTIJEVALI VEĆU NEOVISNOST OD AUSTRIJE, ALI I POKAZIVALI HEGEMONISTIČKE TEŽNJE PREMA HRVATSKOJ

Proljeće naroda 1848. donijelo je velike promjene u političkoj i socijalnoj strukturi Europe. U većini zemalja ukinut je feudalizam, a ponegdje su svoje mjesto na političkoj sceni zauzele nove ideološke struje. U Beču je pala vladavina ozloglašenog kancelara Clemensa Metternicha (1773. – 1859.), a istodobno je u Mađarskoj izbila revolucija pod vodstvom srednjeg plemstva s liderom Lajosom Kossuthom (1802. – 1894.). Revolucionari su tražili što veću samostalnost od Habsburgovaca, no i mađarizaciju svih manjinskih naroda unutar Ugarske. Mađarska se prema njima trebala protezati od Karpatpa do Jadrana, što bi značilo da Hrvatska za njih praktički ne postoji. Hrvatsko vodstvo oštro je reagiralo na agresivnu politiku iz Pešte pa je 25. travnja 1848. ban Josip Jelačić (1801. – 1859.) prekinuo sve veze s mađarskom revolucionarnom vladom i zahtijevao da sve lokalne vlasti u Hrvatskoj budu odgovorne samo njemu. Istodobno je ukinuo kmetstvo i proglašio prijeki sud za

**"Bitka kod Pákozda i Velenczea:
19. rujna 1848.",
detalj litografije iz
1849. godine. Na djelu
slikara Franza Xavera
Zaldera i litografa
Johanna Josefa Raucha
zabilježen je pogrešan
datum bitke**

sve prijestupnike protiv nove hrvatske vlasti. Jelačića nisu pokolebale mađarske prijetnje da će ga svrgnuti pa je u svibnju 1848. osnovao Bansko vijeće kao samostalnu hrvatsku vladu.

VRAĆENA BANSKA ČAST

Habsburgovci su ponovno učvrstili vlast u Austriji i ispočetka su pokušali biti posrednici u hrvatsko-mađarskom sporu. U lipnju je bolesni i za vlast slabo sposoban kralj Ferdinand V. (1793. – 1875.; kao austrijski car nosio je ime Ferdinand I.), čak potpisao manifest o Jelačićevu smjenjivanju, koji je

prethodno proglašila mađarska vlasta. Ostatak ljeta 1848. prošao je u mučotrpnim i neuspješnim pregovorima hrvatske i mađarske strane, no svima je uskoro postalo jasno da će se sukob teško izbjegći. Jelačić je novi poticaj dobio 4. rujna, zato što je kralj opozvao manifest i vratio mu bansku čast. Bečkom dvoru postalo je početkom rujna jasno da se revolucionarno stanje u Mađarskoj, koje je ugrožavalo i sam opstanak Monarhije, neće smiriti bez uporabe sile. Stoga su banu Jelačiću dali suglasnost za vojnu intervenciju. Jelačić je 7. rujna navijestio

Josip BULJAN

Wikimedia Commons

rat pešanskoj vlasti i 11. rujna zajedno s četrdeset tisuću vojnika prešao Dravu kod Varaždina, pripojivši Međimurje Hrvatskoj. Uskoro su se borbe rasplamsale, a prva veća bitka zbilja se 29. rujna 1848. kod mjesta Pákozda, desetak kilometara udaljenog od Stolnog Biograda (današnji Székesfehérvár), kultnog krunidbenog grada ugarskih srednjovjekovnih kraljeva. Jelačićev cilj bio je brz prodor prema Budimu i slamanje revolucije. Podršku je imao u carskom generalu Johannu Franzu Kempenu von Fichtenstammu (1793. – 1863.),

koji je zapovijedao s oko osam tisuća carskih vojnika.

PONUDA PRIMIRJA

Mađarske revolucionarne snage pod vodstvom Jánosa Móge (1784. – 1861.), Richarda Guyona (1813. – 1856.) i Móra Perczela (1811. – 1899.), odlučile su ući u okršaj s gotovo trostruko brojnijim hrvatskim i carskim snagama, negde na pola puta od Balatona do Budima. Zajedno s pričuvnim snagama mađarska je vojska brojila nešto više od petnaest tisuća pripadnika, a raspolagala je s tridesetak topova. Napadi

hrvatskih i carskih snaga na mađarske položaje počeli su u rano jutro. Kempenove snage napale su desno, a Jelačićeve lijevo i središnje krilo mađarske vojske. Rezultati su bili slabici, a vojni analitičari smatraju da je razlog loša koordinacija Jelačićevih i Kempenovih snaga, ponajviše stoga što se nije znalo tko je pravi zapovjednik vojne operacije u Ugarskoj. Osim toga, u napadima nije korištena topnička potpora pa je konjanštvo bilo lak plijen mađarskog topništva. Hrvatske snage bile su slabo naoružane, a velik broj vojnika nije prošao valjanu obuku. Kako do kraja dana nisu uspjeli probiti mađarske položaje, ban Jelačić ponudio je mađarskim zapovjednicima trodnevno primirje. Oni su to objeručke prihvatali i povukli se prema Stolnom Biogradu.

POBJEDA ILI NERIJEŠENO?

Tek je idućeg dana kralj Ferdinand izdao manifest u kojem Jelačić proglašava glavnim zapovjednikom carskih postrojbi u Ugarskoj. Dok je Jelačić primio tu odluku proteklo je još nekoliko dana, odnosno došla je prekasno da bi se na vojnom polju uspjeli napraviti neki značajniji koraci. Ūskoro je u Beču izbila nova kriza jer su se austrijski revolucionari usprotivili ratu protiv Ugarske. Vladarski dvor zbog toga se morao preseliti u Olomouc u današnjoj Češkoj, a Jelačić je morao odustati od pohoda na

Budim te je s carskim zapovjednikom Alfredom Windischgrätzom (1787. – 1862.), krenuo na Beč ugušiti pobunu. Bitka kod Pákozda 1848. prvi je u nizu okršaja koji će se unutar nepune godine dogoditi između hrvatskih i carskih snaga s jedne te mađarskih revolucionarnih snaga s druge strane. Obje su strane ishod bitke proglašile svojom pobjedom. Vojni analitičari uglavnom smatraju da se čisto s vojne strane bitka mora okarakterizirati kao neodlučena. Naime, niti jedna strana nije ostvarila značajniji potez kojim bi porazila onu drugu. Hrvatske i carske snage jesu odbijene od mađarske vojske i nisu napredovale prema Budimu, međutim, Mađari nisu krenuli u protunapad, nego su se nakon prihvaćanja primirja povukli. Uglavnom, bitka nije znatnije utjecala na daljnji razvoj događaja u slamanju ugarske revolucije. Odlučujuće bitke odigrat će se tek iduće, 1849. godine. ■

DOMOVINSKI RAT

dr. sc. Ante NAZOR, ravnatelj Centra

S obzirom na to da su u prethodnim brojevima Hrvatskog vojnika objavljeni prilozi za razumijevanje uzroka sukoba između ARBiH i HVO-a u Bosni i Hercegovini, u tom kontekstu je u prošlom broju Hrvatskog vojnika objavljen prvi dio pisma koje je Sefer Halilović 1. svibnja 1995. uputio predsjedniku Aliji Izetbegoviću i članovima Predsjedništva RBiH. Spomenuto pismo zapravo je njegova reakcija na intervju generala Rasima Delića "Zajedno smo jači, za zagrebački Globus, objavljen u trinaestom svjesku Vojne biblioteke pod nazivom "Bosna je ovdje", koji je izdao Press centar ARBiH u Sarajevu, u ožujku 1995. godine. Sadržaj tog Halilovićeve pisma pokazuje tijek priprema za operaciju ARBiH Neretva 93 te tko je sudjelovao u pripremi i njezinu provedbi.

5.) Isti dan, 06. 09. stižu jedinice iz Sarajeva i pošto su dobili zadatku već ranije da ih smjesti, R. Bilajac sa dijelom ekipe to i radi po slijedećem: ojačanu četu iz 10. b.b.r. smještaju u školu u Jablanici; ojačanu četu iz 9. b.b.r. smještaju na izlazu iz s. Grabovica južnije prema Mostaru u nekoliko napuštenih kuća, a ojačanu četu iz Samostalnog bataljona smještaju na ulazu u s. Grabovica, kod stare željezničke stanice u 10-ak napuštenih kuća. Obje jedinice su na desnoj obali Neretve, a jedinica Igmanski vukovi je već ranije bila smještena na lijevoj obali Neretve u barakama upravne zgrade HE Grabovica. Dio ekipe ŠVK sa R. Bilajcem na čelu obilazi borce, vrše pripreme boraca i razgovor sa narodom uz zahtjev borcima da

Jablanica i istovremeno ih upoznaje da organi SJB Jablanica rade na rasvjetljavanju tog tragičnog događaja. Ekipa ŠVK naređuje Namiku Džankoviću da se uključi u rad ekipe MUP-a na pronalaženju krivca.

7.) 09. 09. 1993. godine u popodnevnim časovima u Jablanici po dolasku iz Konjica i Dobrog Polja saznajem od istog o svemu i odmah mu naređujem: Da izvjesti odmah Upravu bezbjednosti i R. Delića, da traži pomoći iz UB, da se on lično sa organima bezbjednosti 44. b.b.r. (Jablaničke) uključi u rad ekipe MUP-a, da odmah zatraži da dođe načelnik bezbjednosti 6. K pošto se taj tragični incident dogodio u zoni odgovornosti 6. K. Tad me on izvještava da je najveći dio tih zadataka već sam uradio i

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

PRILOZI ZA RAZUM SUKOBA ARBiH

Pismo Sefera Halilovića o operaciji Ne

ali otkriva i međusobne odnose među oficirima ARBiH, kao i činjenicu da je bošnjačko-muslimansko političko i vojno vodstvo u Sarajevu znalo za počinjene zločine nad Hrvatima, a nije poduzelo potrebne mјere za kažnjavanje počinitelja. U prvom dijelu pisma koji je objavljen u prethodnom broju, u točkama od 1 do 3, govori se o sastanku u Zenici 21. i 22. kolovoza 1993. na kojem je donesena odluka o pokretanju operacije Armije BiH Neretva 93 i o oficirima koji su planirali operaciju te o postrojbama koje su na temelju zapovijedi trebale sudjelovati u toj operaciji i pravcima njihova napada. Ovdje navedeni sadržaj (točke 5 – 12) govori o zadnjim radnjama uoči operacije, pristiglim postrojbama te njezinu početku i posljedicama, pri čemu se spominju zločini Armije BiH nad Hrvatima u Grabovici i Uzdolu:

budu korektni prema domaćinima i molbu domaćinima da budu tolerantni prema borcima. Prema kazivanju članova Ekipe, atmosfera prilikom smještaja i boravka je bila korektna i nije bilo nikakvih znakova za bilo kakav incident. Ovdje treba napomenuti da je veliki dio izbjeglica iz Hercegovine bio smješten na teritoriji opštine Jablanica, približno oko 10.000, ali i selu Grabovci, po izvještaju Ekipe samo nekoliko starijih ljudi.

6.) 7/8. 09. 1993. godine, po izvještaju dijela Ekipe na čelu sa R. Bilajcem, događa se incident sa tragičnim posljedicama u s. Grabovica o kojem Ekipa saznaje 08. 09. 1993. godine, oko 10 časova, od Džanković Namika, inače operativca u upravi bezbjednosti ARBiH i člana Ekipe. Po njezovom izvještaju on je za to doznao u SJB

na osnovu nadležnosti koju ima kao organ bezbjednosti i da će ih sve realizovati u najkraćem roku. K-tima naređujem nastavak priprema za operaciju, a organi bezbjednosti rade svoj posao na pronalaženju krivca.

8.) 10. 09. sa cijelom Ekipom ujutro rano odlazim na Dobro Polje i na sastanku na kom je prisutna cijela ekipa (bez Džankovića) - K-t 6. K, K-t OG "Zapad", K-ti brigada, vršimo posljednje pripreme za izvođenje operacije. Navečer u Konjicu u Vojnoj bazi održava se sastanak kom su prisutni: B. Alispahić, R. Mahmutčehajić, Dr. S. Ćibo, V. Karić, razgovaramo o nastavku operacije (zapravo priprema za operaciju, op. a.). B. Alispahić se zalaže da se operacija obustavi. Jednoglasan zaključak svih je da se operacija nastavi. R. Delić odobrava takvu moju odluku.

9.) 12. 09. Početak operacije: na g/p (glavnom pravcu, op. a.) napada sve jedinice kreću na svim pravcima po dobijenim zadacima, osim Samostalnog prozorskog bataljona koji nalazi izgovor da nije dobio naftu, i 13. 09. nakon preduzetih mjera sve jedinice kreću na zadatak, a Prozorski bataljon ulazi u s. Uzdol iz koga oko 11 sati biva potisnut zbog jakog protivnapanja snaga HVO. Tek nakon nekoliko dana saznajemo da je Samostalni prozorski bataljon u s. Uzdol počinio neke nedozvoljene radnje. Zbog činjenica da nije 12. 09. na vrijeme krenuo na izvršenje zadatka naredio sam da sa komandantom S. p. (Samostalnog prozorskog) bataljona 12., 13. i 14. 09. boravi Z.

goj etapi da nije bilo vidljive i nevidljive opstrukcije iz Sarajeva, no o tome drugi put.
 11.) Dana 20. 09. 1993. godine i u izvještaju koji sam dostavio sa prijedlozima mјera koji su ocjenjeni kao veoma radikalni, a koji su dostavljeni Predsjedništvu R BiH, K-tu ŠVK, ministru U.P. Ministarstvu odbrane i Izvršnom odboru SDA pod tačkom 3. stoji: "Komandanta Prozorskog bataljona pozvati na odgovornost, a nakon toga uputiti OG "Istok" na novu dužnost, jer je isti (Buza Enver) rodom iz Visokog i prosto nam je bilo neshvatljivo otkud on tamo. Međutim, i pored mog prijedloga za njegove smjenjivanje i pozivanje na odgovornost isti ostaje na dužnosti da bi kasnije

Armija koja se sveti nad nedužnim i nemoćnim neće nikad moći računati na pobjedu, da je karakter naše Armije po ciljevima za koje se borimo - cjelovita i demokratska BiH, (da se njeni pripadnici) mora vidjeti i doživljavati ih kao zaštitnike, a ne osvetnike. Novinar Oslobođenja Šeško Hodžić je na nekoliko mјesta prilikom susreta sa izbjeglicama i sa borcima Armije BiH to i sam na audio traci zabilježio i o tome pisao u Oslobođenju. O svemu ovome pored ovog zapisa postoji još veliki broj svjedoka. Pripisivati meni ono što je protivno mom uvjerenju, mojem praktičnom djelovanju je tendenciozno i sračunato na diskreditaciju moje ličnosti i to od onih koji su do 15. aprila ili 15. maja vršili pripremu za agresiju, a i učestvovali u agre-

majora i amnestirao ga odgovornosti pripisujući meni krivicu bez ikakvog osnova; Da su na prostoru s. Grabovica bile smještene dvije jedinice iz Sarajeva pa je više nego očigledno da je izabran metod šutnje o odgovornosti pravih počinilaca nečasnih dijela da bi se indirektno odgovornost pripisala meni i na taj način stvorili u javnom mjenju utisak odgovornosti, a u dijelu Hrvatskog naroda prikazati me kao ratnog zločinca - bez ikakvog razloga i osnova. Nadležni organi, siguran sam, poimenično znaju ko je za šta odgovoran, ali "Nevidljivoj ruci" odgovara da se krivci ne otkriju jer je to način da me drže u stanju u kakvom jesam "Na raspolaganju". Metodom zamjene teza zamagljuje se istina i skrivaju pravi krivci.

IZVJEŠTANJE UZROKA I HVO-A U BIH

(VII. DIO)

eretva 93 i njezinim posljedicama

(III. DIO)

Suljević (ime Z. Suljević dopisano je rukom, op. a.), a R. Bilajac i V. Karić na KM (komandnom mjestu) Voljevac sa K-tom 317. b.br. Ja sam 13. 09. do popodne pratit tok borbenih dejstava na području Jablanica, a predveće došao na KM 317. b.br. U s. Voljevcu sam primio izvještaj o toku b/a na tom pravcu i o toku b/d na pravcu OG "Zapad" koja je veoma uspješno izvodila b/d ka Vilića Guvnu.

10.) Ukupni rezultati operacija su impresivni. Po izvještaju UNPROFOR-a BiH Armija je napredovala i oslobođivala preko 450 km². Rezultati operacije bili bi još bolji, naročito u dru-

bio činovan sa činom majora i vraćen u Visoko (ne znam na koju dužnost). Zar je ovde bilo kakav komentar potreban.

12.) U svom ukupnom radu i djelovanju od početka u okviru PL (Patriotske lige), a kasnije TO i ARBiH, ne skrivajući ni jednoga trenutka svoju nacionalnu i vjersku pripadnost, zalagao sam se za "Bosanski" karakter Armije, naročito svuda i na svakom mjestu upozoravao, a i po potrebi energično se suprostavljao svakom obliku ispoljavanja revanšizma, bilo verbalnog, bilo praktičnog. U toku priprema pa čak i u susretu sa izbjeglicama od kojih je bilo veoma radikalnih zahtjeva, na svakom mjestu sam govorio: Da

siji na svoju državu i svoj narod. Meni je jasno što im JA smetam, nije mi jasno što to i Vama nije jasno, gospodine Predsjedniče. Sve unaprijed navedene činjenice bile su poznate R. Deliću iako se iz naprijed iznijetog, a o čemu postoji sva potrebna dokumentacija, nedvosmisleno jasno (vidi). Da operacija "Neretva - 93" nije bila nikakva privatna operacija "nego operacija koja je planirana u GŠ" i koju je R. Delić odobrio svojim potpisom i pečatom; Da je na pravcu s. Here - Uzdol napad izvodio samo Samostalni prozorski bataljon i da sam odmah predlagao njegovu (zapovjednikovu) odgovornost i njegovo smjenjivanje, a njemu je R. Delić dao čin

Gospodine Predsjedniče, Ja lično ne tražim ništa, ni čin, ni položaj, ni funkciju. Hoću samo ono što je moje, a to je čist obraz i ništa više. Molim Vas, da Vašim neospornim autoritetom utičete da se izjava data na navedenim mjestima adekvatno demanduje i ujedno Vas molim da utičete da se pravi krivci pronađu i adekvatno kazne zarad istine, naše borbe, obraza našeg naroda i naravno radi Vas. Ovo Vam sve pišem jer znam Vaše plemenite stavove kada je u pitanju, Istina, Pravda i Sloboda. ■

/// POSLJE

Kako bi se trajno promicale i očuvale vrijednosti Domovinskog rata te prenijele na mlađe generacije, Ministarstvo hrvatskih branitelja objavilo je ove godine prvi put javni poziv za kratku priču s temom iz Domovinskog rata. Pozvani su srednjoškolci da u formi kratke priče ožive svoj doživljaj Domovinskog rata, opišu ratni trenutak o kojem su slušali, osobu koju su upoznali... Pristigle su 94 priče iz brojnih srednjih škola Republike Hrvatske, a stručno povjerenstvo odabralo je sedam najboljih. Nagrade su im uručene u prigodi Dana pobjede i domovinske zahvalnosti i Dana hrvatskih branitelja te 24. obljetnice VRO Oluja na Kninskoj tvrđavi. U ovom broju Hrvatskog vojnika objavljujemo zadnju od sedam nagrađenih priča.

Treću nagradu osvojila je priča Lare Fulir, učenice 1. e razreda 4. gimnazije iz Zagreba.

Žurila sam od pacijenta do pacijenta pokušavajući bar nakratko porazgovarati sa svakim. Oduvijek sam željela biti liječnica, no nakon što je rat počeo, postajalo je sve teže raditi posao u kojem sam nekad uživala. Jedva sam spavala. Kad me nisu proganjale strahote kojih sam se nagledala proteklih nekoliko mjeseci, onda jednostavno nije bilo vremena za san. "Dobar dan! Kako se osjećate?" upitala sam mladu trudnicu, tjerajući lažni osmijeh na usne i pokušavajući biti snažna za njezinu dobro. Nije mi odgovorila na pitanje, već je samo položila blijeđu ruku na trbuš, nježno ga gladeći s odsutnim pogledom u umornim očima. Bila je slaba, pothranjena i umorna, no borila se, ne za svoj život, već život djeteta koje je nosila. "Sve će biti dobro," rekla sam joj. Gadilo mi se koliko sam često lagala svim tim ljudima, govoreći im kako su sigurni i kako će brzo ozdraviti. Mrzila sam se zbog toga. Znala sam da će ih većina umrijeti. Koliko god težak, bio je to teret koji sam bila spremna nositi kako bih zaštitala svoje pacijente. Kad sam završila s pregledom, žena me pogledala puna iščekivanja. Bila je to prva emocija koju sam vidjela na njezinom licu. "Zasad je sve kako treba," rekla sam, stisnula joj drhtavu ruku i požurila do sljedećeg pacijenta kroz pretrpani hodnik, dijelom zbog posla, ali više zato jer sam bila sigurna da će se rasplakati budem li je morala još jednom pogledati u oči i lagati. "Dobar dan!" nasmješila sam se ranjenu vojniku, a on mi je uzvratio umornim osmjehom. "Dobar dan, doktorice! Kakvo je danas stanje?" upitao je dok sam podizala nogavicu njegovih hlača. Bio je upucan u nogu te je morao kilometrima hodati do bolnice samo pogoršavajući već opasnu ozljedu. Već sam vidjela stotine takvih slučajeva, previla bezbroj rana i izgubila bezbroj pacijenata. Znala sam da je moralno užasno boljeti iako se mladići trudio dokazati da je sasvim dobro. I dalje se ponašao kao pravi vojnik, snažan i nepobjediv. "Žao mi je," kazala sam

pregledavajući inficiranu ranu. Mladi je vojnik znao što znači sumoran izraz na mom licu. Šanze da mu nogu bude spašena bile su male, a ako se infekcija proširi i život mu je bio na kocki. Ne mogu vam opisati koliko je teško pogledati nekoga u oči i reći mu da će umrijeti, da mu ne možete pomoći. To me ubijalo. Činila sam to gotovo svaki dan i nije postajalo ništa lakše. Sve suze i bolni jecaji koje sam čula proganjali su me, mislim da će me proganjati do kraja života. Vojnik je polegao glavu na tvrdi jastuk i zagledao se u strop. Zatim je sklopio ruke, a oči zatvorio. Molio se. Ne za sebe već za svoju obitelj. Molio je Boga da zaštitи njegovu majku, ženu i djete. Molio je za svoje suborce i prijatelje. Čak i na smrti, taj je čovjek stavljao sve druge ispred sebe. Meni nije bilo mjesto u tom privatnom trenutku te sam se polako udaljila, brišući suze. Nastavila sam dalje niz hodnik užasavajući se svoje sljedeće postaje. Približavala sam se odjelu gdje smo smjestili djecu. Mnoštvo sam puta prošla onuda, ali je svaki put postajalo sve gore. Gledati njihova malena ranjena tijela i preplašene oči bilo je strašnije od svih zala koje sam vidjela u ovoj bolnici. Posezali su za mnom drhtavim ručicama moleći za pomoći i utjehu. Neki su tražili majku, željeli su kući, plakali su i jaukali kako ih boli. Boljelo je i mene, tako strahovito. "Proći će. Obećajem ti da će proći," rekla sam djevojčici dok sam očajnički pokušavala zaustaviti krv koja je bijele plakhte obojila tamnocrveno. Nakon nekog vremena, možda su bili sati, a možda minute, teško je reći, prestala sam s očajničkim pokušajima da zau stavim krvarenje. "Hej," šapnula sam i sjela uz djevojčicu. Uzela sam njezinu bijelu ručicu u svoju. "Sad si sigurna," rekla sam joj. Smeđe oči bile su joj mutne, staklaste, a pogled prazan. "Ne boj se," nastavila sam nježno šaputati. Ona me promatrala i grčevito stezala moju ruku. "Samo zaklopi okice. Tako je. Bravo. Sve je u redu." Poslušala je i zatvorila oči. Drhtavo je udahnula još

DNJA VIZITA

nekoliko puta. Onda je prestala. "Oprosti mi," šapnula sam i poljubila je u hladno čelo.

Znala sam da moram nastaviti te sam se odvojila od malenog anđela i pošla dalje. "Doktorice? Jeste li to vi? Oh, kako ste blijed!" uzdahnula je stara gospođa koju sam sljedeću posjetila. "Dobar vam dan. Kako se osjećate?" upitala sam ne skrivajući umor od pronicave starice. "Kako se osjećam? Staro." Nasmijala se, a po prvi put toga dana iskreno sam se nasmiješila. "Reci mi, dijete, koliko je prošlo?" pitala je. "Četiri mjeseca," odvratila sam, a starica se tužno nasmijala. "Prošla su već tri mjeseca otako sam ih izgubila, otako sam došla ovamo," zaključila je. Nisam znala što da kažem. Što se kaže osobi koja je u jednom danu izgubila sinu i supruga, unuke i kuću u kojoj

je živjela sedamdeset godina i sada je stara i bolesna ležala u bolnici koja je bila u rasulu, osuđena da umre sama? "Nemoj biti tužna, draga," kazala mi je gladivši me nježno po raščupanoj kosi. "Kako da ne budem tužna? Sve se raspada. Ljudi oko mene umiru! Ja sam ta koja bi im trebala pomoći, a ne mogu ništa u ovakvim uvjetima, s ovoliko pacijentom! Kao da ne budem tužna?" zaplakala sam. "Nemoj tako. Hajde, obriši suze," tješila me, no suze su nastavile padati, nisam ih mogla zaustaviti. "Tako sam umorna," priznala sam, a starica mi se majčinski nasmiješila. "Ja sam već dugo na ovom svijetu, draga. Slušaj što će ti reći. Izgubila sam sve što sam imala, sve što mi je značilo, a sada sam stara i bolesna i neću još dugo biti ovdje. Ti hoćeš, budи zahvalna na tome. Bit

ćeš ovdje još dugo i uveseljavat ćeš umorne starce poput mene. Spasit ćeš mnogo života. Nije li to vrijedno malo boli i patnje?" položila je ruke na moje obraze i obrisala mi suze. "Bit ćeš ti dobro. Samo hrabro," kazala je i stisnula mi ruku. "Hvala vam. Trebalо mi je ovo," rekla sam, a starica se nasmiješila i još jednom mi zagladila kosu, kratko me zagrlila i poljubila u čelo, a zatim sam pošla dalje. Teturala sam prepunim hodnicima. Od mirisa bolesti okretao mi se želudac, a oči sam jedva držala otvorenim. Izmorena, otišla sam do skučene prostorije namijenjene nama liječnicima da se u njima odmorimo. Bila sam toliko iscrpljena pa mi se i tvrdi drveni ležaj činio udobnim. Već nakon nekoliko sekundi čvrsto sam zaspala, misleći na bolju budućnost. Svega pola sata kasnije probudio me zaglušujući prasak i sablasno vrštanje. Na trenutak sam zbuњeno sjedila, a zatim se trgnula i skočila iz kreveta. "Što se dogodilo?!" upitala sam izletjevši iz sobice. Na hodniku je vladala pomutnina. Ljudi su trčali naokolo u uspaničenoj masi. "Bomba!" usklknula je jedna od sestara, a zatim brzim korakom odjurila niz hodnik. Bomba. Ta mi je riječ odzvanjala u glavi. Nisam mogla vjerovati. Nisam željela vjerovati. Sve oko mene kao da je stalno dok sam pokušavala progutati činjenicu da je netko upravo bacio bombu na bolnicu. Skamenila sam se dozvoljavajući ljudima da me guraju i zabijaju se u mene. Izrazito oštar udarac u rebra prenuo me iz transa kad me gomila povukla za sobom. Pokušala sam se probiti kroz gomilu prestravljenih ljudi do krila bolnice s mojim pacijentima. Zabijala sam se u liječnike, sestre i bolesnike, no nisam mogla prepoznati ni jedan hodnik. Jednom riječu, bila sam prestravljena. Dim mi je zamutio vid, a u hrpi ljudi sve je izgledalo isto. Prašina je znatno otežavala disanje i u svega nekoliko trenutaka morala sam se osloniti na zid da ne padnem. Sve se vrtjelo oko mene i u svom bunilu jedva sam osvijestila da me netko grabi za ramena i vuče za užurbanom gomilom. Prošle su godine od tada ali nikada neću zaboraviti što me naučio rat i njegove žrtve. Mlada me trudnica naučila da nema snažnije ljubavi od one između roditelja i djeteta i nema toga što majka za svoje dijete neće žrtvovati, ranjeni vojnik poučio me snazi i hrabrosti, naučio me da nikad ne odustajem i da se borim, malena djevojčica pokazala mi je da rat ne bira, da će raniti svakoga tko mu se nađe na putu, a draga me starica naučila da cijenim ono što imam jer sve to može nestati u treptaju oka, veseliti se mladost i živjeti svoj život punim plućima dok u njima još ima daha. Rat me proganja još i danas, ubijaju me more i demoni prate me kako u snu tako i u stvarnom životu ali sjećanje na ljudе koji su u toj boli i strahu pokazali hrabrost, ljubav i prijateljstvo pomaže mi da se nastavim boriti. Rat je možda završio, ali moja borba i dalje traje. Trajat će dok mi se oči ne sklope i posljednji mi uzdah pobegne kroz usne te se ponovno susretjem sa svojim anđelima čuvarama. ■

FILATELIA

Sveučilište u Zagrebu najstarije je sveučilište s neprekidnim djelovanjem u Hrvatskoj i među najstarijim u Europi

Centar za studije nacionalne obrane (CESEDEN) usko suraduje sa španjolskim civilnim sveučilištima

Ivo AŠČIĆ

MARKE - SVEUČILIŠTA

U čast 350. obljetnice Sveučilišta u Zagrebu izdana je krajem listopada prigodna marka Republike Hrvatske

U Salernu kod Napulja osnovana je potkraj IX. st. medicinska škola

Ivan Supek bio je rektor Sveučilišta u Zagrebu od 1968. do 1971. godine

U sastavu sveučilišta često su i vojne akademije

Prigodom markom odaje se priznanje vodećem hrvatskom sveučilištu u akademskom i istraživačkom smislu. Kao takvo, ima posebnu ulogu i odgovornost u očuvanju i unapređenju nacionalnog intelektualnog, znanstvenog i kulturnog nasljeđa te jačanju međunarodne prepoznatljivosti i atraktivnosti hrvatskog visokog obrazovanja i znanosti. Povijest Sveučilišta počinje 23. rujna 1669., kad su diplomom rimsko-njemačkog cara i ugarsko-hrvatskog kralja Leopolda I. (1640. – 1705.), priznati status i povlastice sveučilišne ustanove tadašnjoj Isusovačkoj akademiji u slobodnom kra-

jevskom gradu Zagrebu, što je prihvачeno na saboru hrvatskog kraljevstva 3. studenog 1671. godine. Sveučilište u Zagrebu najstarije je sveučilište s neprekidnim djelovanjem u Hrvatskoj (prvo sveučilište osnovano u Hrvatskoj jest ono u Zadru 1495.). Kroz tri i pol stoljeća djelovanja Sveučilište je s tri fakulteta i 200 upisanih studenata naraslo na današnje 34 sastavnice (29 fakulteta, tri akademije i sveučilišni centri) i više od 70 tisuća studenata. Sveučilište u Zagrebu pokrenulo je za potrebe OSRH nekoliko sveučilišnih studijskih programa. Na Fakultetu prometnih znanosti u Zagrebu

više od dvadeset godina školuju se vojni piloti za potrebe OSRH. Od 1874. više je od pola milijuna studenata diplomiralo na Sveučilištu u Zagrebu, a danas je po veličini među 15 najvećih sveučilišta u Europi. U Hrvatskoj, osim zagrebačkog, djeluje još šest sveučilišta: u Dubrovniku, Puli, Rijeci, Osijeku, Zadru i Splitu. Na Pomorskom fakultetu Sveučilišta u Splitu izvodi se dio nastave za potrebe studijskog programa Vojno pomorstvo, smjerovi: Vojna nautika i Vojno brodostrojarstvo.

Pod sveučilištem se podrazumijeva zajednica fakulteta i drugih visokoškolskih ustanova osnovana radi unapređivanja nastavne, znanstvene ili umjetničke djelatnosti. Na njemu se studiraju različite znanosti i interdisciplinarni studiji te stječe najviša izobrazba i znanstveni stupnjevi. Prva sveučilišta po ustrojbenom i pravnom obliku nastala su u XII. i XIII. st., iako su i prije osnovane pojedine visoke škole i fakulteti. Tako su u to vrijeme osnovana sveučilišta u Velikoj Britaniji (Oxford i Cambridge); Italiji (Napulj); Francuskoj (Sorbonne, Pariz), a zatim u Beču 1365., Pragu 1348.; Krakovu 1364., Baselu 1460. i dr. ■

SPECIJALNA POLICIJA

Početkom devedesetih na području Republike Hrvatske došlo je do znatnog pogoršanja stanja sigurnosti s namjerom prerastanja u rat. Iz tog se razloga javila potreba za povećanjem broja djelatnika MUP-a RH i ustrojavanjem Specijalne policije. "U prvoj polovici 1991. sve su češći napadi tzv. JNA, paravojnih srpskih pobunjenika, koji imaju za posljedicu ubojavašta policijaca tijekom obnašanja službe, zauzimanja policijskih postaja i sve češćih ubojsztava civilnih osoba, a sve u cilju stvaranja 'Velike Srbije'. Svi ovi događaji uvjetovali su organizacijsku i zapovjednu prilagodbu ustroja Specijalne policije, kao i prilagodbu planova i programa obuke djelatnika Specijalne policije. Dinamičan razvoj događaja direktno se odrazilo i na razvoj ustroja Specijalne policije te se s tom nakanom ujesen 1991. osnova Odjel Specijalne policije pri Sek-

toru policije u MUP-u RH, tijekom 1993. zbog povećanja opsega zadaća i ljudstva povećanjem broja jedinica (u svakoj policijskoj upravi jedinica Specijalne policije) i pričuve preustrojava se u Sektor specijalne policije, da bi 1994. izmjenama i dopunama Zakona o unutarnjim poslovima postali samostalna redarstvena služba unutar MUP-a", navodi se u stručnom tekstu koji prati marke specijalnih jedinica policije RH iz rujna ove godine. U ovom su broju prikazani amblemi specijalnih jedinica policije: Grom (PU karlovačka), Jastrebovi (PU šibenska), Omege (Bjelovar), Orao (Osijek), Osa (PU sisačko-moslavačka), Ris (Kutina) i Poskoci (Zadar). Osim toga, na dijelu arka prikazana su i tri privjeska s amblemima grba Republike Hrvatske, Ministarstva unutarnjih poslova i Specijalne policije.

Specijalne jedinice policije ustrojavane su uglavnom u sjedištima policijskih uprava

Zakrivljen i svestran monitor

Philipsov zakrivljeni monitor 346B1C ima UltraWide QHD razlučivosti 3440 x 1440 piksela. Format zaslona iznosi 21 : 9. Takve značajke omogućuju usporedbu side-by-side, XXL pregled proračunskih tablica, visoko-detaljne CAD-CAM aplikacije... Zahvaljujući MultiView tehnologiji, istodobno se mogu vidjeti sadržaji s npr. prijenosnog i osobnog računala. Kontrolu dvaju odvojenih računala s pomoću jedne konfiguracije monitora, tipkovnice i miša omogućuje posebna KVM sklopka. Monitor dolazi s USB-C docking stanicom s napajanjem, što znači da korisnici jednim kabelom mogu jednostavno povezati

prijenosno računalo s monitorom te dobiti visoku kvalitetu slike i brz prijenos podataka, čak i prilikom punjenja. Flicker-Free tehnologija i LowBlue način rada omogućuju bolju vizualizaciju, a EasyRead olakšava čitanje (kao na papiru, npr. kod Kindlea). Monitor se ručno podešava okretanjem za 180 stupnjeva, a moguće je i prilagođavati visinu. Ugrađeni senzor pokreta otkriva je li korisnik prisutan, čime se smanjuje potrošnja energije za čak 80 posto. Monitor ima i ekološke značajke jer ne sadrži živu ni olovo, a pakiran je u sto-postotno reciklirani materijal. Preporučena maloprodajna cijena iznosi 4449 kn.

Xiaomi je predstavio svoj novi telefon Redmi Note 10 (Mi CC9 Pro). Ima bateriju kapaciteta 5260 mAh te 6,4-inčni Super AMOLED zaslon Full HD+ razlučivosti u omjeru 19,5 : 9. Ima zakrivljene rubove s kapljičnim usjekom za 32 MP f/2.0 kameru za selfie. Posebnost je pet kamere sa stražnje strane, s glavnim Samsungovim ISOCELL Bright HMX senzorom od impresivnih 108 MP (!). Tu je još telefoto kamera s peterostrukim optičkim i pedeseterostrukim digitalnim zumom. Slijedi širokokutna kamera od 20 MP koja pokriva 117 stupnjeva. Četvrta je makrokamera koja može snimati na

Xiaomi s pet kamera

udaljenosti od 1,5 cm, što je manje u odnosu na bilo koji pametni telefon na tržištu. Zadnja je kamera za portrete, koja nije standardni senzor dubine, nego telefoto leća od 12 MP s dvostrukim zumom. Tolike kamere imaju i podršku četiriju LED bljeskalica. Procesor koji pokreće cijelu mašineriju osmojezgrevni je Qualcomm Snapdragon 730G, koji radi na 2,2 GHz. Uredaj je dostupan u inačicama od 6 ili 8 GB RAM-a te 128 ili 256 GB interne memorije. Korisničko je sučelje Xiaomijevo, no ipak bazirano na Androidu: MIUI 11. Cijena je, kao i uvjek kod Xiaomija, niža od izravne konkurencije: od 360 do 450 eura.

Dva telefona na punjenju

Tvrtka ADATA Technology na tržište će plasirati vanjsku prijenosnu litij-polimernu bateriju ADATA T10000. Lako je prenosiva (mase 217 g i dimenzija 135,5 x 67 x 15 mm), dopadljivog i otpornog tankog kućišta, kapaciteta 10 000 mAh. Istodobno punjenje dvaju uređaja vrši se s pomoću dvaju USB priključaka izlazne snage do 2,0 A. Siguran rad omogućuju mjere protiv prepunjavanja, pretjeranog pražnjenja, pregrijavanja, kratkog spoja i prenapona prilikom ulaza i izlaza. Ipak, treba uzeti u obzir da energija prijenosnih baterija nikad potpuno ne prelazi u drugi uređaj, nego se dio gubi grijanjem. Procjena je da se navedenim kapacitetom pametni telefon može napuniti tri ili četiri puta. Cijena još nije poznata.

RedmiBook 14 u Europi

Xiaomijev prijenosnik RedmiBook 14 predstavljen je još u svibnju ove godine, no možda je bio i u drugom planu jer su istodobno predstavljeni flagship pametni telefoni Redmi K20 i Redmi 20 Pro. Još jedan razlog zašto je prošao ispod radara jest što je dostupan samo u Kini, no čini se da će se to promijeniti i da stiže u Europu. Prošao je, naime, kriterije za certifikaciju Euroazijske ekonomske komisije. Uredaj ima 14-inčni Full HD (1920 x 1080 px) IPS zaslon. Rubovi oko zaslona tanki su, a omjer kućišta i zaslona 81,2 %. Dolazi u dvjema konfiguracijama, ovisno o procesorima: jedna je Core i7 (Core i7-8565U),

a druga Core i5 (Core i5-8265U). U objemu je NVIDIA-ina GeForce MX250 grafička kartica s 2 GB GDDR5 radne memorije. Uredaj dolazi s 256 GB ili 512 GB SATA SSD interne memorije i 8 GB DDR4-2400 RAM-a. Baterija bi trebala trajati zadovoljavajućih deset sati, a za povezivanje služi USB 3.0, USB 2.0, 3,5 mm priključak za slušalice i HDMI 1.4 priključak. Uredaj je izrađen od anodiziranog aluminija, mase tek 1,5 kg i debljine 18 mm. Cijene će biti sigurno više nego u Kini, gdje je početna petstotinjak eura.

Časopis **HRVATSKI VOJNIK** s vama je od 1991.

Odsad i na društvenim mrežama.

Pratite naše
objave...

facebook.com/HrvatskiVojnikMagazin
twitter.com/HRvojnik

Gledajte naše
filmove...

youtube.com/c/HrvatskiVojnikMagazin

CRO-MIL
CROATIAN MILITARY MAGAZINE

HRVATSKI
VOJNIK
HRVATSKI VOJNOSTROJNIČKI MAGAZIN

Čitajte nas
i pronadjite
najveći izbor
fotografija iz
OSRH...

www.hrvatski-vojnik.hr

www.**hrvatski-vojnik**.hr

Sve što vas zanima pitajte nas...
hrvojnik@mohr.hr